

אשיחה בהקד

הקטרת והלכותיה

שיחות מפי
הרב אורן נזרית שליט"א

סדר 'פטום הקטרת' המבאר

בהלכה

לעילוי נשמת מרת אימי המזוככת ביסורים
הכ"מ ארלט חנה ע"ה בת פרחת תחי'
שנלב"ע י"ב כסלו התשע"ט

ת.נ.צ.ב.ה

אשיחה בהקיץ

בהלכה

ניתן להשיג את ספרי המחבר:
שיחות חיזוק ה' כרכים
אשיחה בחוקיך ה' כרכים
קול חתן וקול שמחה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בחקיך (ה' כרכים)
ניתן להשיג בטלפונים 0506491414, 0509013000
למעוניינים ניתן לקבל השיחה
במייל toraoren@gmail.com

שיחות מפי הרב אורן נזרית שליט"א

- ג פְּרָשִׁיּוֹת הַקְּטָרֶת בַּתּוֹרָה.....
- ג מַעֲלַת הָעוֹסֵק בְּפִרְשֵׁת הַקְּטָרֶת.....
- ד הַקְּטָרֶת - שְׁלֵמוֹת שֶׁל טוֹב גָּמוּר (א).....
- ה הַשִּׁיכוֹת בֵּין קְטָרֶת לַנְּרוֹת.....
- ה הַקְּטָרֶת - שְׁלֵמוֹת שֶׁל טוֹב גָּמוּר (ב).....
- ו חֲבִיבָתָהּ שֶׁל הַקְּטָרֶת.....
- ז טַעֲמֵי הַקְּטָרֶת - לְפִי הַפֶּשֶׁט.....
- ח קָשִׁיָּא עַל הַטַּעֲמִים הַנ"ל.....
- ט טַעֲמֵי הַקְּטָרֶת - לְפִי הַסּוּד.....
- י דְּבַרֵי הַרְדָּב"ז בְּעֵינֵי זֶה.....
- י פְּרָשֵׁת הַקְּטָרֶת וְהַקְּרָבָנוֹת - בְּזִמְנֵי הַזֶּה.....
- יב תַּפְלָה - מִכְּפָרֶת קְרָבָנוֹת.....
- יג גְּדוּלָה תַּפְלָה יוֹתֵר מִן הַקְּרָבָנוֹת.....
- יג מִסְקִנַת הַדְּבָרִים.....
- יד מַעֲלַת וּסְגֻלַת לַמוֹד פְּרָשֵׁת הַקְּטָרֶת.....
- יד הַקְּטָרֶת - הַצְּלָה מִן הַמַּגָּפָה.....
- טו אֲמִירַת פֶּטוּם הַקְּטָרֶת - בְּטוֹל הַדִּינָיִם וְהַמְּנוֹת.....
- יח קַח לָךְ - לְהַנְאִתְךָ וּלְטוֹבֶתְךָ.....
- כ אֲמִירַת פְּרָשֵׁת הַקְּטָרֶת - מֵתוֹךְ קֶלֶף.....
- כג עֲנִינִים הַמְּסַגְּלִים לַפְּרָנְסָה.....
- לב 'לְמַנְצָח' בְּצוּרַת מְנוּרָה - מֵתוֹךְ קֶלֶף.....
- לב זְמַן אֲמִירַת סֶדֶר הַקְּטָרֶת.....
- לג מְנַהֵג הַנְּמַנְעִים מִלְאוּמְרוֹ בַּיְמוֹת הַחַל.....
- לה נְשִׁים בְּאֲמִירַת 'סֶדֶר הַקְּטָרֶת'.....
- לה זְמַנִּים שׁוֹנִים בְּאֲמִירַת 'סֶדֶר הַקְּטָרֶת'.....
- לה מוֹצָאֵי שֶׁבֶת.....
- לה בְּשַׁעַת סְעוּדָה.....
- לה מַגָּפָה אוֹ דְּבַר ר"ל.....
- לו כְּשֶׁמְצוּי חוֹלָה בְּבֵית.....
- לו יְצִיאַת נְשָׁמָה.....
- לו בֵּית הָאָבֶל.....
- לו ב' לִילוֹת דְּרָאשׁ הַשָּׁנָה.....
- לו קֶדֶם 'שִׁירַת הַבְּקָשׁוֹת'.....
- לו בְּכָל עֵת שֶׁזְּקוּק לִישׁוּעָה.....
- לו קְרִיאָתוֹ מִמְּעוֹד.....
- לז בְּצַבּוֹר שֶׁל עֲשָׂרָה.....
- לז הַמִּתְאַחֵר לְבוֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת.....
- לז סְפִירַת סְמֻנֵי הַקְּטָרֶת בְּאֲצַבְעוֹתָיו.....
- לז סִיּוּם הַסֶּדֶר.....

סֶדֶר 'פֶּטוּם הַקְּטָרֶת' הַמְּבַאֵר.....ל

ניתן להקדיש פרשיות לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב
לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

הקטרת והלכותיה

את הנרת יקטירנה: ובהעלת אהרן את הנרת בין הערבים יקטירנה קטרת תמיד לפני לדרתיכם."

כמפורש בתורה, את הקטרת היה מקטיר הכהן על מזבח הזהב - המזבח הפנימי, פעמים בכל יום, בקר וערב, וכלשון הרמב"ם בספר המצוות (עשין כח): "שנצטוו הכהנים להשים קטרת פעמים ביום על מזבח הזהב, והוא אמרו יתעלה: 'והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר ובקר בהיטיבו את הנרת יקטירנה, ובהעלת אהרן את הנרת בין הערבים יקטירנה'."

מעלת העוסק בפרשת הקטרת

בשעורנו זה, ראינו לנכון להתמקד בעזרת ה' יתברך בעבודת הקטרת^א, מעלתה והלכותיה, וזאת בעקבות דברי הזהר הקדוש בפרשתנו (דף ריח, ב) המלהיב את הלבבות במעלת העוסק בפרשת הקטרת בהבנה ובכונה ראויה:

"מלה דא, גזרה קיימא קמי קודשא ברין הוא, דכל מאן דאסתכל וקרי בכל יומא פרשתא דקטרת, ישתזיב מכל מלין בישין חרשין דעלמא, ומכל פגעין בישין ומהרהורא בישא ומדינא בישא, ומותנא ולא יתזק כל ההוא יומא דלא יכיל סטרא אחרא לשלטה עליה ואיצטרין דיכונ ביה, אר"ש אי בני נשא הוו ידעי כמה עלאה איהו עובדא דקטרת קמי קודשא ברין הוא הוו נטלי כל מלה ומלה מניה והוו סלקי לה עטרה על

בסייעתא דשמיא, פרשתנו פרשת ויקהל, פותחת בדברי משה רבנו ע"ה, המקהיל לכל עדת ישראל, ומצוה להם בשם הבורא יתברך, כי על כל נדיב לב, להרים תרומה לצורך עשית המשכן וכליו. כנאמר (שמות לה, ד): "ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה' לאמר: קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה' זהב וכסף ונחשת: ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים: וערת אילם מאדמים וערת תחשים ועצי שטים: ושמן למאור ובשמים לשמן המשחה ולקטרת הסמים."

פרשיות הקטרת בתורה

קטרת הסמים לשם ה' - היתה חלק חשוב ונעלה בעבודת הכהנים במשכן, ולאחריו בבית המקדש. ענינים רבים ונפלאים קשורים בעבודה טמירה זו. וכך נאמר בתורה בפרשת כי תשא (שמות ל, לד): "ויאמר ה' אל משה קח לך סמים נטף ושחלת וחלבנה סמים ולבנה זכה בד בוד יהיה: ועשית אתה קטרת רקח מעשה רוקח ממלח טהור קדש: ושחקה ממנה הדק ונתתה ממנה לפני העדת באהל מועד אשר אועד לך שמה קדש קדשים תהיה לכם."

ולעיל מיניה, בצווי עשית המזבח הפנימי (שם פס' א' ואילף): "ועשית מזבח מקטר קטרת עצי שטים תעשה אתו... ונתתה אתו לפני הפרכת אשר על ארון העדת לפני הכפרת אשר על העדת אשר אועד לך שמה: והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו

א. על פי המובא בספר היקר והנפלא 'מזהב ומפז' להגאון רבי פנחס זביחי שליט"א, אשר סדר באפן רחב ומעמיק את עניני הקטרת, והאיר נושא זה מכל זוויותיו ופנותיו בבקיאיות נפלאה ובסדר נכון.

על האשם, אלא על השמחה, הוי' שמו וקטרת
 ישמח לב' (משלי כז, ט)."

ומה שבאר המדרש בקצרה, נתפרש בדברי הזהר הקדוש בארפה (ויקרא דף יא, א): "רבי אבא פתח 'עורי צפון ובואי תימן הפיחי גני זלו בשמיו יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו', עורי צפון - אליו עולות דנשחטות בצפון, בגין דאינון מחשבות בצפוני לבא ובאתר דדינא בגין דמחשבה אשתכח בליליא בזמנא דדינא אשתכח רוח צפון מנשבא בפלוגתא דליליא כד מתערי אנשי וכנור דדוד מנגן מאליו ומחשבתו דבני נשא מתערי, ובואי תימן אליו שלמים דנשחטין בדרום בגין דאנון שלמא דכלא, שלמא דעלאי ודתתאי ואליו שלימו (י"ז א) דסטרי עלמא, שלימו דכלא מסטרא דמהימנותא ושלמים בגין דאינון שלמא דכלא בעלים אכלין מנייהו ומתהנין מנייהו דהא שלמא הוא ליה לכל עלמא בדרגא חדא, חטאות ואשמות נאכלין לכהני בגין דאינון זמיניו לכפרא עלייהו ולאעברא חובייהו, ומכל קרבני לא חביבין קמי קודשא בריה הוא כמו שלמים בגין דאשתכח שלמא בעלאי ותתאי, ועילא מכלהו קטרת דאיהו שלים מכלא ולא אתיא לא על חטא ולא על אשם ולא על עון אלא על שמחה כמה דאת אמר (משלי כז) שמו וקטרת ישמח לב וזה אוקמוהו, ועל דא קטרת לא מתקרב אלא בזמנא דשמו מתקרב הדא הוא דכתיב (שמות ל) והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו את הנרת יקטירנה, וכתיב (שם) ובהעלת אהרן את הנרת בין הערבים יקטירנה בגין דאשתכחו שמו וקטרת כחדא."

[תרגום: רבי אבא פתח 'עורי צפון ובואי תימן הפיחי גני זלו בשמיו יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו', עורי צפון - אלו עולות שנשחטות בצפון, משום שהן מחשבות בצפונות הלב ובמקום הדין. משום שמחשבה נמצאת בלילה, בזמן שהדין נמצא. רוח צפון

רישיהו ככתרא דדהבא, ומאן דאשתדל ביה בעי לאסתכלא בעובדא דקטרת, ואי יכון ביה בכל יומא אית ליה חולקא בהאי עלמא ובעלמא דאתי ויסתלק מותנא מניה ומעלמא וישתזיב מכל דיניו דהאי עלמא מסטרין בישין ומדינא דגיהנם].

[תרגום: דבר זה, גזרה עומדת לפני הקב"ה, שכל מי שמסתכל וקורא בכל יום מעשה הקטרת, ינצל מכל הדברים הרעים והכשפים שבעולם, ומכל פגעים רעים, ומהרהור רע, ומדין רע ומות, ולא ינזק כל היום ההוא, כי אין הסטרא אחרא יכולה לשלט עליו. וצריך שיכון בו. אמר רבי שמעון: אם בני אדם היו יודעים כמה עליון הוא מעשה הקטרת לפני הקב"ה, היו לוקחים כל מלה ומלה ממנו, והיו מעלים אותה עטרה על ראשם, ככתר של זהב. ומי שמשתדל בו, צריך להסתכל בו, במעשה הקטרת. ואם יכון בו בכל יום, יש לו חלק בעולם הזה ובעולם הבא, ויסתלק מיתה ממנו ומן העולם, וינצל מכל דיניו שבעולם הזה, ומצדדים רעים, ומדין של גיהנם].

למדנו שההתעסקות בפרשת הקטרת, משפיעה שפע של טוב והארה על העוסק בה, ובודאי יש לכל אחד מאתנו גם כן להשתדל בזה, וכך נזכה לשפע ברכה וישועה בכל הענינים אמן כן יהי רצון.

הקטרת - שלמות של טוב גמור (א)

איתא במדרש (תנחומא תצוה סי' טו): "אמר הקב"ה, מכל הקרבנות שאתם מקריבין אין חביב עלי כקטרת, תדע שכל הקרבנות כלן לצרכיהן של ישראל, כיצד? החטאת היתה באה על החטא, והאשם כן, העולה באה על הרהור הלב, השלמים אינו באין אלא לכפרה, שהן באין על מצות עשה, אבל הקטרת - אינה באה לא על החטא, ולא על עון, ולא

קיימא לחדוותא, וחד לבר לקרבא קרבניו, ומהאי פנימא נפיק להאי דלבר, ומאן דחמי ויסתפל ינדע חכמתא עלאה רזא דמלה אדני דוד, ועל דא לא אתקרב קטרתא אלא בשעתא דשמן אשתכח.

[תרגום: ומזבח הפנימי והמנוחה עומדים יחד לשמחת הכל, שכתוב 'שמן וקטרת ישמח לב', והעמדנו כי ב' מזבחות היו, אחד פנימי של הכל, וזה עומד לשמחה, ואחד לחוץ העומד להקריב קרבנות, וממזבח הפנימי יוצא שפע לזה שבחוץ, ומי שרואה ומסתפל יודע חכמה העליונה שסוד הדבר אדני"י הוי"ה, ועל כן לא נקרב קטרת אלא בשעה שנמצא שמן].

הקטרת - שלמות של טוב גמור (ב)

ומצינו בעוד כמה מקומות בדברי הזהר, באור סוד הקטרת ומהותו, כשלמות של טוב, ללא תערובת צדדים רעים כלל.

וכן הוא בזהר חדש (שיר השירים דף יג, ב): "כד הווא סטרא אחרא הוה חמי עמודא דעשנא דקטרת סליק, הוה אתכפאי וערק, ולא יכיל לקרבא למשכנא, ובגין דא אתדפי, ולא אתערב אחרא בהווא חדוא דלעילא בר קב"ה בלחודוי, ולית סטרא אחרא דאתהני מיניה, ולית ביה חולקא כבשאר קורבניו ועלוו, בגין דבשאר קורבניו לכלא אית חולקא וקריבו בהווא קרבן. בקטרת לא מתקשר ומתקרב בר קב"ה בלחודוי, וכל סטרינו בישין ערקיו, וסטרינו קדישין מתקרבין ומתקשרין שייפא בשייפא, דא בדא, כל חד וחד כדקא חזי ליה".

[תרגום: כשהסטרא אחרא היתה רואה את עמוד עשן הקטרת עולה, היתה נכנעת ובורח, ואינו יכול לקרב אל המשכן, ומשום זה הוא נדכה, ואחר אינו מתערב בשמחה של מעלה חוץ מהקב"ה לבדו, והסטרא אחרא אינו נהנה מן הקטרת, ואין לו בה חלק כמו שיש

נושבת בחצות הלילה כשמתעוררים אנשים, וכנור דוד מנגן מאליו, ומחשבות בני אדם מתעוררות. ובואי תימן - אלו שלמים שנושחים בדרום, משום שהם השלום של הכל, שלום העליונים והתחתונים. ואלו הם השלמות של צדדי העולם, השלמות של הכל מצד האמונה. ושלמים, משום שהם השלום של הכל, הבעלים אוכלים מהם ונהנים מהם, שהרי שלום הוא לו ולכל העולם בדרגה אחת. חטאות ואשמות נאכלים לכהנים משום שהם עתידים לכפר עליהם ולהעביר את חטאיהם. מפל הקרבנות אין חביבים לפני הקב"ה כמו השלמים, משום שנמצא שלום בעליונים ובתחתונים. ומעל כלם הקטרת, שהיא שלמה מהכל, ולא באה על חטא ולא על אשם ולא על עוון, אלא על שמחה, כמו שנאמר "שמן וקטרת ישמח לב", ולכן קטרת לא קרבה אלא בזמן שהשמן קרב, זהו שכתוב שמות ל) והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה, וכתוב (שם) ובהעלת אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה, משום שנמצאים שמן וקטרת כאחד].

השיכות בין קטרת לגרות

בדברי הזהר הללו, מבאר מדוע תלה הכתוב את קטרת הסמים בהדלקת הגרות, וצנה שתהיה הקטרת הקטרת בזמן הדלקת המנוחה בערב והטבת הגרות בבקר, כמאמר הכתוב "ובהעלת אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה קטרת תמיד לפני ה' לדרתיכם", שכן שתי עבודות הללו, נעשות לשם שמחה ונחת רוח לפניו יתברך, ואינן שיכות לחטא ועוון ח"ו, לכן קשורות זו בזו.

וקשר מהותי זה מפרש גם כן בדברי הזהר בפרשת בהעלותך (דף קנא, ב): "ומדבח פנימא ומנרתא קיימי כחדא לחדוותא דכלא דכתבי (משלי כז) שמן וקטרת ישמח לב ואוקימנא דתרי מדבחון הו, חד פנימא דכלא והאי

ולא מצד הרגז והדין, וזה המזבח שהוא פנימי, של קטרת דקה, הדקה מכלל].

חביבתה של הקטרת

וענין חביבות הקטרת לפני הקב"ה, והשמחה שיש לו בעבודתה, מופיע בזהר ובמדרשים פעמים רבות: כן הוא במדרש רבה (במד"ר פ"ח) ותנחומא (פר' קרח סי' ה וסי' יא), ובילקוט שמעוני (פר' קרח רמז תשנ).

ובמדרש תנחומא (פר' תצוה סי' טו) אמרו: ראה כמה חביב הקטרת, שע"י הקטרת נעצרה המגפה. בשעה שאמר משה לאהרן קח את המחטה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת, ויטח אהרן כאשר דבר משה וירץ אל תוף הקהל וכו', אמר ר' אבהו בשם רשב"ל כשראה אהרן למלאך מתריס כנגדו נתן מחטה על פניו שנאמר 'שִׁימו קטורה באפך וכליל על מזבְּחֶךָ', להודיעך כמה קטרת חביבה. אמר רבי יצחק בן אליעזר, תדע לך שנעשה המשכן וכל כליו ושחט את הקרבנות והקריבו וערר על המזבח וסדר את השלחן ואת המנורה ואת הכל ולא ירדה שכינה עד שהקריבו את הקטרת, מנין? דכתיב "עורי צפון ובואי תימן הפיחי גני זלזו בשמי".

וכן מבאר גם בזהר (ויקהל דף ר"ט, א): "חביבא איהו עובדא דקטרת, דהוא יקיר וחביב קמי קודשא בריה הוא יתיר מכל פלחנין ורעותין דעלמא" [פרוש: חביבה היא עבודת הקטרת, שהיא יקרה וחביבה לפני הקב"ה יותר מכל העבודות, ובכללם עבודת הקרבנות והרצונות שעושים נחת רוח לפניו].

עוד אמרו (שם דף ר"ח, ב): "לית לך מלה חביבה קמי קודשא בריה הוא כקטרת" [אין לך ענין חביב ויקר לפני הקב"ה כענין הקטרת], וכן אמרו גם [זו"ח שה"ש מאמר הקטרת]: "לית חדוה וחביבו קמי קודשא בריה הוא כקטרת".

בשאר הקרבנות והעולות, משום שבשאר הקרבנות יש חלק וקריבה לכל באותו הקרבן, ובקטרת אינו מתקשר ואינו מתקרב אלא הקב"ה לבדו, וכל הצדדים הרעים בורחים, והצדדים הקדושים מתקרבים ומתקשרים אבר באבר, זה בזה, כל אחד ואחד כראוי לו].

וכן בזהר (פרשת צו דף ל, א): "אמר רב אבא, תרין מדבְּחָאן אינון לתתא ותרין לעילא, חד פְּנִימָאָה דְּכָלָא דְּמִתְקָרַב בִּיהַּ קְטָרֶת פְּנִימָאָה וְדָקָה, קְשׁוּרָא דְּמַהִימְנוּתָא, וְכַהֲנָא עֲלֵאָה מִכָּלָא אֲתִקְשֵׁר קְטוּרָתָא דָּא בְּקְשׁוּרָא דְּמַהִימְנוּתָא, וְדָא אֲתִקְרִי מְזַבַּח הַזֶּהָב, וּמַהֲכָא אֲתִקְטֵר וְאֲתִקְשֵׁר קְשָׁרָא דְּמַהִימְנוּתָא בְּחַד קְשָׁרָא, וְחַד מְדַבְּחָא אַחְרָא וְאִקְרִי מְזַבַּח הַנְּחֹשֶׁת, וְדָא הוּא לְבַר, וּמִיכָאֵל הַשֵּׁר הַגָּדוֹל מִקְרִיב עֲלֵיהּ קְרַבְנָא נִיחָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיף הוּא, וְלִתְתָּא מְזַבַּח הַזֶּהָב וּמְזַבַּח הַנְּחֹשֶׁת בְּדָא קְטָרֶת וּבְדָא חֲלָבִים וְאִמּוּרִים, וְעַל דָּא כְּתִיב (משלי כז) שֶׁמֶן וְקְטָרֶת יִשְׁמַח לֵב וְלֹא כְּתִיב שֶׁמֶן וְחֲלָבִין וְאִמּוּרִין יִשְׁמַח, אִף עַל גַּב דְּאֲתַבְּסְמוּתָא דְּרוּגְזָא וְדִינָא אֵינוּן, אֲבָל שֶׁמֶן וְקְטָרֶת חֲדוּתָא דְּכָלָא אִיהוּ וְלֹא מִסְטָרָא דְּרוּגְזָא וְדִינָא".

[תרגום: אמר רבי אבא, ב' מזבחות הם למטה וב' מזבחות הם למעלה, אחד הוא פנימי מכל שנקרבת בו קטרת פנימית ודקה, שהיא קשר האמונה, וכהן העליון מכל, קושר קטרת זו בקשר האמונה, וזה נקרא מזבח הזהב, ומכאן נקטר ונקשר קשר האמונה לקשר הכל בקשר אחד. השני הוא מזבח אחר שנקרא מזבח הנחשת, וזה הוא מבחוץ, ומיכאל השר הגדול מקריב עליו קרבן נחוץ להקב"ה. וב' מזבחות למטה בבית המקדש, מזבח הזהב ומזבח הנחשת, בזה קטרת ובזה חלבנים ואמורים. ועל כן כתוב 'שמן וקטרת ישמח לב', ולא כתוב 'שמן וחלבנים ואמורים ישמח לב' אף על פי שגם הם המתקת הרגז והדין, אבל שֶׁמֶן וְקְטָרֶת הֵם שִׂמְחַת הַכֹּל,

עוד שם (אחרי מות דף נח, ב): "אמר לו (רשב"י): אֲלֶעָזַר בְּרִי, תָא חֲזִי, כָּל קַרְבָּנִין וְכָל עֲלוּן נִיחָא הוּא דְקוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא, אֲבָל לָא הֵוָה נִיחָא כְּמָה דְהָאִי קִטְרַת, דְקִטְרַת מְעֵלְיָא מִכְּלָא, וּבְגִין כִּף הוּוּ מְעֵלִין לִיה לָגוּ בְּגוּ בְּלַחֲשׁוֹ וְהָא אֲתַמְר, וּבְגִין כִּף לָא אֲתַעֲנִשׁוּ כָּל בְּנֵי נֶשֶׁא בְּשָׂאֵר קַרְבָּנִין וְעֲלוּן כְּמוּ בְקִטְרַת, דְכָל פּוֹלְחָנָא דְקוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא הֵכִי אֲתַקְטֹר וְאֲתַקְשֵׁר יְתִיר מִכְּלָא, וְעַל דָּא אֲקָרִי קִטְרַת וְהָא אֲתַמְר (מְשַׁלִּי כז) שְׁמֵן וְקִטְרַת יְשַׁמַּח לָב."

[תרגום: אמר לו, אֲלֶעָזַר בְּנִי! בּוֹא וּרְאֵה, כָּל הַקְּרָבָנוֹת וְכָל הָעוֹלוֹת הֵם נַחַת שֶׁל הַקֵּב"ה, אֲבָל אֵין הֵן נַחַת לְפָנָיו כְּמוֹ הַקִּטְרַת, כִּי הַקִּטְרַת מְשַׁבַּחַת הִיא מִכָּל. וּמִשׁוֹם זֶה הָיוּ מְעֵלִים אוֹתָהּ לְפָנָיו וּלְפָנִים לְקֹדֶשׁ בְּקֹדְשִׁים בְּלַחֲשׁוֹ, וְלִמְדוֹנוֹ זֶה. וּמִשׁוֹם זֶה לָא נֶעְנְשׂוּ כָּל הָאֲנָשִׁים בְּשָׂאֵר הַקְּרָבָנוֹת וְעוֹלוֹת כְּמוֹ בְקִטְרַת, שְׁכָּל עֲבוֹדַת הַקֵּב"ה נִתְקַטֵּר וְנִתְקַשֵּׁר כְּאִן יוֹתֵר מִכָּל, וְעַל כֵּן נִקְרָא קִטְרַת (הַתְּקַשְׁרוֹת בְּלִשׁוֹן אַרְמִי), וְכֵן נֶאֱמַר 'שְׁמֵן וְקִטְרַת יְשַׁמַּח לָב'.

וּמִצִּינּוּ עוֹד בְּזֵהָר (תְּרוּמָה דף קלח, ב) בְּשִׁבַּח וּמְעֵלַת הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי: "פֶּתַח וְאָמַר וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה, כְּמָה דְאֲתַמְר, בְּמֵאֵי אִיהִי תְרוּמָה? בְּרָזָא דְזֵהָב וְכוּ', וְנַחֲשֵׁת דָּא אִיהוּ גִוּוֹן כְּגוּוֹנָא דְזֵהָב בְּגִין דְאֲצִטְבַּע מִגִּוּוֹן זֵהָב וּמִגִּוּוֹן דְכֶסֶף, וְעַל דָּא מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת קֶטָן, אֲמַאי אִיהוּ קֶטָן? כְּמָה דְאֵתְ אָמַר (מְלָכִים א ח) 'כִּי הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לְפָנָיו ה' קֶטָן מִהֲכִיל אֵת הָעֵלֶה', כְּמָה דְאֵת אָמַר (שְׁמוֹאֵל א יז) 'וַיִּדְוֹד הוּא הַקֶּטָן', וְאִף עַל גַּב דְאִיהוּ קֶטָן כְּלָא אֲתַאֲחִיד בְּגוּיָהּ. וְאִי תִימָא מִזְבֵּחַ אַחֲרָא אֲקָרִי קֶטָן, לָאו הֵכִי, דְלָאו קֶטָן בַּר הָאִי, דְכִתִּיב (בְּרַאשִׁית א) אֵת הַמָּאוֹר הַגָּדֹל לְמַמְשַׁלַּת הַיּוֹם וְאֵת הַמָּאוֹר הַקָּטָן לְמַמְשַׁלַּת הַלַּיְלָה וְדָא אִיהוּ הַמָּאוֹר הַקָּטָן, הַמָּאוֹר הַגָּדוֹל דָּא מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי דְאִיהוּ מִזְבֵּחַ הַזֵּהָב". הִרִי שְׁוֹקְרָא הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי הַמָּאוֹר גָּדוֹל לְעַמַּת הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, אִף עַל

פִּי שְׁמִבְחִינַת מִדּוֹתָיו, הוּא גָדוֹל מִמֶּנּוּ. וְהִינּוּ לְמַעְלַת הַקִּטְרַת שֶׁהָיוּ מְקַרְבִּים עַל גְּבִיו.

וּבְמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא (תַּצְנוּה סִימּוֹן יד): וְעִשִׂיתָ מִזְבֵּחַ מִקִּטְרֵי קִטְרַת, מֵהוּ קִטְרַת? ק' קֹדֶשׁ ט' טְהוֹרָה ר' רַחֲמִים ת' תְּקוּהָ, וְהִינּוּ מִכָּל מַעְלוֹת קִטְרַת, שֶׁהִיא מוֹסִיפָה קֹדֶשׁ וְטְהוֹרָה, מִרְבָּה אֵת הַרַחֲמִים וּמִבֵּיא תְּקוּהָ לְעוֹלָם.

טַעֲמֵי הַקִּטְרַת - לְפִי הַפֶּשֶׁט

כְּתוּב בְּסִפְרֵי הַחֲנוּף (מִצְוָה קג): "מִשְׁרָשֵׁי מִצְוָה זוּ, גַּם כֵּן לְהַגְדִּיל כְּבוֹד הַבַּיִת וְלִהְיוֹת מְעֵלָתוֹ וּמוֹרָאוֹ עַל פְּנֵי כָּל אָדָם, וְאִי אֶפְשֵׁר לְהַגְדִּיל דְבַר בְּלִב בּוֹ אָדָם וּמַחֲשַׁבְתּוֹ רַק בְּדַבְרִים שֶׁהוּא חוֹשֵׁב אוֹתָם לְגַדְלָה וַיִּמְצָא בָהֶם תַּעֲנוּג וְשִׂמְחָה, וַיְדוּעַ כִּי עֲנִין הָרִיחַ הַטּוֹב הוּא דְבַר שְׁנֵפֶשׁ אָדָם נְהִינַת בּוֹ וּמִתְאַוָּה אֵלָיו וּמוֹשָׁף הַלֵּב הַרְבֵּה, וְרִיחַ הַקִּטְרַת הִיָּה הַטּוֹב שְׁאֶפְשֵׁר לְעֵשׂוֹת עַל יְדֵי אָדָם, עַד שֶׁאֲמָרוּ זְכוּרֹנָם לְבִרְכָה בְּפֶרֶק אָמַר לָהֶם הַמִּמְנָה [תְּמִיד ל, ב, יוֹמָא לט, ב], כִּי מְרִיחוֹ הָיוּ מְרִיחִין בּוֹ בְשַׁעַת הַקִּטְרָה מְרִיחוֹ עַד יְרוֹשָׁלַיִם."

כְּלוּמַר שְׁלִפֵי דְבְרֵי הַחֲנוּף, מִתְבָּאָר דְעַקְרֵי הַקִּטְרַת בָּאָה לְהִרְאוֹת גְּדֻלְתּוֹ וַיִּקְרוּ שֶׁל בַּיִת הַמְּקֻדָּשׁ, וְכַעֲשֵׁי שְׁנוֹהֲגִים בְּהִיכְלֵי הַמְּלָכִים הַגְּדוֹלִים, שְׁמִקְטִירִים בָּהֶם הַקִּטְרַת, וְכָל זֹאת כְּדִי לְהַגְדִּיל אֵת כְּבוֹדוֹ וּמְעֵלָתוֹ שֶׁל בַּיִת ה' בְּפָנָיו הַבְּרִיּוֹת, כִּי לָא תִבִּין נֶפֶשׁ אֵת עֲנִין הַגְּדֻלָּה אֲלָא לְפִי דְעַתָּם, וְעֲנִין הָרִיחַ הוּא הַדְּבַר הַטּוֹב וְהַנְּשָׁבֵב שְׁנֵפֶשׁ הָאָדָם נְהִינַת מִמֶּנּוּ.

וְעִין בְּדַעַת זְקֵנִים מִבְּעֵלֵי הַתּוֹסֵפוֹת (פְּרָשַׁת תְּרוּמָה כה, ו): עַל פְּסוּק "שְׁמֵן לְמָאֹר בְּשָׂמִים לְשִׁמּוֹן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים", וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ: תִּמָּה שְׁכָּל הַפְּרֹשָׁה דְפְרָשַׁת תְּרוּמָה בְּצִרְכֵי בְנֵין, חוּץ מִפְּסוּק זֶה שֶׁהוּא צָרָף שֶׁלְחַן גְּבוּהָ, וְאִינוּ אוֹמְרֵי חֲטִיִּם לְלַחֵם הַפְּנִים וְכַבָּשִׁים לְתַמִּידִין וְעֵצִים לְמַעֲרָכָה. וַיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁשְׁלִשְׁתָּן צָרָף בְּנֵין הוּן, שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה שָׁבוּ נִמְשַׁחוּ

וּנְתַקְדָּשׁוּ כָּל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן, וְקִטְרֵת נְמִי שְׁכֹן דָּרָךְ מְלָכִים שְׁמִבְשָׁמִין לָהֶם הַבַּיִת קִדְּם שְׁיִכְנָסוּ לְתוֹכוֹ, וְכָל שְׁכֹן לִפְנֵי מֶלֶךְ מְלָכֵי הַמְּלָכִים הַקַּב"ה, וְכֵן מְצִינֵנו שְׁעַל יְדֵי הַקִּטְרֵת שְׁכִינָה נִרְאִיתָ, דְּכָתִיב 'וְכִסָּה עֲנַן הַקִּטְרֵת' וְכָתִיב 'כִּי בָעֵנָן אֲרָאָה'. וְשָׁמֵן לְמֵאוֹר, שְׁכֹן דָּרָךְ הַמְּלָכִים לְהַדְלִיק נֵר לִפְנֵיהֶם קִדְּם שְׁיִכְנָסוּ לַבַּיִת, וְאֵע"ג דְּלָאוּ לְאוֹרָה הוּא צָרִיף, מִכָּל מְקוֹם הוּא כְּבוֹד שֶׁל מַעְלָה. וּמְכַלֵּל דְּבָרִים אֵלֹהֵי דְדַעַת זְקֵנִים נְמִי מִתְבָּאָר דְּעֵנָן הַקִּטְרֵת הִיא מִשׁוּם כְּבוֹד מְקוֹם בַּיִת הַמְּקֻדָּשׁ, וְעַל כֵּן נְמִי הוּא מְזַכֵּר בְּעֵנָן בְּנֵן הַמִּשְׁכָּן, כִּינּוּן שֶׁהוּא לְצַרְכּוֹ שֶׁל בְּנֵן הַמִּשְׁכָּן עֲצֻמוֹ, כְּעֵין אֲרָמוֹן הַמֶּלֶךְ, שְׁכָךְ הִיא דְרָכָם שֶׁל הַמְּלָכִים לְבָשֶׁם בְּרִיחַ טוֹב אֶת אֲרָמוֹנוֹתֵיהֶם.

[ועל פי זה באר הגר"ש פ"ש"ר שליט"א (בית ישי ס' ס"ג) דברי רש"י על המשנה (שבת צב, א): "המוציא בין בימינו בין בשמאלו, בתוך חיקו או על כתפיו - ח"ב, שכן משא בני קהת", ופרש רש"י: "דכתיב בכתיב ישאו (במדבר ז), וימין ושמאל וחיק - ארץ ארעא. ובשם רבנו יצחק בר יהודה מצאתי, שאמר בשם רב האי, שמפרש בהתלמוד ירושלמי: ופקדת אלעזר בן אהרן הלהן שמן המאור וקטרת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה, שמן אחד בימיו, ושמן אחד בשמאל, והקטרת בחיקו, והחביתין בכתיב", ותמה האגלי טל (בפתיחה) דהא ל"ט מלאכות ילפינו ממלאכת בנין המשכון, אבל לא מעבודת הקרבנות שבמשכון, ואם כן היכי ילפינו הכא מנשיאת אלעזר שמן וקטרת ומנחת חביתין דהיון קרבנות שבמשכון, ולא ממלאכת הבנין.]

וּכְתַב הַרְמַב"ם בְּסִפְר מוֹרָה נְבוּכִים (חֵלֶק ג פָּרָק מה): וּ[כְדִין] לְהַגְדִּיל הַבַּיִת - עוֹד הַגְדִּיל מַעֲלַת עוֹבְדָיו וְנִבְדְּלוּ הַכַּהֲנָיִם וְהַלְוִיִּם, וְצוּה לְהַלְבִּישׁ הַכַּהֲנָיִם בְּגָדִים נְאִים וּמְלַבּוּשִׁים יָפִים וְטוֹבִים בְּגָדֵי קֹדֶשׁ לְכַבּוֹד וּלְתַפְאֲרַת וְכוּ', וְכֹאשֶׁר הָיוּ שׁוֹחֲטִים בְּמְקוֹם הַמְּקֻדָּשׁ בְּהַמּוֹת רַבּוֹת בְּכָל יוֹם וּמְחַתְּכִין בּוֹ הַבֶּשֶׂר וְשׁוֹרְפִין וְרוֹחֲצִין בּוֹ הַקֶּרֶב וְהַכְּרָעִים, אִין סָפֵק שְׁאֵלוּ הָיוּ מְנִיחִים אוֹתוֹ עַל זֶה הָעֵנָן הִיא רִיחוֹ כְּרִיחַ מְקוֹמוֹת הַבֶּשֶׂר, מִפְּנֵי זֶה צוּה לְהַקְטִיר בּוֹ הַקִּטְרֵת שְׁתֵּי פְעָמִים בְּכָל יוֹם, בְּבֹקֶר וּבֵין הָעֶרְבִים, לְהִיטִיב רִיחוֹ וְרִיחַ בְּגָדֵי כָּל הָעוֹבְדֵי בּוֹ, כְּבָר יְדַעַת אֲמָרָם: מִרִּיחוֹ הָיוּ מְרִיחִים רִיחַ הַקִּטְרֵת, וְזֶה גַם כֵּן מִמָּה שְׁמַעְמִיד יִרְאֵת הַמְּקֻדָּשׁ, אֲבָל אִם לֹא הִיא לוֹ רִיחַ טוֹב כָּל שְׁכֹן אִם הִיא לוֹ שְׁכֻנְגָדוֹ, הִיא מִבִּיא בְּלַב הָאָדָם הַפֶּךְ הַהַגְדָּלָה, כִּי הַנֶּפֶשׁ תִּתְרַחַב מְאֹד לְרִיחַ הַטּוֹב, וְתִטָּה אֵלָיו וְתִתְרַחַק מִן הָרִיחַ הָרַע וְתִבְרַח מִמֶּנּוּ וְכוּ', הַכֹּל שֶׁב לִירְאֵת הַמְּקֻדָּשׁ, שֶׁהִיא סִבָּה לִירְאָתוֹ, מִפְּנֵי הַתְּחַדָּשׁ הַפְּעֻלוֹת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם בְּעַת שְׁיִכְנָס אֵלָיו, וְיִרְכּוּ הַלְּבָבוֹת הַקָּשִׁים וְיִכְנַעוּ, אֲשֶׁר הַתְּחַכְּמֵם הַשֵּׁם כָּל זֶה הַהִתְחַכְּמוֹת בְּעֲצוֹת מִרְחוֹק לְרַכְּכֵם וְלְהַכְנִיעַ בְּעַת שְׁיָבוֹאוּ אֶל הַבַּיִת, כְּדֵי שְׁיִקְבְּלוּ מִצְוֹת הַשֵּׁם הַמִּשְׁיִירוֹת וְיִירְאוּהוּ".

חֲזִינוּ מִדְּבָרֵי הַרְמַב"ם הַלְלוּ, דָּאָף הוּא נוֹקֵט כְּעֵין הַטַּעַם הַנ"ל, דְּעַקֵּר הַקִּטְרֵת הַקִּטְרֵת בְּמִקְדָּשׁ הִיא לְהִרְאוֹת גְּדֻלָּה וְכְבוֹד כְּדֵי לְהַשְׁפִּיעַ עַל הַלְּבָבוֹת וְלְהַפְעִילֵם בְּגְדֻלַת ה', וַיִּתְּרָה עַל כֵּן תְּפַקִּיד הַקִּטְרֵת לְהַעֲבִיר רִיחַ הַבֶּשֶׂר וְהָדָם, כְּדֵי לְרוֹמֵם אֶת מְקֻדָּשׁ ה' בְּעֵינֵי הָעָם.

קְשִׁיָּא עַל הַטַּעְמִים הַנ"ל

וְהִנֵּה, לְדְבָרֵי הַחֲנוּף וְהַמּוֹרָה הַגְּדוֹל, לְכַאוּרָה מִתְעוֹרְרַת שְׂאֵלָה, דִּידוּעַ מַה שְׁדָּרְשׁוּ חֲז"ל עַל פְּסוּק 'וְנִשְׁלַמָּה פְּרִים שְׁפִתֵינוּ' שְׁבָזְמוֹן שְׂאִין בַּיִת הַמְּקֻדָּשׁ קָיָם, הָאֲמִירָה בְּשִׁפְתֵינָם נְחֻשְׁבֵת כְּהַקְרַבַת הַקִּטְרֵת, וְכֹדֵאִיתָא בְּמִדְרָשׁ

וּלְפִי הַמְּבָאָר בְּדַעַת זְקֵנִים נִיחָא, דְּקִטְרֵת וְנִירוֹת הֵם חֵלֶק מִצְוֹרַת הַבַּיִת, וְשִׁפִּיר יְלַפִּינוּ מִנְשִׂיאָתָם דִּין הוּצָאָה בְּשַׁבָּת (וְאִין לְהַקְשׁוֹת דְּאִפְתִּי חֲבִיתִין לֹא הוּי אֵלָא קִרְבָּן, דְּמִנְשִׂיאָתוֹ שֶׁל אֱלֵעָזָר אֶת מִנְחַת הַחֲבִיתִין עַל כְּתָפוֹ, אִין צָרִיף לְלַמֵּד לְעֵנָן שַׁבָּת, דְּנִשְׂיָאָה בְּכִתְפֵי שִׁפִּיר יְלַפִּינוּ מִמִּשְׂא בְּנֵי קָהֵת, וְקַל לְהַבִּיז).]

והעיר כפ"ל דאם כן מה בצע לקרא את ענין פטום הקטרת בזמן הזה, שיחשב לו כאלו הקטירה. כן מצינו להרדב"ז בספרו 'מצודת דוד' - טעמי מצוות התורה (מצות עשה שי) שהביא שם דברי הרמב"ם בס' מורה נבוכים הנ"ל, שהקטרת נועדה להעביר הזהמה וכו' וזו לשונו: ואין זה נכון כלל, שהרי היה בקטרת סמים שאין ריחם טוב, כגון חלבנה. ועוד מה ענין מעלה עשן לענין להעביר הזהמה, ותו ח"ו לומר דאיכא זהמה במקדש, ותו שהרי הקטרת נעשה בהיכל ושם לא היה נכנס בשר ולא שום מין קרבן, ותו למה היו פורשין הכהנים מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה. ומסיק הרדב"ז: סוף דבר איני רואה טעם מספיק להקטרת אלא על דרך הקבלה, עין שם.

טעמי הקטרת - לפי הסוד

ואכן נראה, שטעם זה שהביאו הרמב"ם והחנוף הוא אינו אלא לפשוטם של דברים לסבר את האזן, אבל בודאי שבמקום של דברים - ענין גדול יש בהקטרת הקטרת, שהוא עומד וקיים לעד ולעולמים לשעה ולדורות עולם.

ובאמת הרקאנטי בספר טעמי המצוות (מצות עשה מא) כתב בטעם ענין מצוות הקטרת על דרך האמת: להקטיר קטרת סמים פעמים ביום, שנאמר 'והקטיר עליו אהרן קטרת סמים', טעם מצוה זו כדי לקשר רצון העליון ותחתון, תרגום קשר קטרא, ולטעם היות הנשמה רוחני אינה נהנית אלא מן הריח, ובכן תתחזק לקבל שפע האלקי, לפיכך נעשית. וכשהפּרוּבּים פּניָהּם איש אל אחיו, אזי הקטרת מיחד ומקשר ומחבר, זה שאמר 'והקטיר עליו אהרן קטרת סמים'.

מבאר על פי דבריו אלה, שטעם וסבת הקטרת הוא לקשר ולחבר את עצמו בעולם העליון, ולהשפיע משם על הנשמה לקבל

(במדבר רבה פי"ח): "כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו - אמרו ישראל, רבוננו של עולם בזמן שבית המקדש קים היינו מקריבים קרבן ומתפפר, ועכשיו אין בידינו אלא תפלה", ובמדרש תנחומא (פר' צו סי' יד): אמר הקב"ה לישראל, אף על פי שבית המקדש עתיד לחרב והקרבנות בטליו, לא תשכחו לסדר הקרבנות, אלא הזהרו לקרות ולשנות בהן". ואמירה זו נחשבת כהקרבנות מממש.

והנה לכאורה, כל זה ניחא בקרבנות, שנועדו לעורר באדם רגשי תודה, חרטה, וכו', אזי גם לאחר שנחרב בית המקדש שיר להתחבר למהות הקרבנות על ידי תפלה, אולם לטעם הרמב"ם והחנוף בקטרת, שמהותה להפעיל הלבבות בגדלת בית ה' והיכלו, וכן לבשמו בריח טוב, עתה אשר בעוונות הרבים אין לנו את בית המקדש, כי חרב ושמים הוא, מה ענין יש בקטרת והיכן שיכת מהותה?

ואולם מדברי חז"ל מבאר שעדין ענין יש באמירתה אף בזמן הזה, וכדברי הזהר שהבאנו בפתיחת דברינו, אודות הסגלה במי שמסתכל וקורא בכל יום מעשה הקטרת, ובאמת מפרש במדרש דכחה של הקטרת נצרך ושיף לא רק בעת שביהמ"ק קים, אלא גם בזמן חרבנו, וכדאיתא (שוחר טוב תהלים קמא): אמר דוד לפני הקב"ה, רבוננו של עולם כשהיה בית המקדש קים היינו מקטירים לפניך קטרת, עכשיו אין לנו לא מזבח ולא כהן גדול, תקבל תפילתי ותקרע הרקיע ותכנס תפילתי, לכן אמר 'תכון תפילתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב', ומעתה מתחדדת השאלה, **דלדברי הרמב"ם והחנוף מה בצע באמירת פטום הקטרת בזמן הזה, דהא לא דמי לאמירת שאר מעשה הקרבנות.**

ושור וראה בספר חיי מוהר"ן (אות תיא) שהתנגד בחריפות לשיטת הרמב"ם דהקטרת היתה להביא ריח טוב לבית המקדש וכו'

החיצון, אלא בא להבריח פחות החיצונים מן המקדש, והביא מדברי הזהר חדש שהזכרנו לעיל (שיר השירים מאמר הקטרת): "כד הווא סטרא אחרא הוה חמי עמודא דעשנא דקטרת סליק, הוה אתכפאי וערק, ולא יכיל לקרבא למשכנא, ובגין דא אתדכאי", [תרגום: כשהסטרא אחרא הי' רואה את עמוד עשן הקטרת עולה, הי' נכנע ובורח, ואינו יכול לקרב אל המשכן, ומשום זה הוא נדכה]. ומבאר מהכי דמטרת הקטרת הי' להרחיק המשטינים והמקטרגים ממקום המקדש והעבודה, כדי שיעלו לרצון קרבנותיהם של ישראל בלי שום מפריע ומעכב.

וע"ן עוד בדברי הרדב"ז בס' טעמי המצוות (מצוה שעז) שאחר שכתב לדחות טעמיהם של הרמב"ם והרב החנוך הנ"ל, וכפי כבר עמד בזה בדבריו לעיל (מצוה שי), מסיק: ואם יש לתת טעם לפי הפשט, כך צריך לומר, לפי שהיה הכהן נכנס להיכל להיטיב את הנרות בבקר ובין הערבים, כדי שלא לזון עיניו מהקדש הי' מקטיר את הקטרת כדי שיתמלא הבית עשן, כמו שנאמר 'כי בענן אראה על הכפרת', ולכן כל העם פורשין משם בשעת הקטרה, וכדי להחזיק את העשן הי' בה סמנים שריחם חזק אע"פ שאין ריחם טוב.

פרשת הקטרת והקרבנות - בזמן הזה

והנה בזמן הזה, שחסרנו את בית המקדש, החרב ושמם בעוונותינו הרבים, ואי אפשר להקטיר הקטרת - גלו לנו רבותינו שאין כחנו אלא בפה, וכעננו שאמרנו (תענית כז, ב): "אמר אברהם: רבוננו של עולם! שמא ישראל חוטאין לפניך אתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה? אמר ליה: לאו. אמר לפניו: רבוננו של עולם, הודיעני, במה אירשנה? אמר ליה: קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת וגו'. אמר לפניו: רבוננו של עולם, תינח בזמן שבית המקדש קיים, בזמן שאין

השפע ממרומים, ונעשה קשר זה על ידי הקטרת, כיון שהריח הוא דבר שהנשמה נהנית ממנו ביותר, והוא דבר הקרוב אל הנשמה. וטעם זה שפיר יכונן אף בזמן הזה, כי עדין זקוקים וצריכים אנו לשפע הרוחני לקבלו ממרומים. ואף על פי שאין לנו עתה בעוונותינו הרבים מעשה הקטרת ממש, מכל מקום על ידי הקריאה שאנו קוראים בפרשיות מעשה הקטרת, נחשב שנפעלה על ידינו ההקטרה, ואנו זוכים בתועלתה הרוחנית.

ובקושטא, הטעם הנ"ל שהקטרת באה לקשר התחתונים בעליונים ולהוריד השפע העליון, כבר מפרש בזהר הקדוש (ויחי דף רל, א) דאיתא התם: "ותא חזי קטרת מקשר קשרין ואחיד לעילא ותתא, ודא אעבר מותא וקטרוגא ורוגזא דלא יכיל לשלטאה בעלמא". [פרוש: בוא וראה אשר הקטרת מקשרת ומאחדת את העליונים והתחתונים, ובכח זה מעבירה את המיתה הקטרוג ורוגז שלא ישלטו בעולם].

וכן אמרו עוד בזהר חדש (שיר השירים מאמר הקטרת): "ובהווא קטרת הוה מתקשרי קשרין עלאיו, ושייפין נחתין לאמשכא לדרגא דלתתא לעילא, וכדין איהי אמרת 'משכני אחריך נרוצה', בגין דקטרת איהי מקשר קשרין עילא ותתא", [פרוש: ובקטרת ההיא היו מתקשרים קשרים עליונים, ואברים יורדים להמשיך אל המדרגה שמאיה ממטה למעלה, ואז אמרת 'משכני אחריך נרוצה', משום שהקטרת מקשרת קשרים למעלה ולמטה].

דברי הרדב"ז בענין זה

וע"ן להרדב"ז בתשובותיו (ח"ב סי' תרצז) דבאר טעם נוסף בהקטרת הקטרת שבמקדש, שכתב שם: הקטרת לא הי' בא לכפר על עוון כלל, ולכן לא הי' קרב על מזבח

וזאת תורת האשם, כל העוסק בתורת חטאת כאלו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאלו הקריב אשם.

ובזהר הקדוש (מדרש הנעלם וירא דף ק, א): "אמר ר' יוחנן כשפרש הקב"ה הקרבנות, אמר משה: רבונן של עולם, תינח בזמן שהיו ישראל על אדמתם, כיון שיגלו מעל אדמתם מה יעשו? אמר לו משה יעסקו בתורה ואני מוחל להם בשבילה יותר מכל הקרבנות שבועולם, שנאמר (ויקרא ז) זאת התורה לעלה למנחה וגו' כלומר זאת התורה בשביל עולה בשביל מנחה בשביל חטאת בשביל אשם".

"אמר רבי כרוספדי האי מאן דמדכר בפומיה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ענינא דקרבנות ותקרובתא ויכון בהו ברית כרותה הוא דאינון מלאכיא דמדכרין חוביה לאבאשא ליה דלא יכליו למעבד ליה אלמלא טיבו".

[תרגום: אדם שקורא ומזכיר בפיו בבתי כנסיות ומדרשות את עניני הקרבנות, ומכון בהם לאומרים בכונה ובהבנה, ברית כרותה היא שאותם המלאכים הרעים העומדים לקטרג עליו תמיד להזכיר את עוונותיו וחובותיו ולהזיק לו, שהם נהפכים לטובה ואינם יכולים לעשות לו כלום רק טובה].

ועוד שם (דף ק, ב): "אמר רבי פנחס, זמנא חדא הוינא אזלי בארחה, וערעית ביה באליהו, אמינא ליה: לימא לי מר מלה דמעלי לברייתא, אמר לי: קיים גזר קב"ה, ועאלו קמיה כל אליו מלאכיא דממנו לאדכרא חובי דבר נש, די בעדנא דיזכרון בני אנשא קרבניא דמני משה ושווי לביה ורעותיה בהו דכלהו יזכרון ליה לטב. ועוד בעדנא דיערע מותנא בבני אנשא, קיימא אתגזר וכוזא אעבר על כל חילא דשמאי דאי ייעלון בנוהי בארעא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות וימרון ברעות נפשא ולבא ענינא דקטרת בוסמין דהוו להו לישראל דיתבטל מותנא מנייהו. אמר רבי יצחק: בא וראה מה כתיב, ויאמר משה אל

בית המקדש קים מה תהא עליהם? - אמר לו: **כבר תקנתי להם סדר קרבנות, בזמן שקוראין בהן לפני - מעלה אני עליהם כאלו הקריבום לפני, ואני מוחל להם על כל עונותיהם.**

וכן אמרו גם במדרש (ויקרא רבה פ"ז): אמר רבי אחא בשם רבי חנינא בר פפא, שלא יהיו ישראל אומרים: לשעבר כשבית המקדש היה קים היינו מקריבים הקרבנות ומתכפרים בהם, ועכשיו שאין הקרבנות להתעסק בהם במה אנו מתכפרים? אמר הקב"ה: **הואיל ואתם מתעסקים בלמודם מעלה אני עליכם כאלו אתם מקריבים אותם.**

ועוד אמרו במדרש תנחומא (פרשת צו סימן יד): "אמר רבי שמואל בר אבא, אמר הקב"ה לישראל אע"פ שבית המקדש עתיד לחרב והקרבנות בטליו, לא תשכחו עצמכם לסדר הקרבנות, אלא הזהרו לקרות בהן לשנות בהן, **ואם תעסקו בהן אני מעלה עליכם כאלו בקרבנות אתם עוסקים.** ואם רצונך לידע, בא וראה כשהקב"ה מראה ליחזקאל את צורת הבית, מה הוא אומר? 'הגד את בית ישראל את הבית ויכלמו מעונותיהם ומדדו את תקנית', אמר יחזקאל לפני הקב"ה: רבונן של עולם, עד עכשיו אנו נתונים בגולה בארץ שונאינו ואתה אומר לי לילך ולהודיע לישראל צורת הבית, וכתב לעיניהם וישמרו את כל צורתו ואת כל חקתיו ועשו אותם, וכי יכולין הו לעשות? הניח להם עד שיעלו מן הגולה ואחר כך אני הולך ואומר להם. אמר לו הקב"ה ליחזקאל: ובשביל שבני נתונים בגולה יהא בנין ביתי בטל? אמר לו הקב"ה גדול קריתך בתורה כבנינה, לך אמר להם ויתעסקו לקרות צורת הבית בתורה ובשכר קריתך שיתעסקו לקרות בה אני מעלה עליהם כאלו הם עוסקין בבנין הבית".

וכן אמרו בגמרא (מנחות קי, א): אמר רבי יצחק, מאי דכתיב בקרא 'זאת תורת החטאת

בהלכות עבודה מעלה עליהן הכתוב כאלו נבנה מקדש בימיהן. ולפיכך ראוי לאדם לעסק בעניני הקרבנות ולהתבונן בהן, ואל יאמר שהם דברים שאין להן צורך היום כדרך שאומרים הרבה מבני אדם.

תפלה - מכפרת פקרבנות

יתר על כן, מצינו בדברי חז"ל שהתפלה באופן כללי, עומדת ומכפרת פקרבנות, וכדאמרו רבותינו במדרש תנחומא (ושלח סימו ט): אמר רבי יצחק, עכשיו אין לנו לא נביא לא כהן לא קרבן לא מקדש ולא מזבח, מי מכפר עלינו, אף על פי שחורב בית המקדש לא נשתיר בידינו אלא התפלה הזו. וכעין זה במדרש (ויקרא רבה פ"ל): פנה אל תפלת הערער וגו' ר' יצחק פתר קרייא בדורות הללו שאין להם לא מלך ולא נביא לא כהן ולא אורים ותמים ואין להם אלא תפלה זו בלבד אמר דוד לפני הקב"ה רבוננו של עולם אל תבזה את תפלתם.

וגם אמרו במדרש (שמות רבה פ"ח): דבר אחר זה הדבר, הדא הוא דכתיב קחו עמכם דברים וכו', לפי שישראל אומרים: רבון העולם, הנשיאים חוטאים ומביאים קרבן ומתכפר להם, משיח חוטא ומביא קרבן ומתכפר לו, אנו אין לנו קרבן. אמר להם: ואם כל עדת ישראל ישגו וגו' אמרו לו עניים אנו ואין לנו להביא קרבנות, אמר להם: דברים אני מבקש, שנאמר קחו עמכם דברים ושובו אל ה', ואני מוחל על כל עונותיכם, ואין דברים אלא דברי תורה שנאמר 'אלה הדברים אשר דבר משה'. אמרו לו: אין אנו יודעין. אמר להם: בכו והתפללו לפני ואני מקבל.

וגם אמרו במדרש (במדבר רבה פ"ג): דבר אחר, בישראל גדול שמו, הדא הוא דכתיב (מלאכי א) כי ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגוים ובכל מקום מקטר מגש לשמי ומנחה

אהרן קח את המחטה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת, אמר ליה אהרן למה? אמר: כי יצא הקצף מלפני ה' וגו', מה כתיב? וירץ אל תוף הקהל והנה החל הנגף בעם וכתוב ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה, ולא יכיל מלאכא דמחבלא לשלטאה ונתבטלא מותנא".

[תרגום: אמר רבי פנחס, פעם אחת הייתי מהלך בדרך, ופגשתי באלהו הנביא זכור לטוב, ואמרתי לו: יגיד לי מר דבר טוב שיש בו תועלת לבריות, אמר לי: כאשר יש ח"ו גזרה קשה לפני הקב"ה, ובאים כל המלאכים המקטרגים להזכיר חובותיו של האדם, אם באותה העת בני אדם יזכירו ויקראו את סדרי הקרבנות הכתובים בתורת משה בכונת הלב ובהבנה, כלם יזכרו לטובה. וגם בזמן שיש מגפה ח"ו, אם יתכנסו ישראל בבתי כנסיות ובתי מדרשות ויקראו את מעשה הקטרת, תבטל מגפת המות הזו מעליהם].

ובמסכת אבות דרבי נתן (פרק ד): "על העבודה כיצד? כל זמן שעבודת בית המקדש קיימת העולם מתברך על יושביו וגשמים יורדין בזמנו וכו' ובזמן שאין עבודת בית המקדש קיימת אין העולם מתברך על יושביו ואין הגשמים יורדין בזמנו וכו' אמרו ישראל לפני הקב"ה רבוננו של עולם, מפני מה אתה עשית לנו כן? השיב וכו' אם אתם תעסקו ב[למוד] עבודת בית המקדש אני אברך אתכם כבתחלה".

וכתב הגאון חיד"א בספרו 'פכר לאדון' (שם): ומה טוב ומה נעים הלומדים בכל יום סדר העבודה וכו' ומה נאוו התלמידי חכמים שעוסקים בש"ס בסדר קדשים, כי זוכה לדברים הרבה.

ובפרוש המשנה לרמב"ם (מנחות יג, יא): ועוד אמרו זאת התורה לעלה וכו', כל העוסק בתורה כאלו הקריב עולה ומנחה וחסטאת ואשם. ואמרו תלמידי חכמים העוסקין

בתפלה, שאין מדה אחרת יפה הימנה, והיא גדולה מכל הקרבנות, שנאמר: למה לי רב זבחיכם וגו' כי תבאו לראות פני לא תוסיפו הביא מנחת שוא קטרת וגו' חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי וגו' ובפרשכם כפיכם וגו' גם כי תרבו תפלה וגו' מכלל שהיא גדולה מן הקרבנות.

וכיוצא בזה אמרו נמי בגמרא (ברכות לב, ב) ואמר רבי אלעזר גדולה תפלה יותר מן הקרבנות שנאמר למה לי רב זבחיכם, וכתב, ובפרשכם כפיכם.

ובמדרש תנחומא (תבוא א): "היום הזה ה' אלהיך מצוף לעשות, זהו שאמר הכתוב באו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עשנו (תהלים צה), והלא כריעה בכלל השתחויה והשתחויה בכלל כריעה, ומה תלמוד לומר נשתחוה נכרעה נברכה, אלא צפה משה ברוח הקדש וראה שבית המקדש עתיד לחרב והבכורים עתידין לפסק, עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין שלושה פעמים בכל יום, לפי שחביב תפלה לפני הקב"ה מכל מעשים טובים ומכל הקרבנות שכך כתיב (שם קמא) תכון תפלתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב, ומשה רבנו אע"פ שעשה כל מעשים טובים כיון שנגזר עליו שלא לכנס לארץ התפלל ואמר אעברה נא ואראה".

מסקנת הדברים

מכל הנ"ל, הרי מבאר שבזמן הזה שבית המקדש אינו קיים, אמירת וקריאת סדר הקרבנות חשובה לפניו יתברך כהקרבנתם ממש, והוא שנאמר בפסוק (הושע יד, ג) ונשלמה פרים שפתינו, ופירש"י שם: פרים שהיה לנו להקריב לפניך נשלם אותם ברצוי דברי שפתינו, עד כאן. ואם זאת בקרבנות - על אחת כמה וכמה שכן הוא לגבי הקטרת, שהרי אמרו רבותינו ז"ל במדרש תנחומא (פרשת תצוה פסקא טו) אמר הקב"ה מכל

טהורה כי גדול שמי בגוים אמר ה' צבאות, וכי בכל מקום מקריבים קטרת ומנחה לשם הקב"ה? אלא בכל מקום שישאל עומדים ומתפללים תפלת מנחה, עליה נאמר 'מנחה' כמשמעו, ואומר (מלכים א יח) ויהי כעלות המנחה ויגש אליהו הנביא. מגש - זו תפלת שחרית, כמה דתימא (בראשית יח) ויגש אברהם וגו' בתפלה. מקטר - זו תפלת ערבית, כמה דתימא (תהלים קמא) תכון תפלתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב, הוי גדול שמי בגוים, בכל מקום שישאל עומדים שם, לכך נאמר גדול שמי בגוים.

וגם אמרו במדרש (במדבר רבה פי"ג) על פסוק 'כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת': התפלה משולה לקטרת, כמה דתימא (תהלים קמא) תכון תפלתי קטרת לפניך, הוי 'מלאה קטרת'. וכן אמרו גם במדרש (שיר השירים רבה פ"ה): אני ישנה, אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבוננו של עולם, אני ישנה מן המצוות ולבי ער לגמילות חסדים, אני ישנה מן הצדקות ולבי ער לעשותו, אני ישנה מן הקרבנות ולבי ער לקריאת שמע ותפלה, אני ישנה מבית המקדש ולבי ער לבתי כנסיות ובתי מדרשות. וראה עוד שם (פ"ח): ברח דודי ודמה לך לצבי, ברח דודי מן גלות שאנו בה ומתלכלכין בעונות, ודמה לך לצבי - טהרנו כצבי, או לעפר האילים - שתקבל את תפלתנו כקרבן גדיים ואילים.

גדולה תפלה יותר מן הקרבנות

יתר על כן, אמרו חז"ל שתפלה גדולה במעלתה מכל הקרבנות, כדאיתא במדרש (רות רבה פ"ג): אמר לו הקב"ה לדוד, חביבה עלי תפלה אחת שאתה עומד ומתפלל לפני מאלף עולות שעתידי שלמה בנך להעלות לפני.

וראה עוד במדרש תנחומא (פרשת וירא סימן א): אמר להו הקב"ה לישראל, הוו זהירין

בעי לאסתכלא בעובדא דקטרת, ואי יכון ביה בכל יומא אית ליה חולקא בהאי עלמא ובגלמא דאתי ויסתלק מותנא מניה ומעלמא וישתזיב מכל דיניו דהאי עלמא מסטרין בישין ומדינא דגיהנם.

[תרגום: דבר זה, גזרה עומדת לפני הקב"ה, שכל מי שמסתכל וקורא בכל יום מעשה הקטרת, ינצל מכל הדברים הרעים והכשפים שבעולם, ומכל פגעים רעים, ומהרהור רע, ומדין רע ומות, ולא ינזק כל היום ההוא, כי אין הסטרא אחרא יכולה לשלט עליו. וצריך שיכון בו. אמר רבי שמעון: אם בני אדם היו יודעים כמה עליון הוא מעשה הקטרת לפני הקב"ה, היו לוקחים כל מלה ומלה ממנו, והיו מעלים אותה עטרה על ראשם, ככתר של זהב. ומי שמשתדל בו, צריך להסתכל בו, במעשה הקטרת. ואם יכון בו בכל יום, יש לו חלק בעולם הזה ובעולם הבא, ויסתלק מיתה ממנו ומן העולם, וינצל מכל דיניו שבעולם הזה, ומצדדים רעים, ומדין של גיהנם].

הרי לנו דבריו המפלאים של התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א, אשר היה בונה בשמים עליותיו, וידע היטב כמה חשובה וחביבה היא מעלת הקטרת לפני הקב"ה, ובכמה דברים עצומים יכול האדם לזכות בה באמירתה, ועל כן גלה לנו סוד מפלא זה, שאם רק היה האדם יודע עד היכן הדברים מגיעים באמירת פטום הקטרת בכונה ובהבנה, היה מניח כל מלה ומלה מקריאת מעשה הקטרת על ראשו ככתר של זהב, מרב עצמתם של הדברים. חזו מאן גברא רבא דמסהיד בהאי מילתא, ואנו אין לנו אלא לשמע ולהתעורר להיות מדקדקים בדבר זה.

הקטרת - הצלה מן המגפה

והנה כאשר נבלעו קרח ועדתו והחלה המגפה להשתולל בעם, מספרת התורה (במדבר יז,

הקרבנות שאתם מקריבים אין חביב עלי קטרת, וכן אמרו גם במדרש (במדבר רבה פ"ח) הקטרת חביבא מן כל הקרבנות. ועל כן בודאי הוא שסדר אמירת הקטרת כראוי ובדקדוק, חשוב הוא כהקטרת הקטרת ממש, וכמו שאמרו חז"ל לגבי שאר הקרבנות.

וכבר הזכרנו לעיל דברי המדרש (שחר טוב תהלים קמא): "אמר דוד לפני הקב"ה, רבונו של עולם כשהיה בית המקדש קיים היינו מקטירים לפניך קטרת, עכשיו אין לנו לא מזבח ולא כהן גדול, תקבל תפילתי ותקדש הרקיע ותכנס תפילתי, לכן אמר 'תכון תפילתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב', והרי מתבאר מדברי המדרש הללו, דבזמן הזה שבעוונותינו הרבים בית המקדש אינו עומד על תלו, קריאת מעשה הקטרת והתפלה, הן חשובים לפני ה' יתברך כהקרבנות הקטרת.

ועל כן יש להקפיד באמירת מעשה הקטרת כראוי במתווה ובהבנה, ויעלה הדבר ריח ניחוח לפני ה' יתברך כמקריב קטרת ממש.

מעלת וסגולת למוד פרשת הקטרת

אכן רבו מעלותיה וסגולותיה של אמירת פטום הקטרת לאין קץ, וכבר הבאנו לעיל דברי הזהר הקדוש בפרשתנו (דף ריח, ב) המליהב את הלבבות במעלת העוסק בפרשת הקטרת בהבנה ובכונה ראויה:

"מלה דא, גזרה קיימא קמי קודשא בריך הוא, דכל מאן דאסתכל וקרי בכל יומא פרשתא דקטרת, ישתזיב מכל מלין בישין חרשין דעלמא, ומכל פגעין בישין ומהרהורא בישא ומדינא בישא, ומותנא ולא יתזק כל ההוא יומא דלא יכיל סטרא אחרא לשלטא עליה ואיצטריך דיכון ביה, אר"ש אי בני נשא הוו ידעי כמה עלאה איהו עובדא דקטרת קמי קודשא בריך הוא הוו נטלי כל מלה ומלה מניה והוו סלקי לה עטרה על רישיהו ככתרא דדהבא, ומאן דאשתדל ביה

האי אתער כל דינא אסתלק מהאי ולא יכיל למעבד דינא, ובגין כן קטרת קיימא לבטלא מותנא, ועל דא קטרת קשירו הוא דכלא, ודא אתקריב בהווא פנימאה, זכאין אינון ישדאל בעלמא דין ובעלמא דאתי עליהו כתיב (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל וגו'."

[תרגום: מצאתי בספרו של שלמה המלך, שהקטרת היא לשמחה ולהעביר המות והמגפה, מהו הטעם? משום שהדין נמצא ממצב החיצון, והשמחה והחידוה וקשר האור הם ממצב הפנימי, שכל שמחה עומדת בו. וכשזה נתעורר (דהיינו הפנימי) כל דין מסתלק מזה (מו החיצון), ואינו יכול לעשות דין, ומשום זה קטרת עומדת לבטל המגפה, ועל כן קטרת הוא קשר הכל, והוא נקרב במצב הפנימי. אשריהם ישראל בעולם הזה ובעולם הבא, עליהם כתוב 'ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר'].

אמירת פטום הקטרת - בטול הדינים והמות

ומבאר בזהר הקדוש בדוכתי טובא, שמכלל הכח העצום של מעשה הקטרת לבטל המגפה, כן גדול כח אמירת 'פטום הקטרת' הוא לבטל את הדינים הקשים ולהציל מן המיתה ומן המגפה, ודאמר (ויקהל דף רט, א): "מה כתיב באהרן? ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה, דכפית ליה למלאך המות דלא יכיל לשלטאה כלל ולא למעבד דינא. סימנא דא אתמסר בידנא, די בכל אתר דקאמרי בכונה ורעותא דלבא עובדא דקטרת, הלא שלטא מותנא בהווא אתר ולא יתזק, ולא יכלין שאר עמין לשלטאה על ההוא אתר."

[תרגום: מה נאמר באהרן? ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה, היינו שכפת את מלאך המות שלא יהא יכול לשלט כלל, ולא לעורר שום דינים. סימן זה מסור בידינו, שבכל מקום שאומרים בכונה ובלב שלם

יא-ג): "ויאמר משה אל אהרן קח את המחפתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם כי יצא הקצף מלפני ה' החל הנגף: ויקח אהרן כאשר דבר משה וירץ אל תוף הקהל והנה החל הנגף בעם ויתן את הקטרת וכפר על העם: ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה." וברש"י: רז זה מסר לו מלאך המות כשעלה לרקיע, שהקטרת עוצר המגפה.

ודבר זה מבאר בגמרא (שבת פח, ב): "בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, מה לילוד אשה בינינו? אמר להן: לקבל תורה בא. אמרו לפניו: חמדה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קדם שנברא העולם, אתה מבקש לתנה לבשר ודם? מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים! - אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: החזר להן תשובה! אמר לפניו: רבוננו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה - 'אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים'. אמר להן: למצרים ירדתם, לפרעה השתעבדתם, תורה למה תהא לכם? ... מיד הודו לו להקדוש ברוך הוא, שנאמר ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ' ואלו 'תנה הודך על השמים' - לא כתיב. מיד כל אחד ואחד נעשה לו אוהב, ומסר לו דבר, שנאמר 'עלית למרום שביית שבי לקחת מתנות באדם', בשכר שקראוך אדם לקחת מתנות. אף מלאך המות מסר לו דבר, שנאמר 'ויתן את הקטרת וכפר על העם' ואומר 'ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה', אי לאו דאמר ליה - מי הוה ידע?."

ובזהר (בהעלתך דף קנא, ב): "אשכחנא בספרא דשלמה מלכא, קטרת הוא לחידוה ולסלקא מותנא, מאי טעמא? בגין דינא מהאי דלבר אשתכח וחדוותא וחדו וקשורא דנהירו מהווא פנימאה דכל חידו ביה קיימא, וכד

את מעשה הקטרת, אין המנות שולט במקום ההוא, ולא יהיה בו נזק, ולא יוכלו שאר העמים לשלט על המקום ההוא].

ומספר בזהר (מדרש הנעלם ורא דף קא, א): "ר' אחא אזל לכפר טרשא אתא לגבי אושפיזיה לחישו עליהו כל בני מתא אמרו גברא רבא אתא הכא גזיל לגביה אתו לגביה אמרו ליה לא חס על אובדנא אמר להו מהו אמרו ליה דאית שבעה יומין דשארין מותנא במאתא וכל יומא אתתקף ולא אתבטל, אמר להו גזיל לבי כנישתא ונתבע רחמי מן קדם קב"ה, עד דהוו אזלי אתו ואמרו פלוני ופלוני מיתו ופלוני ופלוני נטו למות אמר להו רבי אחא לית עתא לקיימא הכי דשעתא דחיקא אבל אפרישו מנכון ארבעין בני נשא מאנון דזכאין יתיר עשרה עשרה לארבעה חולקין ואנא עמכון עשרה לזווייתא דמאתא ועשרה לזווייתא דמאתא וכו' לארבע זווייתא דמאתא ואמרו ברעות נפשכון ענינא דקטרת בוסמין דקודשא בריה הוא יהב למשה ועניינא דקרנא עמיה, עבדו כן תלת זמנין ואעברו בכל מאתא לארבע זווייתא והוו אמרין כן לבתר אמר להו גזיל לאינון דאושישו למימת אפרישו מנייכו לבתיהון ואמרו כדן וכד תסיימו אמרו אלן פסוקי'א (במדבר טו) ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה ותן עליה אש וגו' ויקח אהרן וגו' ויעמד בין המתים וגו' וכו' עבדו ואתבטל מנייהו, שמעו ההוא קלא דאמר סתרא סתרא קמיייתא אוחילו לעילא דהא דינא דשמא לא אשרי הכא דהא ידעי לבטלא ליה, חלש לביה דרבי אחא אדמוך שמע דאמרי ליה כד עבדת דא עביד דא זיל ואימא לון דיחזרון בתשובה דחייבין אינון קמאי, קם ואחזר להו בתשובה שלימתא וקבילו עלייהו דלא יתבטלון (צד א) מאורייתא לעלם ואחליפו שמא דקרתא וקארון לה מאתא מחסיא".

[תרגום: רב אחא הלך לעיר אחת שנקראה טרשא, ונתארח אצל בעל בית אחד. כשראו

בני העיר את רבי אחא, אמרו זה לזה: אדם גדול בא לכאן, ונלך אצלו. הלכו אצלו ואמרו לו, וכי מר לא חס על הנפשות שנאבדות כאן? שאל אותם: ומהו האבדון? ואמרו לו: יש בעיר מגפה זה שבעה ימים, והיא הולכת ומתגברת [שמא תעשה שום עצה לפרענות זו]. אמר להם: נלך לבית הכנסת ונתפלל לפני ה' שיעצר בעד המגפה הזאת. בעודם הולכים לבית הכנסת, הלכו ובאו אנשים וספרו שהמגפה הולכת ומתגברת, ופלוני ופלוני מתו, ופלוני ופלוני נוטים למות. אמר להם רב אחא: מאחר שהפרענות קשה והזמן דוחק, לא נלך להתפלל, אלא תעשו כפי שאני אצוה אתכם: בחרו מביניכם ארבעים אנשים מן הכשרים והמבחרים שבכם, שאתם מכירים בהם שהם יראי שמים, ואני ביניהם, נלך לארבע רוחות העיר - עשרה אנשים לכל צד, ותאמרו מלב ונפש ויכונה ענין פטום הקטרת, שאמר הקב"ה למשה ופרשת הקרבנות. הלכו ועשו כן בארבע רוחות העיר, עשרה אנשים לכל צד, ואמרו כסדר הזה ג' פעמים. ואחרי שעשו כן, אמר להם ר' אחא: הבדילו כמה אנשים מביניכם, ולכו לבתים ששם שוכבים חולים וגם שם יאמרו, ולאחר שתסימו אמרו ג' פעמים שלושה פסוקים אלו: 'ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם כי יצא הקצף מלפני ה' החל הנגף', 'ויקח אהרן כאשר דבר משה וירץ אל תוף הקהל והנה החל הנגף בעם ויתן את הקטרת ויכפר על העם', 'ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה'. הלכו ועשו כדבריו ובטלה המגפה באותו מקום, ואף נתרפאו אותם שהיו קרובים למיתה. ואז שמעו בת קול האומרת למזיקים כדברים האלה: העצרו למעלה ואל תרדו למטה לעשות שום נזק בעיר הזאת, לפי שדין של מעלה אינו שולט בעיר הזאת כיון שהם ראויים שיבטל. אחרי כל זה נרדם ר' אחא מרב חלשה, ושמע שאומרים לו

בחלומו: כשם שבטלת מן העיר את המגפה, כן תעשה להחזירם בתשובה, שזה בלי זה אינו מועיל כלום, שבהיותם אנשים רעים נגזרה עליהם גזרת המגפה. הלך רב אחא ומסר הדברים לאנשי העיר, והחזיר את כל אנשי העיר בתשובה שלמה, וקבלו על עצמם שלא יתבטלו מן התורה לעולם. ואז שנה רב אחא שם העיר שהיתה נקראת טרשא, וקרא לה 'מתא מחסיא', היינו עיר הרחמים, שרחם הקב"ה על העיר הזאת ובטל ממנה הגזרה].

וכתב הרב מעם לועז (כי תשא עמ' תתרה) כי זה ששנה רב אחא את שם העיר הוא כדי שהאנשים יזכרו כל שעה אותה גזרה רעה שנגזרה עליהם על מעשיהם הרעים ולא ישונו לכסלה עוד.

וכן איתא גמי שם (פינחס רעיא מהימנא דף רכז, א): "ולית דבטיל מותנא בעלמא כקטרת, דאיהו קשורא דדינא ברחמי עם ריח נוח באף, תרגום דקשר קטירו, אמר רבי יהודה זכאה חולקנא דרווחנא מלין סתימין באתגליא. עוד אמר בוצינא קדישא דבתר דצלותא איהי כקרבנא, מאן דיימא פטום הקטרת בתר תהלה לדוד בטיל מותנא מביתא".

[תרגום: אין דבר שמבטל מיתה בעולם כמו הקטרת, כיון שהיא קושרת את הדין ברחמים עם ריח נוח באף. והוא ענין קטרת שתרגומו קשר. ואמר רבי יהודה אשרי חלקינו שהרוחנו ענינים סתומים להבינו בגלוי. ועוד אמר המאור הקדוש - רבי שמעון בר יוחאי - משאחר שתפלה נחשבת כקרבן, מי שיאמר את סדר פטום הקטרת אחרי תהלה לדוד, יתבטל המות ממנו ומבני ביתו].

וכבר הזכרנו לעיל דברי הזהר (מדרש הנעלם וירא דף ק, ב): "אמר רבי פנחס, זמנא חדא הוינא אזלי בארחה, וערעית ביה באליהו,

אמינא ליה: לימא לי מר מלה דמעלי לברייתא, אמר לי: קיים גזר קב"ה, ועאלו קמיה כל אליו מלאכיא דממנו לאדפרא חובי דבר נש, די בעדנא דיזכרון בני אנשא קרבניא דמני משה ושויו לביה ורעותיה בהו דכלהו יזכרון ליה לטב. ועוד בעדנא דיערע מותנא בבני אנשא, קיימא אתגזר וכוזא אעבר על כל חילא דשמאי דאי ייעלון בנוהי בארעא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות וימרון ברעות נפשא ולבא ענינא דקטרת בוסמין דהוו להו לישראל דיתבטל מותנא מנייהו. אמר רבי יצחק: בא וראה מה כתיב, ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת, אמר ליה אהרן למה? אמר: כי יצא הקצף מלפני ה' וגו', מה כתיב? וירץ אל תוף הקהל והנה החל הנגף בעם וכתב ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה, ולא יכיל מלאכא דמחבלא לשלטאה ונתבטלא מותנא".

[תרגום: אמר רבי פנחס, פעם אחת הייתי מהלך בדרך, ופגשתי באליהו הנביא זכור לטוב, ואמרתי לו: יגיד לי מר דבר טוב שיש בו תועלת לבריות, אמר לי: כאשר יש ח"ו גזרה קשה לפני הקב"ה, ובאים כל המלאכים המקטרגים להזכיר חובותיו של האדם, אם באותה העת בני אדם יזכירו ויקראו את סדרי הקרבנות הכתובים בתורת משה בכונת הלב ובהבנה, כלם יזכרו לטובה. וגם בזמן שיש מגפה ח"ו, אם יתכנסו ישראל בבתי כנסיות ובתי מדרשות ויקראו את מעשה הקטרת, תתבטל מגפת המות הזו מעליהם. אמר רבי יצחק: בא וראה מה כתיב, ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת, אמר ליה אהרן למה? אמר: כי יצא הקצף מלפני ה' וגו', מה כתיב? וירץ אל תוף הקהל והנה החל הנגף בעם, וכתב ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה, ולא יכול מלאך החבלה לשלט, ונתבטלה המגפה].

העבודות, ובכללם עבודת הקרבנות והרצונות שעושים נחת רוח לפניו].

קח לך - להנאתך ולטובתך

ונסים את יריעת המונבאות, בדבריו המאלפים והתמירים של הזר הקדוש (ויקהל דף ריט, א) בסוד מעשה הקטרת, ומכאן עלינו להבין כמה גדולה היא מעלת אמירת הקטרת בכל יום, ואשר זוכה האדם בעבודה לדברים הרבה לאין קץ.

"מה כתיב במשה? ויאמר ה' אל משה קח לך סמים נטף וגו', אף על גב דאוקמוה, אבל מאי שנא בעובדא דא יתיר מכל מה דאמר ליה, אלא קח לך, להנאתך ולתועלתך וכו', ורזא דא קח לך סמים, לאעברא זוהמא וכו', וזכאה חולקיה דמשה. כגוונא דא (ויקרא ט) 'קח לך עגל בן בקר' דאתמר לאהרן, לכפרא על חוביה, על ההוא עגל דאיהו גרים לון לישראל. ועל דא כתיב במשה קח לך להנאתך ולתועלתך, וכן אוקמוה ב'פסל לך', מההוא פסלת דלוח אבנא נתעשר משה, אוף הכי לך - להנאתך ולטובתך.

קטרת, קשיר קשירו, נהיר נהירו, ואעבר זוהמא וכו' והוי כלא קשירו חד ואתעביד חד קשירו ברזא חדא, דאיהו קשרא עלאה דכלא. מכאן ולהלאה, כיון דכלא אתקשרא בהאי קשרא, אתעטר כלא ברזא דאין סוף, ורזא דשמא קדישא אתנהיר ואתעטר בכל סטריו, ועלמין כלהו בחדוה, ואתנהירו בוציגין, ומזוגין וברכאן אשתכחו בכל עלמין, וכלא ברזא דקטרת, ואי זוהמא לא אתעבר כלא לא אתעביד דכלא בהאי תליא.

תא חזי, קטרת איהו קדמא תדיר קדים לכלא, ובגיני פך עובדא דקטרת אצטריך לאקדמא לצלותא בשירין ותושבחו, בגין דכל דא לא סלקא, ולא אתתקו ולא אתקשר, עד דאתעבר זוהמא, מה כתיב (ויקרא טז) 'וכפר על הקדש וגו' בקדמיתא, ולבתר ומפשעיהם

ועוד אמרו (ויקהל דף ריט, א): "האי מאן דדינא רדיף אבתריה, אצטריך להאי קטרת ולאבתא קמי מאריה, דהא סיועא איהו לאסתלקא דיניו מניה, ובהאי ודאי מסתלקין מניה אי הוא רגיל בהאי לאדכרא תרין זמנין ביומא בצפרא וברמשא, דכתיב קטרת סמים בבקר בבקר וכתוב בין הערבים יקטירנה, ודא איהו קיומא דעלמא תדיר, דכתיב קטרת תמיד לפני ה' לדרתיקם, ודאי הוא קיומא דעלמא לתתא וקיומא דעלמא לעילא".

[תרגום: מי שדינים ומארעות רעים רודפים אותו, זקוק מאד לענין הקטרת, וכן לחזור בתשובה שלמה לפני הקב"ה, ועל ידי זה ינצל, כי הקטרת היא עזרה שישתלקו הדינים ממנו, באפן כזה שיהיה רגיל לקרותו ב' פעמים בכל יום בבקר ובערב, וכמו שנאמר 'קטרת סמים בבקר בבקר', וגם נאמר 'בין הערבים יקטירנה', והוא קיום העולם תמיד, כמו שנאמר 'קטרת תמיד לפני ה' לדרתיקם', שהוא קיום העולם למטה והוא קיום העולם למעלה].

עוד הזהירו רבותנו מאד על קריאת מעשה הקטרת בכל יום, ואמרו (זהר ויקהל דף ריט, א): "בההוא אתר דלא אדכר בכל יומא עובדא דקטרת, דיגין דלעילא שריין ביה, ומתגין סגיא ביה, ועמין אחרגין שלטין עליה, בגין דכתיב 'קטרת תמיד לפני ה'', תמיד איהו קיימא לפני ה' יתיר מכל פלחגין אחרגין. חביבא איהו עובדא דקטרת, דהוא יקיר וחביב קמי קודשא בריך הוא יתיר מכל פלחגין ורעותין דעלמא".

[פרוש: באותו מקום שאין מזכירים בכל יום מעשה הקטרת, דינים עליונים שורין בו, ומגפות רבות יש בו, ועמים אחרים שולטין עליו, מפני שכתוב 'קטרת תמיד לפני ה'', תמיד היא עומדת לפני ה' יותר מכל עבודות אחרות. חביבה היא עבודת הקטרת, שהיא יקרה וחביבה לפני הקב"ה יותר מכל

שכל זה אינו אינו עולה ואינו מתקן ואינו מתקשר, עד שנעבר ההמא על ידי הקטרת, מה כתוב? וכפר על הקדש וגו' בתחלה, ואחר כך ומפשעיהם לכל חטאתם. ועל כן צריכים לכפר על הקדש ולהעביר ההמא ולטהר הקדש, ואחר כך שירות ותשבחות ותפלה, הכל כמו שאמרנו.

אשריהם ישראל בעולם הזה ובעולם הבא, כי הם יודעים לתקן תקון של מעלה ומטה, כמו שצריכים לתקן התקון מלמטה למעלה, עד שנקשר הכל יחד בקשר אחד, בקשר ההוא העליון, כשצריכים לתקן בתקון של אותיות הרשומות שהקב"ה נקרא בהן].

ואתה תחזה מהדברים הנאמרים, הבטחת התורה הקדושה, ומאמר הקב"ה למשה 'קח לך' - לטובתך ולהנאתך, שכביכול המרויח ביותר מענין הקטרת, זה האדם, כי זוכה בכך לדברים הרבה, וכמוכן צריך האדם שיתכונן במעשיו אלו של קריאת פטום הקטרת וכיו"ב לשם שמים, אלא רק שענינים אלה של ההבטחות האמורות, נועדו לזרזו לעשות רצון שמים ביתר שאת ויתר עז, כי מפלל ההבטחות יראה עד היכן הדברים מגיעים.

צא וראה מהפלגת לשון הזהר הקדוש, שכל כך הכביר במליו בענין זה, שנה ושלש במקומות רבים בענין גדל מעלת אמירת מעשה פטום הקטרת, שכמעט אינו בנמצא שיצארי הזהר הקדוש לדבר בענין אחד בכל כך הפלגת לשון, שכן פידוע דברי הזהר הקדוש שקולין ומדודין במשקל ובמסרה, כספר תורה ממש, כעין שכבר כתב הגאון מוהר"ר צבי הירש מזידיטשוב זצ"ל בספרו סור מרע ועשה טוב (דף ה, א): "ספר הזהר סתום וחתום ונעלם מעיני כל חי וכו' והקדוש הרמ"ק ז"ל יגע בספר הזהר הקדוש לפרשו ממש בכל רמיזותיו, ודקדק בו ממש כמו

לכל חטאתם' ועל דא בעינו לכפרא על קדשא ולא עברא זוהמא ולא תדכא קדשא, ולבתר שירין ותושבחאן וצלותין, כלא כדקאמרן.

זכאין אינון ישראל בעלמא דין ובעלמא דאתי, דהא אינון ידעין לתקנא תקונא דלעילא ותתא, כדבעינו לתקנא תקונא מתתא לעילא, עד דאתקשר כלא כחדא בקשורא חד, בההוא קטורא עלאה, כד בעינו לתקנא בתקונא דאתוון רשימין דקודשא בריה הוא אתקרי בהון".

[תרגום: מה כתוב במשה? ויאמר ה' אל משה קח לך סמים נטף וגו', אף על פי שהעמידוהו, אבל מה השנוי שבכאן, שנאמר 'קח לך' מפל מה שאמר לו, ולא נאמר בו 'קח לך'? אלא קח לך, פרושו להנאתך ולתועלתך וכו' וזהו סוד 'קח לך סמים' להעביר ההמא וכו' אשרי חלקו של משה. כעין זה 'קח לך עגל בן בקר' שנאמר לאהרן, פרושו גם כן להנאתך ולתועלתך, דהיינו לכפר על חטאו של עגל ההוא, שהוא גרם לישראל. ועל כן כתוב במשה 'קח לך' דהיינו להנאתך ולתועלתך. וכן העמידו בפסל לך, מאותה פסלת של לוח האבן נתעשר משה, לךך 'לך' - להנאתך ולטובתך.

קטרת, קושר קשר, מאיר אורה, ומעביר זהמא וכו' ונעשו כלנה קשר אחד, ונעשה קשר אחד בסוד אחד, שהוא קשר עליון של הכל. מכאן ולהלאה, כיון שהכל נקשר בקשר ההוא, נתעטר הכל בסוד אין סוף, וסוד השם הקדוש נזדהר ונתעטר מפל הצדדים, והעולמות כלם הם בשמחה, והאירו הנרות, ומזון וברכות נמצאים בכל העולמות, והכל בסוד הקטרת, כי אם לא נעבר הזהמא, הכל לא היה נעשה, כי הכל תלוי בזה.

בוא וראה, קטרת הוא ראשונה תמיד קדם הכל, ומשום זה צריכים להקדים מעשה הקטרת לתפלה ושירות ותשבחות, משום

לכתב כל פרשת הקטרת על קלף, מפני שיש לחוש בזה למה שאמרו חז"ל 'אין כותבין מגלה לתינוק להתלמד בה', ומכל מקום בדיעבד אם עשה כן - אין צריך להחמיר בזה לגזז הקלף, ורשאי לקימו ולקרא מתוכו בכל יום.

ולדעת מרן הראשון לציון זיע"א, הרוצה לכתב את פטום הקטרת על קלף מפני הסגלה שיש בזה, יכתב מתחלת הברייתא של 'תנו רבנן פטום הקטרת כיצד', שהיא תורה שבעל פה, והשאר יקרא מתוך סדור, ולא מקלף ובכתב אשורי.

כתב בספר 'סדר היום' (סדר עבודה): "החושש עליו ועל נפשו, ראוי להשתדל בכל עז בענין הזה, ולכתב כל ענין הקטרת בקלף כשר בכתיבת אשורית ולקרות אותו פעם אחד בבקר ובערב בכונה גדולה. ואני ערב". וראה גם בספר כף החיים לגאון רבי חיים פלאגי (סימן יז אות יח) שכתב כן: ובספר מ"צ כתב דייכתב פרשת הקטרת על הקלף או גויל בכתיב אשורית כספר תורה ויקרא בו ויעשה לו סגלה, דהקטרת מעשיר, ומבטח לו דלא יפסק פרנסתו ותמיד יהיה לו פרנסה טוב וכלכלה ברוח ולא בצמצום. ושנה דבריו בספר רוח חיים (ס"ל קלב אות ד') והובא כן משמו בכף החיים סופר (שם סקכ"ג).

והו אמת, דהנה יש להתבונן בעקרו של ענין זה, אי שרי לכתב את סדר פטום הקטרת על קלף, וזאת כיון שכותב בתחלתה את פרשת הקטרת הכתובה בתורה, ולכאורה איכא אסור בדבר. דהנה בגמרא (גטין ס ע"א) גרסינן: בעא מיניה אביי מרבה, מהו לכתב מגלה לחנוף להתלמד בה, תיבעי למאן דאמר תורה מגלה מגלה נתנה, תיבעי למאן דאמר תורה חתומה נתנה, תיבעי למאן דאמר תורה

בספר תורה". והגאון הקדוש מהרצ"א מדינוב ז"ל בהוספותיו שם (אות י) הוסיף וכתב: "אמת נכון הדבר, שדברי הזהר הקדוש יש מקום לדרשו בפנימיות לפנימיות לפנימיות, ברמזים ובראשי תבות וסופי תבות כמו בספר תורה". אם כן, מהפלגת הזהר הקדוש בענין הקורא את מעשה הקטרת והדברים שזוכה להם, וכך שפפל ושלש את הדברים, הכל מורה על גדל ענין זה, שהוא לאין קץ ותכלית.

ולכן ישמע חכם ויוסיף לקח, להיות מן המדקדקים לומר בכל יום תמיד את סדר פטום הקטרת בקר וערב בכונה שלמה ובהבנה ובדקדוק נכון, ויהי ה' עמו לזכות לכל המעלות וההבטחות האמורות, ואשריו ואשרי חלקו בזה ובבא.

אמירת פרשת הקטרת - מתוך קלף

מעלה גדולה וחשובה היא לומר בכל יום את 'סדר פטום הקטרת' הכתובה על קלף כשר בכתיבה אשורית תמה, שהוא כתב שכותבים בו ספר תורה, ועל כן ראוי לכל איש ישראל שיעשה כל לכתב לעצמו על ידי סופר ירא שמים את סדר פטום הקטרת הנאמר בכל יום בתפלה על קלף בכתיבה אשורית, ולקרא ממנו ב' פעמים ביום את סדר פטום הקטרת, כי זוכה בכך לדברים הרבה לאין קץ ולפחות, לא יגרע לקרא מן הקלף פעם אחת ביום את סדר פטום הקטרת. וכשקורא אותה יזהר לקרותה היטב בכונה ובדקדוק המלים הנקודות והטעמים, כן כתבו האחרונים (כף החיים פלאגי סימן יז אות יח; רוח חיים ס"ל קלב אות ד'; כף החיים סופר שם סקכ"ג).

אולם דעת מרן מופת הדור זיע"א (שו"ת ביע אמר ח"ט י"ד כג) שלכתחלה יש להחמיר שלא

ג. נלאו החוקרים למצא מהו ספר מ"צ המזכר בדברי ר"ח פלאגי, יש שכתבו שהפונה לספר 'מעיל צדקה' לבעל 'שבט מוסר', אך לא נמצא שם כדבר הזה. ויש מקום לומר שהפונה לספר 'משפט צדק' (סוף אות עא) לרבי משה בן גרשון מזאלישיו, שהביא את דברי הסדר היום הנ"ל, אך עדין הדברים טעונים ברור כיון שהתוספת שבספרי ר' חיים פלאגי שיש בכך סגלה לפרנסה לא הזכרה בספר משפט צדק.

מגלה מגלה נתנה - כיון דמגילה מגלה נתנה כותבין או דילמא כיון דאידיבוק אידיבוק. תיבעי למאן דאמר תורה חתומה נתנה, כיון דחתומה נתנה אין כותבין, או דילמא כיון דלא אפשר כותבין. אמר ליה אין כותבין, ומה טעם לפי שאין כותבין, ואפלו למאד אמר מגלה מגלה נתנה, כיון דאידיבוק אידיבוק.

וחזינו דמסקינו הכא, דאין לכתב מגלה להתלמד בה, כלומר אסור לכתב פרשה אחת שהיא חלק מהתורה, ואין התר אלא כתיבת כל התורה כלה. ואמנם מבאר בגמרא שם בהמשך הסוגיא, דענין זה הוא פלוגתא דתנאי, אם כותבין מגלה לקטן או לא, מכל מקום פשט דהסוגיא מורה שכן היא ההלכה, דאין כותבין מגלה לתינוק להתלמד בה, ומאי דקאמר קטן - לאו דוקא הוא, דהוא הדין לגדול נמי, אלא רבותא הוא דאפלו שצריך לקטן ללמד בה נמי אסור.

ובאמת כן פסק נמי הרמב"ם (ספר תורה פ"ז ה"ד) שכתב שם: מתר לכתב התורה כל חמש וחמש בפני עצמו, ואין בהן קדשת ספר תורה, אבל לא יכתב מגלה בפני עצמה שיהיה בה פרשיות, ואין כותבין מגלה לתינוק להתלמד בה, ואם דעתו להשלים עליה חמש מתר.

ואמנם מצינו שהרי"ף בפסקיו במסכת גטין (דף כח, א בדפ"ר) כתב: כותבין מגלה לתינוק להתלמד בה וכן הלכה. אלא שהר"ן שם והרא"ש עמדו לעורר עליו בזה, דפסק הפך מסקנת הסוגיא. וכתב הרא"ש לישב דעת הרי"ף: "אפשר דסבר הלכה כרבי יוחנן דאמר מגלה מגלה נתנה ולא חייש להא דקאמר כיון דאידיבוק אידיבוק, דאם כן אפלו חמש לא נכתב אלא תורה שלמה כיון דאידיבוק, ועוד ראה להקל משום דלא אפשר לכל עני שבישראל לכתב תורה שלמה לבנו.

ובבית יוסף (סי' רפג) כתב לדחות תרוץ הרא"ש מכמה אנפי, והביא דהר"ן גם כן תמה על

הרי"ף, ולא הליץ בעדו כלל, אלא שפריש פרק כל כתבי (שבת מג. דבור הראשון) כתב דמשמע דטעמיה משום עת לעשות לה' הפרו תורתך, דדבר הלמד מענינו הוא וכדאיתא התם. וזה כעין טעם שני שכתב הרא"ש, משום דלא אפשר לכל עני שבישראל לכתב תורה שלמה לבנו. ואף על פי דאב"י העלה צד זה בפני רבה 'או דילמא כיון דלא אפשר כותבין', ואף על פי כן פסק לו שאין כותבין - צריך לומר דבימי האמוראים לא היה כל כך חסרון ספרים כמו בזמן הרי"ף, ומשום הכי אע"ג דאב"י ורבה לא חשו למאי דלא אפשר, היינו מפני שהיו להם ספרים על מה שייסמכו בדחק, כגון ללמד ד' או ה' בספר אחד, ובימי הרי"ף לא היו להם ספרים אפלו ללמד י' בספר אחד, ואם היה אסור להם לכתב מגלה היו מתבטלים ונמצאת התורה בטלה ח"ו, ומפני כך סתם וכתב להתיר משום עת לעשות לה'.

ומרן הקדוש עצמו כתב לישב שיטת הרי"ף באפן אחר: ויותר נראה לומר דסבירא ליה להרי"ף דלא קי"ל כרבה בהא, משום דאיהו אזיל לטעמיה דאמר התם האי ספר אפטרפתא אסור למקרי ביה בשבת, משום דלא נתן לכתב, וכיון דאסיקנא ולא היא דהא רבי יוחנן וריש לקיש מעייני בספרא דאגדתא וכו' הכי נמי כיון דלא אפשר עת לעשות לה' הפרו תורתך הוא, ממילא משמע דנקטינן דכותבין מגלה לתינוק להתלמד בה מההוא טעמא גופיה דעת לעשות לה', וסיים מרן: **והוא כפתור ופירח.**

וע"ן עוד בדרישה בטור שם (סי' רפג אות ב) שעמד לבאר את דעתו של הרי"ף במה שחולק על דעת הרמב"ם והרא"ש בזה, וכתב שם: ואני אביא ראיה אחרת שעליה סמוך הרי"ף, והוא מהא דגרסינן בסוף פרק מצות חליצה (יבמות קו ע"ב): מר זוטרא משרטט וכתב לכולה פרשתא (פרש"י גט חליצה, וכתב מאו יבמי להקים וכו' כלם) מתקייף לה מר בר

אידי: והא לא נתן לכתב, והלכתא פוותיה דמר זוטרא, עד כאן לשון הגמרא. והנה סבירא ליה להרי"ף מדלא חש להשיבו, גם סתמא דגמרא פסק כמר זוטרא בלא טעם, שמע מינה דסבירא ליה פשוט דכותבין מגלה להתלמד בה, ומשום הכי סתם הרי"ף וכתב 'וכן הלכתא', כיון דגמרא הנ"ל גם כן סתם וכתב דהלכתא כמר זוטרא.

ומכל מקום לעגנו הלכה פסק מרן השלחן ערוך יורה דעה (סימן רפג סעיף ב) לא יכתב מגלה בפני עצמה שיהיו בה פרשיות, ואין כותבין מגלה לתינוק להתלמד בה, ואם דעתו להשלימה לחמש, מתר. והיינו כדעת הרמב"ם להחמיר בזה, ודלא כדעת הרי"ף.

אמנם הב"ח שם העיר שפשיט המנהג להקל כדעת הרי"ף, וכן כתב הש"ך (יורה דעה שם סק"ג), ושכן דעת המרדכי (גטיו סימן תז) והאגודה להקל. ועין בשו"ת גנת ורדים (חלק ארח חיים כלל ב סימן כה) שכתב שהנוהגים לכתב פסוקים ברוך אתה בבאך וכו' או בספת תשבו שבעת ימים, אין להם על מה שייסמכו, ומיהו אם כבר נכתבו - אף על גב דלאו שפיר עבדי, מוטב שיניחום על כתלי הבית והסכה לכבוד ולתפארת מאשר יגנזום ויבואו לידי כלוי. והגאון מהר"ר יוסף הלוי בתשובתו המובאת בגנת ורדים, וכן בשו"ת מטה יוסף (חלק א' סימן ה') כתב לדחות דבריו, ובאר שנהגו להקל בזה כהרי"ף ואין למחות בידם, ומכל מקום הבא לשאל אין מורים לו להתיר.

אולם בשו"ת מהרי"ט (חלק ב' ארח חיים סימן ג') כתב לדון אם מתר לכתב פסוקים בגי' ולתלותם בפתח בית הכנסת, וכתב להחמיר בזה מהטעם הנ"ל, דאין כותבין מגלה לתינוק להתלמד בה, ושאלו הרי"ף שכתב להקל בזה הוא משום עת לעשות לה' הפרו תורתך. ומכל מקום סיים המהרי"ט שאם הדבר קבוע מאבותיהם אין למחות בידם, מאחר שיש

להם יתד לתלות מדברי הרי"ף. וכן פסק להחמיר הט"ז יורה דעה (שם סוף סק"א מחמת אסור זה). ועין בכנסת הגדולה (סימן מ הגהות הטור) שהביא בשם המהרי"ט הנ"ל להקל לכתב פסוקים בגי' ולתלותם בפתח בית הכנסת, והביאו להלכה המגן אברהם (שם סוף סק"א) וכן הסכימו כמה אחרונים. והמחצית השקל (שם סק"א) העיר שאמנם בשו"ת מהרי"ט כתב שאין להחמיר בזה מדין אסור תלית התפליו, מפל מקום כתב להחמיר בזה מטעם שאין כותבין מגלה לתינוק להתלמד בה. ובאמת שהכנסת הגדולה עצמו ציו למה שכתב בזה בשירי כנסת הגדולה (יורה דעה סימן רפג הגב"י סק"ג) ושם הביא תשובת המהרי"ט לאסור, וכן הגאון רעק"א בהגהותיו לשלחן ערוך (סימן מ סק"א) העיר מתשובת המהרי"ט הנ"ל לאסור.

ובספר בית הלל (יורה דעה שם) אחר שתמה על הנוהגים לכתב י"ג מדות הרחמים על גבי ניר בכתב אשורית כמו ספר תורה, כתב לישב המנהג משום עת לעשות לה' הפרו תורתך, שאין כל העולם יודעין בעל פה, ואגב שכותבין על הכל ומזמור לדוד, נוהגין לכתב גם י"ג מדות. ושכן כתב הב"ח להקל. והנה גם בשו"ת התשב"ץ (ח"א סי' ב') כתב דנראה להתיר לכתב בכל ענין כדעת הרי"ף, משום עת לעשות לה'.

ועל כל פנים, לאור דברי הרי"ף ולאחריו הבית יוסף, וגדולי הפוסקים שלאחריהם, הדרישה, הב"ח, הש"ך, הבית הלל, ובצרוף ההנהגה המובאת ב'סדר היום' הנ"ל - לרבי משה ב"ר יהודה אבן מכיר, שהיה רב וראש ישיבה בכפר זיתון שליד צפת, ומגדולי דור דעה בזמן מרן הבית יוסף והאר"י, הכריעו גדולי הפוסקים האשכנזים להתר בזה, וכן פסק החזון איש (או"ח ס' סק"א ויור"ד קסז סק"י), וזו לשונו: אכל הרי"ף פסק דכותבין וכו' עוד כתב הרא"ש בדעת רי"ף משום עת לעשות, ורצונו לומר דשער הרי"ף בדורו

יוסף כדעת יש אומרים, לא אמרינו הלכה כסתם, עין שם].

לכן מסיק מרן זיע"א שלכתחלה אין ראוי לכתב פטום הקטרת בפני עצמה, רק בדיעבד מתר לקרא בה, כמו שכתב בשו"ת גנת ורדים הנ"ל. ולפי זה מה שהביא בכף החיים (סופר סי' קלב אות כ"ג) דברי הגר"ח פלאגי"י שנכון לכתב פטום הקטרת בכתב אשורית על קלף, אין לעשות כן לכתחלה.

והנה לכאורה, הנה אמור לפתור את הבעיה על ידי נקוד האותיות, שכמוכא בשלחן ערוך (רע"ד ד) אולם התייחס לזה מרן זיע"א, ולדעתו גם אם יכתבו בנקוד - לא תפתר הבעיה, שכן לא כל דבר שפוסל בספר תורה, מתר לכתב אותו כמגלה. והראיה מהא דאיתא בגמרא (שבת קטו) , שאם היו כתובות בסם, או בסקרא, מצילים אותם מפני הדלקה, אז הנה לכאורה מוכח דאף שספר תורה נפסל בזה, עדין איכא ליה מעלה דכתבי הקדש.

ועל כל פנים מסקנת הי"ביע אמר, שהרוצה לכתב את פטום הקטרת על קלף מפני הסגלה שיש בזה, יכתב מתחלת הברייתא של 'תנו רבנן פטום הקטרת כיצד', שהיא תורה שבועל פה, והשאיר יקרא מתוך סדור, ולא מקלף ובכתב אשורי.

הרוצה להוליד עמו תמיד את הקלף הזה, אשר כתוב עליו פרשת סדר הקטרת, שיהיה מצוי לו לקרא בכל עת, יש לו להקפיד להניחו כסוי בתוך כסוי מפני שמות הקדש הנמצאים בו, ואז מתר לו להכניס בזה אף לבית הכסא, או אפלו שמניחו בכסוי אחד, אפלו שהוא שקוף כדגמת שקית נילון ויניחו בכיס בגדו, דזה נמי חשיב כסוי בתוך כסוי.

ענינים המסגלים לפרנסה

ואגב שעסקנו כאן בענין קריאת סדר פטום הקטרת, שהוא מועיל לעשר ולפרנסה,

דמתר משום עת לעשות, וכן כתב המרדכי, וכן פסקו אחרונים (יו"ד סימן רפ"ג).

והעיד הגרא"י זילבר מחבר ה'ברור הלכה' (בית הלל גליון ד) שעל פי הסכמת הגר"ח קניבסקי שליט"א, כתבו עבור בני ביתו 'סדר פטום הקטרת' בכתב אשורית על קלף קטנה פרטית, ואחר כך כתבו 'סדר פטום הקטרת' בכתב אשורית על קלף גדול, לצבור מתפללי בית המדרש 'לדרמו', והוא תלוי על הקיר הדרומי בתוך מסגרת של זכוכית, ולשאלה מנין להתיר זאת, השיב הגר"ח דסמיך אתקא דמרן החזון איש הנ"ל.

אמנם, מרן פוסק הדור זיע"א (שו"ת יביע אמר ח"ט יו"ד כג), לא כן עמו, שכן שפתי מרן בשלחנו הטהור ברור מללו לאסור, איברא דבשו"ת חקרי לב (חאו"ח סי' נד דף צו ע"ב) העלה שכלל גדול יש בדינו, שעקר חבורו של מרן הוא הבית יוסף ועליו יש לסמוך, ולא על מה שכתב בשלחן ערוך, ומעתה הרי מרן העלה לישוב בטוב טעם דברי הרי"ף, וסיים שהוא כפתור ופרח, אם כן יש לסמוך על זה להקל משום עת לעשות לה'.

אלא שמרן החיד"א בשו"ת יוסף אמץ (סי' ט) כתב דהיכא שסתם מרן בשלחן ערוך הפך ממה שכתב בבית יוסף - העקר כמו שכתב בשלחן ערוך, גם הגרי"ח בשו"ת רב פעלים (חאה"ע סי' יד) כתב שהחקרי לב הפריז על המדה בזה, ונקדו של החק"ל, הגאון רבי אליהו בכור חזן זצ"ל, בשו"ת תעלומות לב (ח"ג דף קח ע"ג) הביא דברי רעו הרב פני יצחק (ח"א סי' יו) שהבין מדברי זקנו שגם בגוונא דבשלחן ערוך פסק הפך ממה שכתב בבית יוסף - לו משפט הבכורה, וכתב: ולדידי לא מכרעא, אלא נראה לי ברור שאם פסק בפרוש הפך ממה שכתב בבית יוסף וקטינו כדבריו בשלחן ערוך, שהוא חבורו האחרון אחר הבית יוסף [ולדעתו, דברי החק"ל כונו להיכא דהביא השלחן ערוך סתם ויש אומרים, אזי היכא שפסק בבית

יומם ולילה כל צרכיהם וכו' וכל שעוסק בתורה תדיר הקב"ה שולח לו מלאכים מרחוק להביא לו כל צרכו לכך תורה נקראת לחם.

וראה בגמרא (תענית כא, א) גבי עובדא דאילפא ור' יוחנן שרצו לעזב תלמודם ח"ו כיון שפרנסתם היתה דחוקה, ולבסוף רבי יוחנן חזר לתלמודו לבדו, שלא רצה לעזב את תלמוד התורה הקדושה, ועשאוהו ראש ישיבה והעשירוהו עשר גדול, וכדפרש רש"י שם שפך היתה הדרך לגדל ולהעשיר את הממנה על הצבור, וכהא דאמרין בגמרא (יומא יח, א) הלהו הגדול מאחיו, שאם אין לו ממון מגדלים אותו משל אחיו. וכשחזר אילפא וראה שגדלוהו לרבי יוחנן, הצטער מאד שראה כמה התורה דואגת לסייע ביד לומדיה ולפרנסם.

ועין עוד בדברי רבנו אור החיים הקדוש (דברים כב, יג) שכתב דמי שירצה לטעון שאין התורה נותנת פרנסה ללומדיה, הוא בכלל מוציא שם רע על התורה ח"ו, ואם ראית שאין קמח - דע שזה בגלל שאין תורה. ועין עוד בדבריו (דברים לב, ב) שכתב: אין הקב"ה שואל מהאדם ללמד תורה עד שמכין לו כדי פרנסתו וכו' והוא שפרש במאמר התנא 'אם אין קמח אין תורה' פרוש אם ראית שאין קמח - דע שאין תורה.

ובפרושו לויקרא (כו, כו): "עוד ירצה אם בחקתי על דרך אומרם (אבות ג') אם אין קמח אין תורה וכו' ופרשתיהו במקומו שירצה לומר אם אין קמח - אם אתה רואה שעצר ה' השמים ואין קמח, הטעם הוא משום אין תורה, כאומרו (דברים לב ב') יערף כמטר לקחי, פרוש כשעור המוכן הבא מן הגשמים יהיה לקחי, וכשאין לקח יעצר ה' השמים. ואומרם 'אם אין תורה אין קמח' פרוש כשאין תורה בודאי שלא יהיה קמח, כי יעצר ה' שמיו, והוא אומרם 'אם בחקתי

כמבאר בכף החיים פלאג' הנ"ל, הנה יש לציין בזה עוד כמה ענינים המועילים ומסגלים לפרנסה, לתועלת הרבים, ומקורותיהו בצדן:

ברכת המזון בכונה

א. לברך ברכת המזון בכונה שלמה, בקול רם מלה במלה ובשמחה. ורצוי שיברך מתוך הכתב ולא בעל פה.

כן עולה ומתבאר מדברי הזהר הקדוש (ויקהל דף ריח, א) בשבח המברך ברכת המזון בשמחה וכונת הלב, אשר כנגד זה ישפיעו עליו טובה וברכה מן השמים. ומדברי רבנו החיד"א בהגהות נצוצי אורות שם אות א'. וראה גם בספר החנוך (סוף מצוה תל) שכתב: "כך מקבל אני מרבותי ישמרם א-ל, שכל הזהיר בברכת המזון מזונותיו מצויין לו בכבוד כל ימיו".

התמדה בלמוד תורה

ב. להתמיד בלמוד התורה ולהנות בה בכל בחו.

הביא בספר סגלות ישראל (מערכת פ אות יח) בשם ספר מדרש פנחס, שכתב סגלה לפרנסה להתמיד בלמוד התורה הקדושה, ותפלה על הפרנסה, ושלא יהיה שום שקרנות בפרנסה, ומעשר מכל הרוח, ובטחון - ואפלו שיהיה חוטא ח"ו אם יהיה נזהר בכל אלה יהיה לו פרנסה בעזרת ה'.

וידוע מדברי רבותינו, שהלומד ושוקד על התורה יומם ולילה לא ישבתו, יהיה לבו סמוך ובטוח בה' יתברך דהתורה עצמה מפרנסת את לומדיה ודואגת לכל צרכיהם, דכתיב (משלי לא, יד): היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה, וכל פרק זה נמשל לתורה הקדושה. וכן פרש רש"י (משלי שם): היתה כאניות סוחר - מביאה היא ללומדיה ברכה ומזון. וכן כתב בספר חסידים (סי' שט): כאניות סוחר, כף הקב"ה הזמין לעוסקים

סג ע"ב): למימינים בה ארץ ימים איכא וכל שכן עשר וכבוד.

ואמנם ע"ו בספר 'בתורתו יהגה' (פרק טז עמוד שו) שעמד על כך, כיצד אפשר לומר דהתורה מעשירה את האדם, הרי יש להעיר בזה מכמה מקומות, דהנה איתא בילקוט משלי (סימן תתקלד): אמרה תורה מפני מה בני עניים, והקב"ה משיבה להנחיל אהבי יש, ולמה הם עניים בעולם הזה? כדי שלא יעסקו בדברים אחרים וישפחו התורה. וכן איתא נמי בתנא דבי אליהו (רבה ריש פרק ג): כל תלמיד חכם שמרבה בעסק התורה ואינו מתפרנס הרבה סימן יפה לו. ואם תאמר אם הקב"ה אוהב תורתו למה אינו מעשירו? הוי אומר שאם יעשיר יפשע מדברי תורה. וכן איתא נמי בתנא דבי אליהו (זוטא פרק ה) אין אדם לומד דברי תורה אלא מתוך עניות. וכן כתב גם הר"ן בנדרים (פא ע"א) בההיא דהזירו בבגדי עניים שמהם תצא תורה, דהתורה יוצאת מהם כיון שאין להם עסק אחר ויכולים ללמד כראוי. הרי שגם אם דואגת התורה לפרנסת לומדיה כדי מחיתם, **עדין משמע שהעשירות אינה מעלה טובה ללומד.**

וכתב לישב על פי מה ששינינו באבות (פ"ד מ"א) כל המקיים את התורה מעני סופו לקיימה מעשר. ויש לומר דאמנם דרוך העני היא הערבה לעליה בתורה שלא יעסק בדברים אחרים, אבל אחר שזכה לכתרה של תורה אוכל מפרותיה בעולם הזה, כדאיתא באבות דרבי נתן (פרק ו) גבי רבי עקיבא, שהיה ראשיתו מצער לישן על הארץ ולישן על גבי תבן שהיה נאחז בשערות אשתו, ואמרו לא נפטר מן העולם עד שעלה למטתו בסלמות של זהב. ואם כן לפי זה עולה דככל שילמד יותר בראשיתו כך יטב לו ביתר שאת ובמהרה באחריתו, כי אז כבר הגיע לדרגה הנכונה שהוא קשור ושקוע בתורה ואינו צריך לפרישות של העני להביל עניני העולם הזה.

- פרוש בשעור חקתי שהם חק המזונות, 'תלכו' פרוש אם אתם רוצים לתת לכם חקכם שהם המזונות צריכין אתם כמו כן לקיים המצוות, והוא אומרו 'ואת מצותי תשמרו' על דרך אומרו 'יערף כמטר לקחי' - כשעור המטר שהוא המזון צריך שתהיה העבודה, ואמרו ועשיתם אותם פרוש יעשו כדי שיתמיד ה' המעשה לתת חקם.

והנה, אף על גב שמצינו גם צדיקים וחסידים שעסקו בתורה בשלמות, והיו עניים מרודים כל חייהם, וגם כדי מחיתם לא היה להם, כרבי אלעזר בן פדת (תענית כה, א) ועוד. כבר כתב המהר"ל (דרד חיים פ"ד ט) שהיה מזלו מזל של עני, כדמוכח שם בגמרא, ומי שמזלו עניות - ישאר תמיד בעניות, ומכל מקום מבטח לו שעל ידי עסק התורה לא יפסיד ולא יגרע חלקו מכמות שהיה בא לו אלו לא עסק בתורה, כמו שכתב בס' ברכת פריץ (פרשת מקץ). ועוד כתב המהר"ל דיש צדיקים גמורים שנותן להם השי"ת עניות לטובתם, להנחילם עולם מלא לעתיד לבוא, משום דעל ידי ההנאה מהממון בעולם הזה יכול לאכל את חלקו דעולם הבא, כדאיתא במדרש (שמו"ר פנ"ב) גבי תלמידי רשב"י, שמטעם זה לא רצו לטל מהבקעה שנתמלאה בדינרים. ועוד אמרו (רש"י ריש פר' וישב) אמר הקב"ה לא דין לצדיקים מה שמתקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה.

והנה מדברי מדרש תנחומא (פר' כי תשא) למדנו, שהתורה אינה מבטיחה לעוסקים בה רק כדי מחיתם, אלא היא **מסגלת לעשירות**, כדאיתא: ברכת ה' היא תעשיר, זו ברכת משה שאמר לו הקב"ה 'פסל לך שני לחת', והראה לו הקב"ה מחצב של ספירנון בתוך אהלו ופסל ממנו, ואמר 'פסל לך', הפסלת שלך, ומשם נעשה מלך. מכאן אתה למד שכל העוסק בתורה, פרנסתו מן התורה, ומתעשר ומצליח. ואיתא נמי בגמרא (שבת

הזה יכלל את שניהם כי כ"ב אותיות התורה ושומות בו והוא מדבר בענין הפרנסה, ומזה דרשו רז"ל: (מכילתא ויסע פרשה ב) לא נתנה התורה אלא לאוכלי המן".

וענין גדול הוא לכוון בפסוק 'פותח את ידך וגו', כי בו וממנו משפע שפע גדול לפרנסתו של האדם, ובכך שהאדם מכוון בו לפי פשוטו כי הקב"ה יתברך ויתעלה משגיח וזו ומפרנס לכל, פותח את ידיו כביכול ומפרנס את כל העולם כלו בשפע גדול לכל אחד ואחד כפי צרכו, כונה זאת עושה רשם ושפע במרומים להשפיע על הארץ. ואכן סופי תבות דמלים אלה פותח את ידך הם חת"ך, דהוא שם קדוש המכנה בספרי המקבלים שם הפרנסה, וכמו שכתב הגרי"ח בס' עוד יוסף חי (פר' ויגש אות ח).

וכן כתב בספר סגלות ישראל (מערכת פ אות כה): סגלה לפרנסה לכוון בפסוק פותח את ידך וכו' כמו ששמעתי בשם מרן הקדוש והטהור מה"ר יצחק אייזיק זצוק"ל מזידיטשוב, שאמר לפרש מאמרם ז"ל (שבת קנא, ב): אמר רב יוסף, נקטינן האי צורבא מרבנן לא מיעני, ואי איתא דמיעני - אהדורי אפתחא לא מיהדרא. ולפי פשוטו היינו דתלמיד חכם לא יהיה עני כי זכות התורה מגנה עליו, ואם בכל זאת יהיה ח"ו עני - מכל מקום זכות התורה מגנה עליו שלא יצטרך לחזור על הפתחים, אלא הקב"ה יתברך ויתעלה ממציא לו פרנסתו. ואמר הצדיק ז"ל פרושו: אם ראית צורבא מרבנן דמיעני - אהדורי אפתחא לא מיהדר, פרוש שלא כון בפסוק 'פותח את ידך', על כן בא לידי עניות, ודברי פי חכם חן.

וכמו כן צריך לכוון כראוי גם באמירת פסוק פותח את ידך וגו' של ברפת המזון, ויכוון בו על הפרנסה וקבלת השפע כפי שמכוון באמירתו בסדר התפלה דשחרית ומנחה, וכעין שכתב נמי הגרי"ח בספר בן איש חי

[ובדרך זו, כתב הגר"פ זביחי שליט"א בשם אמו הצדקנית ע"ה, לבאר הא דאמרינן מחד גיסא (סנהדרין כו, ב) תורה מתשת כחו של אדם, ומאיך דרשינן קרא (משלי ג, ח): רפאות תהי לשרף ושקוי לעצמותיך, דעל התורה קאי, שהיא מחזקת את כחו וגבורתו ועצמותיו של האדם. והישוב לזה, דהיינו בתחלת דרכו בלמוד התורה, שאז אכן התורה מתשת כחו של אדם, וזאת כדי להפרישו מכל עניני והבלי העולם הזה, שברפיון עניני הגוף יגבר כח השכל, אבל אחר שכבר למד כראוי ועשה בה בתורה קנין - אכן התורה היא מרפאתו ומחזקתו, ומוסיפה לו כח וחיל, כח על כחו וגבורה על גבורתו].

כונה בפסוק 'פותח את ידך'

ג. לכוון מאד באמירת פסוק 'פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון באמירת 'אשרי יושבי ביתך' שבתפלה, ושברכת המזון.

אמרו רבותינו בגמרא (ברכות ד, א): כל האומר 'תהלה לדוד' בכל יום ג' פעמים מבטח לו שהוא בן העולם הבא. והנה מלבד שעצם מזמור זה כשלעצמו בכללותו יש בו ענינים גדולים, וכמתבאר מדברי הגמרא הנ"ל, הנה הוא גם קשור ומדבר בענין הפרנסה. עין בדברי רבנו בחיי (ע"ת פר' בשלח טז טז) שכתב: "ודע כי הכתוב הזה כולל שני ענינים גדולים שכל אחד מהם כולל העליונים והתחתונים, ואלו הם האותיות והפרנסה, שאין לה דבר בעולם שלא יהא נכלל בצורות כ"ב אותיות וגם אין לה דבר נמצא בעולם בין העליונים בין התחתונים שלא יהא צריך פרנסה, שכל מי שצריך קיום מזולתו הרי זה פרנסתו, וכבר בארו לנו רז"ל מעלת המזמור 'תהלה לדוד' שהאומרו ג' פעמים בכל יום מבטח לו שהוא בן העוה"ב, וגלו לנו עקר הטעם בהיותו כולל האותיות והפרנסה, האותיות הוא מסדר באלפא ביתא, והפרנסה שכתוב בו: (שם, טז) 'פותח את ידך' וגו', והנה הכתוב

(ש"ר פר' חקת אות יד) בדיני ברפת המזון: וכשאומר 'פותר את ידך' בברכת המזון, יכון ר"ת פא"י בגי' יאהדונה"י ויכון ס"ת חת"ך ובא"ת ב"ש סא"ל בגי' יאהדונה"י. ובתבת 'ומשביע' יכון שהוא בגי' חת"ך, וכשאומר 'לכל חי רצון' יכון שימשך שפע ומזון וברכה רבה לכל העולמות.

הקפדה על סעודה רביעית

ד. להקפיד באכילת סעודה רביעית, ושיקפיד לעשותה בפת.

יש להקפיד ולהזהר מאד בסעודה זו דמלנה מלכה, וכבר כתב מרן בשו"ע (או"ח סי' ש"א): לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת כדי ללוות את השבת, אפלו אינו צריך אלא לכזית. ומקורם של הדברים מהגמרא דמסכת שבת (ק"ט ע"ב). ובאר בשבלי הלקט (סי' קל) שהדבר דומה למלך שמלויים אותו בצאתו כשם שמלויים אותו בכניסתו. וכן פרש רש"י (שבת שם) דטעמא דיסדר אדם שלחנו במוצאי שבת, משום דהוא נמי כבוד שבת ללוותה ביציאתה דרך כבוד כאדם המלנה את המלך בצאתו מן העיר.

ועין בבאור הגר"א בשו"ע שם, שכתב דמסמיכות המאמרים בגמרא שם, דאמרין 'לעולם יסדר אדם שלחנו בערב שבת אפלו אינו צריך אלא לכזית', למאמר 'ולעולם יסדר אדם שלחנו למוצאי שבת', משמע שסעודה רביעית צריכה להיות בפת דוקא, כמו סעודת ליל שבת. וכן עוד יש ללמד מסמיכות דברי הגמרא הללו אהדדי, דבעינן שיסדר את שלחנו במוצאי שבת כשם שמסדר אותו בליל שבת. וכן כתב הט"ז שם, דיסדר שלחנו במוצאי שבת, היינו שיפרס מפה על השלחן ושאר מינים הנהוגים אצלו לעריכת השלחן.

וכתב בספר 'דברים ערבים', והביא דבריו בספר סגלות ישראל (מערכת פ אות כו) **סגלה לפרנסה לקיים בכל מוצאי שבת קדש סעודת מלנה מלכה**, ורמז לדבר הנאמר בפסוק בפ'שט משפטים (שמות כב, כד) 'אם כסף תלוה את עמי', כלומר אם כסף - רמז לכסף ופרנסה, היינו אם תרצה שיהיה לך כסף, 'תלוה' - תעשה סעודת מלנה מלכה, 'את העני' - ירמז לעני עני ורוכב על חמור, היינו סעודת דוד מלכא משיחא שהיא סעודה רביעית.

הקפדה על תפלה הצבור

ה. שיקפיד להתפלל את כל תפלותיו עם הצבור דוקא.

כן הביא בס' מאור ושמש (פר' משפטים) והזכירו בספר סגלת ישראל (מערכת פ אות כח) שיתפלל את תפלותיו עם הצבור ואז יהיה מבטח שפרנסתו תהיה מזמנת לו בכל יום ברוחה, וברכה תהיה מצויה במעשה ידיו. וסמך לזה מן הפסוק (שמות כג, כה) "ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימך", ו'עבדתם את ה' אלקיכם' - לשון רבים, ואיזו היא עבודה שבלב? הוי אומר זוהי תפלה¹ (ברכות כ ע"ב), והיינו דאומר הכתוב: אם תעבדו יחד את ה' אלקיכם, כלומר שתתפלל יחד עם הצבור, וברך את לחמך ואת מימך, פי' שיברך את פרנסתך שתהיה לך פרנסה טובה ורחבה.

קריאת פ'רשת המן בכל יום

ו. לומר בכל יום פ'רשת המן וטוב שיאמרה שנים מקרא ואחד תרגום.

כתב רבנו בחיי (בשלח טו, טז): קבלה ביד חכמים כי כל האומר 'פ'רשת המן' בכל יום מבטח לו שלא יבוא לעולם לידי חסרון מזונות.

ג. לכאורה צ"ע, דדוקא היכא שנאמר 'ועבדת וכו' בכל לבבך' דרשינו על התפלה, דזוהי עבודה שבלב, אך פאן פתיב רק 'ועבדתם', ומינו דקאי על עבודה שבלב.

שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער, אלא שהרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי שנאמר עונותיכם הטו.

דהנה יש לפרש בזה, אשר ידוע שאין לך דבר מהדצח"ם, היינו דומם צומח חי מדבר, שאין בו נשמות מגלגלין וחושקין תמיד לעלות לשרשן ע"י מאכל הצדיק האוכל אותם בכונה. ולכן המאכלים שבהם יש ניצוצות קדושים, אלו ממציאין עצמם לאכילת הצדיק כאלו היו להם רגלים לרוץ, כדי שיתקנו ע"י הצדיק. ואם כן זה שאומר כאן 'הרעותי את מעשי' היינו שאין אוכל את המאכלים בברכות ובכונה הראויה, ולכן 'קפחתי את פרנסתי' - כאלו קפח את רגליהם של המאכלים הללו, שאינם יכולים לילך ולבוא אצלו, לפי שאין הם רוצים להמציא עצמם, כי ידאגו שלא ישליכם לדרגת דומם בעלמא על ידי אכילה ללא ברכה בכונה.

וממילא מזה נשמע, שאכן אדם המקפיד בברכות על המאכלים תחלה וסוף, המאכלים ממציאים עצמם אליו כדי שיברך עליהם, כיון שיודעים דהוא מברך פראוי וכיאות, וממילא לא יחסרו לו מזונותיו לעולם, כי יחפצו המאכלים תמיד להגיע אליו דוקא.

[על דרך זה שמעתי מפי גדולים, שלפעמים אנו מוצאים ענין פלאי אצל גדולי ישראל, שאף על פי שהיו מסבלים בעסקי הצבור והנהגת הכלל, זכו לבקיאאות אדירה בכל חלקי התורה וספרי ראשונים ואחרונים, ואנו עומדים ותמהים, כיצד מצאו זמן לנבר כל כך בספרים ולדעת את תכנם, ואף להביא ממרחק לחמם, בנושאים הדורשים חפוש על גבי חפוש, ואימתי מצאו זמן לכך? אלא התשובה לך, הואיל והיתה תורתם לשמה, הספרים חפצו לבוא אליהם ולהלמד על ידם, וכל ספר התקוטט עם חבריו 'עלי יניח צדיק את עיניו', ועל ידי כן זכו לכזו בקיאאות מפלאה.

ורבי אליהו הכהן מאזמיר בספרו 'מעיל צדקה' (אות תשס"א) מבאר עמק סגלת קריאת פרשת המן לפרנסה טובה: "הקורא פרשת המן בכל יום זוכר ועולה על לבו החסד שהיה עושה הקדוש ברוך הוא עם ישראל להזמין פרנסתם בלי עמל וטרח, ועל ידי זכירה זו הוא מדבק באהבתו יתברך, וגומר בלבו לשמר מצוותיו וחקותיו ומשפטיו, וזה מעורר עליו רחמים למעלה ומזמינים לו פרנסתו, כי על ידי שמזכיר ענין הפרנסה שפרנס הקדוש ברוך הוא את ישראל במדבר - נכנס אל הקדש פנימה לאהב לקדוש ברוך הוא ולהתחזק בתורתו, ובדין הוא שימשך לו פרנסה".

וענין לגאון בעל 'חיות יאיר' בספרו מקור חיים (או"ח סי' א סעיף ה) על דברי מרן שם "טוב לומר פרשת העקדה ופרשת המן ועשרת הדברות", כתב על זה במקור חיים: בהגהת יש נוחלין (כח ע"ב) כתב שטוב לאומרה לפרשת המן שנים מקרא ואחד תרגום, ואז מסגל מאד לפרנסה.

הקפדה בברכות הנהנין תחלה וסוף

ז. להקפיד לברך ברבת הנהנין על המאכלים לפני האכילה ולאחריה בכונה גדולה ובכמות האותיות.

סגלה גדולה שלא יחסר לאדם פרנסתו לעולם, לברך תמיד על כל דבר שאוכל בכונה גדולה, הו ברכה ראשונה וכן ברכה אחרונה. וענין בספר 'ברית אברהם' (עה"ת פר' בהעלתך) והובאו דבריו נמי בספר 'טעמי המנהגים' (עמ' תקלה בהערה), וכן הוא בספר המקנה לבעל ההפלאה, שכתבו לפרש על פי זה דברי הגמרא (קדושין פב ע"ב): תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר מימי לא ראיתי צבי קיץ וכו' והם לא נבראו אלא לשמשני ואני נבראתי לשמש את קוני, מה אלו שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער, ואני

ואף שמעתי מהראשון לציון הגרש"מ עמאר שליט"א, שתמה כן על מרן מופת הדור זיע"א, כיצד על אף עסקי הצבור שהשתרגו על צוארו, היה לו זמן לדעת כל הכתוב בספר התורה הזה, ואף שלט בתכן ספרים הנדירים ביותר, שאין יד אדם משגת. אלא אמרו (מועד קטן טז, ב) "כל העוסק בתורה מבפנים - תורתו מכרזת עליו מבחוץ". ולאור הכרזה זו - לא היה צריך הוא לילך אל הספרים, אלא הם רצו ובאו אליו...].

קריאת פרישת הקרבנות

ח. להקפיד לקרא את פרישת הקרבנות.

כתב רבנו בחיי (בשלח טז, א): "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, ולשון ממטיר מלשון משמרת, והיא מדת הרחמים המקבילת מן השמים וכו' והמדה הזאת קראה שלמה בשיר השירים (ה, ב) "אחתי רעיתי", ודרשו רז"ל: (שהש"ר א, א) רעיתי, פרנסתי, כי לה היו מקריבים הקרבנות, ומשם באה הפרנסה והברכה שופעת על כל העולם".

ואם כן מאחר שענין הקרבנות הוא הורדת השפע אל העולם, הנה יש לומר דעתה בזמן הזה דאין לנו אלא שיח שפתותינו, וכדאמרו חז"ל (תענית כז, ב ועוד) דבזמן שאין בית המקדש קים קריאת סדר הקרבנות הוי כהקרבנתם, וכבר כתבנו מזה בארץ בדברינו לעיל ובעוד כמה וכמה דוכתי, על כן יש לומר דענין קריאת הקרבנות הוא נמי ענין המועיל וסגלה לפרנסה להוריד ממרומים השפע והפרנסה לאדם.

למוד תורה באשמרת הבקר

ט. ללמוד תורה ולעסוק בתפלה באשמרת הבקר.

כתב בספר 'סגלת ישראל' (מערכת פ אות כד) שהנה יש ללמוד מדברי רבנו בחיי (שמות יא, ז) דסגלה גדולה לפרנסה הוא ללמוד תורה ולעסוק בתפלה באשמרת הבקר. וזאת על פי

דבריו שם בפסוק "ולכל בני ישראל לא יחרץ קלב לשנו": "ואמרו עוד בברכות: (ברכות ג, א) לחלק משמרות הלילה שהם ג' משמרות. ראשונה, חמור נוער, רמז למדת החסד, ולא נזכר חמור בתורה עד שבא אברהם. משמרה שניה, כלבים צועקים היא מדת הדין, הרי ששמו בזה רמז לכלבים צועקים. משמרה שלישית, אשה מספרת עם בעלה ותינוק יונק משדי אמו, שמו בזה רמז לפרנסה שהקב"ה מזמין פרנסה לכל בריה באותה שעה, וכן רמז שלמה: (משלי לא, טו) "ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערתיה", התינוק הוא כלל העולם, משדי אמו היא האשה המספרת עם בעלה, ואם כן יגיד לה הכתוב כח הנס הגדול, כי אותה שעה שהיה הכלב חורץ לשונו אל המצריים לא היה חורץ לכל בני ישראל".

הרי שהקב"ה מזמין פרנסה לכל בריה באותה שעה, ועל כן ראוי באותו זמן ללמוד תורה כדי להמשיך עליו שפע ברכה ופרנסה.

וכיוצא בזה כתב מהר"א פלאגי' בספר 'וימהר אברהם' (מערכת למד אות קכז): הלומד בשעות האחרונות בלילה, יש לו מזונות ברוח, לפי דעת הזהר הקדוש והרב ראשית חכמה ז"ל. ויש סמך ממה שכתב הרב 'דרוש שמואל' פרישת מקץ על הפסוק 'את אשר האלקים עשה הגיד לפרעה'.

למוד תורה בלילה במעוט שנה

י. להרבות בלמוד תורה בלילה, ויגדר שנה מעיניו ותנומה מעפעפיו, וימעט מזמן מנוחתו כדי להרבות בלמוד תורה.

ע"ז בגמרא (יומא עז, א): "שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אכלי לחם העצבים כן יתן לידידו שנה. מאי כן יתן לידידו שנה? אמר רבי יצחק: אלו נשותיהן של תלמידי חכמים שמנדדות שנה בעולם הזה וזכות לעולם הבא", וברש"י: שוא לכם בעלי אמנות המשכימים ומאחרים למלאכתם, אוכלי לחם

עצבות ח"ו, ויהיה בטחונו בה' יתברך ויתעלה תמיד בכל עת, וממילא יוכל להיות בשמחה, כי ידע שיש אב רחמן מלך עוזר ומושיע חופף עליו כל היום.

ובכלל הדברים הגה יזהר מאד שלא לכעס ח"ו בשום עת. ועין בלקוטי מוהר"ן (מהדורא קמא סימן סו אות ב) שכתב: **כי כעס מזיק לפרנסה**, כמו שמובא במקום אחר שכעס מפסיד עשירות. והיינו שכשיש חרון אף חס ושלום הוא בחינות עשן שיוצא מנחיריו, כמו שכתוב (תהלים יח) עלה עשן באפו, וזה העשן מזיק לפרנסה, כי העשן מזיק לעינים, בבחינת (משלי י) כעשן לעינים, שהם בחינת פרנסה, בחינת (תהלים קמה) עיני כל אליך ישברו.

ועין נמי בס' עצות ישרות (ערך כעס אות א) שכתב: ידוע ומבאר במקום אחר כי כעס מזיק לעשירות, ואף על פי שאנו רואים כמה עשירים שהם כעסנים ואף על פי כן יש להם עשירות גדול, ובפרט העכו"ם שמלאים כעס ורציחה ואף על פי כן כל העשירות אצולם - אף באמת עקר העשירות הוא עשירות דקדושה, ולעשירות כזה אי אפשר לזכות כי אם על ידי כבישת כעס דייקא.

ועין בספר סגלות ישראל, שלפעמים מגיע האדם לידי כעס גדול לכעס על איזה דבר, וידע דבאותה עת דנים אותו בשמים לקבל עשר גדול, ואם כועס ח"ו מפסיד את אותה עשירות שצריך ומגיע לו לקבל. ולכן צריך מאד להזהר בזה שח"ו לא יבוא ויגיע לידי כעס בשום פנים ואפן שבעולם, ותמיד יקבע בלבבו שהכל מקון מן השמים ויש מנהיג לבירה שהכל נעשה על פי צויו ומצותו, ועל כן על מה לו לכעס.

ואולם אף על פי שמדת השמחה גדולה היא מאד וכאמור, **מכל מקום הגה מאידך גיסא יש להזהר מאד מאד שלא יהיה דבר זה בגדר ליצנות ח"ו, אלא רק שמחה של מצוה ובמורא שמים**, כי אדרבה ח"ו במקום שיש

בעצב וביגיעה, **כן יתן ה' את העולם מזונות ופרנסה לידידו שנא - למי שנגד שנה בשבילו**. וכן איתא בכתבות (סב, ב) כנ"ל, ופרש רש"י: שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת - למלאכת הרשות אוכלי לחמם בעצב כן יתן הקב"ה לידידו שנא למי שנגד לכבודו ולמצותו שנה.

והרי מבאר מהכי דהנגד שנה מעיניו עבור עסק התורה הקדושה, יקבל מזונותיו ופרנסתו מאת ה' יתברך, וכפי שדרשו חז"ל להאי קרא אכלי לחם וגו' כן יתן לידידו שנה, למנודים שנה מעיניהם עבור למוד התורה הקדושה יהיה להם מזונות ופרנסה.

להיות בשמחה תמיד

יא. להיות בשמחה תמיד, שלא לילך בדאגות ובעצבות ח"ו, אלא יהיה שמח ובטחונו בה' יתברך בכל עת. [ומכל מקום יזהר שלא יהיה בזה ענין של ליצנות, בין שאדרבה הליצנות מועט פרנסתו ח"ו], וגם יזהר מאד שלא לכעס ח"ו בשום פנים ואפן לעולם, שדבר זה מונע ממנו עשירות.

כתב בספר 'שלחן הטהור' (מאמר אמונה ופרנסה סוף ענף יט): מובא בס' בארות המים מהרה"ק ר' הירש מרימנוב זיע"א להיות בשמחה תמיד שלא לילך בדאגות ובעצבות ח"ו, וזה סגלה גדולה לפרנסה ונתן רמז לדבר, והיית' אף שמח' סופי תבות השם חת"ך, שהוא שם הפרנסה.

וכיוצא בזה נמי בספר סגלת ישראל (מערכת פ אות לא): כתוב בכתבי האר"י ז"ל על הפסוק 'והיית אף שמח' סופי תבות חת"ך, כי שמחה היא סגלה לפרנסה. ובזה פרש לשון הפסוק (משלי י, כב): "ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסף עצב עמה", כלומר הרוצה לזכות לברכת ה' לקבל העשיר והפרנסה, והיינו לברכת ה' היא תעשיר' - יהיה תמיד בשמחה ולא יוסף עצב עמה, שיהיה בשמחה תמיד בלי שום

ליצנות דבר זה גורם לו למעט פרנסתו ח"ו. וכעין שכתב נמי בספר סגלת ישראל (מערכת פ אות כט) סגלה לפרנסה היא למעט בדברים בטלים ובפרט בדברי בדחנות וליצנות.

והביא מעשה מספר 'בקש רצון' על מדרש שוחר טוב (מזמור יב) אודות איש בדחן, שהיה מרבה מאד בדברי בדחנות, והיה האיש ההוא עני מדכא עד מאד. פעם אחת הקניטתו אשתו על אשר לא היה מה לאכל, ובא הבדחן לבית הה"ק מוהר"ר פנחס מקוריץ סר וזעף, ואמר לו הרב הקדוש ז"ל: מדוע פניך רעים? וספר לו הבדחן כל ענינו. ויאמר לו הצדיק: בלם פיה מלדבר דברי בדחנות ותהיה לך הרוחה בפרנסת ביתך. והסביר לו טעמו של דבר, כי כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, ובדאי אין קוצבין לו כך וכך מדות דגן וזמנו לו, אלא קוצבין לו כך וכך מדת הנאה יהיה לו, ואתה בדברי בדחנותך תתענג בפשף, ובזה אתה מוציא כל ההנאה והתענוג הקצוב לך, ולא נשאר לך ממה לקח לחם לאכל לשבעה, על כן עזר עצמו במליו ויהיה לך שריד לאכלה.

וסים בסגלת ישראל: על כן מי שנוהר בזה - יהיה לו הרחבה והרוחה בפרנסה, ומי שאינו נוהר בזה - הוא גזלן וחמסן שגוזל את פרנסתו מעצמו, ומה לי מי שגוזל את האחרים או הגוזל את עצמו, ה' יתברך ישמרנו.

פסוקים המסגלים לפרנסה

יב. כתב בס' שבט מוסר (פרק לא אות לו, ומקורו מספר 'תמן תנין' לחתן המג"א דף קכד, א): אלו הפסוקים טוב לומר אחר אכילה קדם ברפת המזון, והמה מסגלים עד מאד שלא יחסר מזונו כל ימי חייו:

"להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר ולנצח על כל דברי שירות ותשבחות דוד בן ישי עבדך משיחך".

"בעצתך תנחני ואחר כבוד תקחני" (תהלים עג, כד). "והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו" (שם עת, לח). "אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו" (שם צד, יב).

"ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך אשריה לה' כי גמל עלי" (שם יג, ו).

"שש אשיש בה' תגל נפשי באלהי כי הלבישני בגדי ישע מעיל צדקה יעטני כחתו יכהו פאר וכפלה תעדה כליה" (ישעיה סא, י).

"ויבטחו בך יודעי שמך כי לא עזבת דרשיר ה'" (תהלים יט, ו).

"שמחו בה' וגילו צדיקים והרנינו כל ישרי לב" (שם לב, יא).

"גר לרגלי דברך ואור לנתיבתי" (שם קיט, קה).

"אודך כי עניתי ותהי לי לישועה" (שם קיח, כא).

ואחר כך השיר של יום שהיו הלויים אומרים בבית המקדש.

והנה אלו הם מקצת מן המקצת של הסגלות והעצות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, שיכול לזכות בהם לפרנסתו ולפרנסת בני ביתו, ובאמת שיש עוד ועוד סגלות רבות ועצומות לענין זה, ואולם עקר העקרין בזה הוא מה שאמרו רבותינו ז"ל בגמרא (קדושין פב, ב): רבי מאיר אומר לעולם ילמד אדם לבנו אמנות נקיה וקלה, ויבקש רחמים למי שהעשר והנכסים שלו, שאין עניות מן האמנות ואין עשירות מן האמנות, אלא למי שהעשר שלו, שנאמר: לי הכסף ולי הזָהב נאם ה' צבאות.

ומזה אתה למד שהעקר הוא ענין בקשת הרחמים ממי שהעשר שלו. ועל כן כל אדם יעתיר בתפלה, וישפך שיח לפני ה' יתברך, וישים כל מבטחו באלהי מרום אשר נאמר בו (תני ג, ח) לי הכסף ולי הזָהב, והוא המושל בכל, וכבר פרש רש"י על הפסוק שם: לי הכסף וגו' ובידי להביא לאשר חפצתי בו, עין שם.

'למנצח' בצורת מנורה - מתוך קלף

ואגב דאירינן בענין קריאת 'סדר פטום הקטרת' מתוך הקלף, ראוי לציין כאן עוד בענין הקריאה בקלף, מדברי גאון עזנו רבנו החיד"א זיע"א, שכתב בספר צפרן שמיר (סימן ב אות יח): ומה מאד הפליגו באמירת 'למנצח בנגינות' בציור המנורה, וכתבו ז"ל ששכרו רב ועצום. וראיתי קונטרס בכתב יד לראשונים בזה בסודותיו ותועלותיו, ולפחות לעשות נחת רוח ליוצרו נאמר אותו בכונה בציור מנורה כתוב על קלף יד, עד כאן לשונו. ועל כן ראוי הוא שיהיה לכל אדם ציור זה של 'למנצח' בצורת המנורה הכתובה על קלף, ויקרא ממנו מזמור זה לפחות פעם אחת ביום, ויועיל לו לדברים הרבה לאיו קץ.

בבאור סודות המזמור הזה, כתב בספר 'שמן ששון' בפרושו על שער הכונות (חלק ג דף קיג, ב אות כג): צריך להבין מה ענין סודו של מזמור זה, ענין לעיל (דף כ') ובשער הכונות החדש (דף יד סע"ב) דשם כתב לאומרו ג' פעמים ביום המגפה בר מינן, וגם לאומרו בתקון חצות כנזכר לעיל וכו' ומצאתי כתוב בכתב יד במנורה של בית הכנסת דקהלתנו, וזו לשונו: איתא בספר חסידים שהראה הקב"ה למשה רבנו ע"ה את המנורה על טס של זהב, וכתב שם מי שרואה את המנורה בכל יום ומכון בה, מעלה עליו כאלו הדליקה ומבטח לו שהוא בן עולם הבא, ענין שם בארץ. [והביא משם שבע מעלות במזמור זה]: א' כל מי שיראה מזמור זה בכל יום בצורת המנורה ימצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם, ב' אם יציר בבית הכנסת על ארון הקדש יגן על כל צרה שלא תבוא על קהלת הקדש, ג' מי שאומר בכל יום בהגץ החמה לא יקרה לו מקרה רע, ד' האומרה בכל יום ז' פעמים כאלו מקבל פני שכינה ואל יחסר מזונו, ה' דוד המלך ע"ה כתבו על טס של זהב במגנו והיה מוליכו למלחמה ונוצח אויביו, ו' האומרו בכל יום בימי העמר אחר ברכת כהנים לא יקרה לו שום נזק כל השנה, לפי שיש בו ז' פסוקים

ומ"ט תבות, ובפסוק האמצעי 'שמחו' - יש בו מ"ט אותיות כנגד ימי שבוע העמר מכונים, ז' כל האומרו בכל יום ז' פעמים כשיוצא לדרך ללך לשלום ובעת הדבר ח"ו טוב לכתב על גבי המנורה פסוק ה' זכרנו יברך וכו' עד שמים וארץ. ענין להרב חיד"א ז"ל שעקר המנורה היא שתהיה כתובה על קלף, ענין בצפרן שמיר.

זמן אמירת סדר הקטרת

ראוי ונכון לומר את סדר פטום הקטרת ג' פעמים ביום, האחד קדם תפלת שחרית בעת אמירת הקרבנות, והשני בסיום תפלת שחרית קדם אמירת 'עלינו לשבח', והשלישי קדם תפלת מנחה. ולא ישנה מאמירתו במקומות אלו בין בחל ובין בשבת.

אלו שלושה זמנים של אמירת פטום הקטרת - קבועים ועומדים הם, וכן כתב רבנו החיד"א במחזיק ברכה (סי' קלב סק"ז): הטוב והישר לאומרו לסדר פטום הקטרת אחר פרשת התמיד קדם התפלה ובסוף התפלה אחר קוה, ובמנחה קדם אשרי אחר פרשת התמיד, ותו לא. וכן הוא מנהג ארץ ישראל ומצרים וגלילות טורקיה וקצת מערי ארופה, ומי שאין נוהגים כך אל עירו ואל שער מקומו - הוא לבדו יעשה בצנעא כסדר הזה. וענין עוד נמי בדבריו במחזיק ברכה (סי' מח סק"א) שכתב דאע"ג דמדברי הרמ"א (סי' קלב ס"ב) והטור (סו"ס קלג) מתבאר דהיו נוהגים לומר הקטרת רק פעמים ביום, אחר תפלת שחרית ואחד בערב, מכל מקום מנהג המדקדקים לאומרו ג' פעמים הוא הנכון, אחד קדם שחרית ואחד אחר שחרית, ואחד קדם מנחה. וענין עוד בס' שער המפקד (מנהגי עיר הקדש ירושלים הלכות תפלה אות י דף י ע"א) שכתב שם המנהג פשוט בארץ הצבי ומצרים וטורקיה לומר פטום הקטרת בשחרית אחר פרשת התמיד, ובסוף התפלה אחר קוה, ובמנחה קדם אשרי אחר פרשת התמיד, ותו לא. והרב המגיה הג"ר אהרן בן שמעון אב"ד

ממלותיה ואותיותיה, וישאו ברכה מאת ה', וה' לא ימנע טוב להלכים בתמים.

הנה מרן בבית יוסף (או"ח סי' קלג) הביא בשם רבנו הגדול מהר"י אבוהב ז"ל, שאין לומר פטום הקטרת אלא מתוך הכתב, שמא יחסר אחד מהסמנים ויהא חייב מיתה בקריאה כמו בהקטרה. **ואולי שמזה הטעם אין אומרים אותו במקצת מקומות אע"פ שאומרים פרשת הקרבנות.** ומרו דחה חשש זה של מהר"י אבוהב, הן מטעם דכל ענין זה שנאמר בקטרת דאם חסר אחד מסמניה וכו' אין זה אלא בהקטרה ממש, אבל לא בקריאה. ואף אם דבר זה נאמר בקריאה - אינו אלא רק בשמות סממני הקטרת ולא בכל הגסח קלו, שהוא מענין הכנת סממני הקטרת, ואפשר להזהר בזה.

ואולם הנה הרמ"א בדרכי משה (שם סי' קלג אות ד) כתב על דברי הבית יוסף: והמנהג באלו המדינות כדברי מהר"י אבוהב, שלא לאומרו בחל משום שטרודים למלאכתו, ויש לחוש שיידלגו בה, ובשבת ויו"ט אומרים אותו. וכן הזכיר ענין זה גם במפתו הפרושה על השלחן ערוך (קלב, ב). ועין נמי בדרישה (שם ס"ק כג) שהביא בסתם את דברי הדרכי משה הללו, שבזמננו אין אומרים פטום הקטרת בכל יום. וראה בדבריו בפרישה (שם סק"ז) שהביא את דברי הרמ"א בדרכי משה הארוך (אות ב) שהסכים עם מהר"י אבוהב, והביא שם נמי מה שכתב הבית יוסף להשיב על זה, ובכל זאת סיים הרמ"א דהמנהג הוא כדברי מהר"י אבוהב. ומסתימת הדברים דהסמ"ע בפרישה ובדרישה נראה דאכן מסכים עם דברי הרמ"א שלא לומר פטום הקטרת אחרי התפלה בימות החל אלא רק בשבת.

וראה בחכמת שלמה (שו"ע שם ס"ב) שעמד על דברי הרמ"א הללו במה שכתב דיש לחוש שמא יחסר אחד מסמניה ויהיה חייב מיתה וכו', וכתב על זה: הנה זה הוי רק לפי המובן דפשיטא דמה שאמרו (מנחות קי ע"א) כל

מצרים שם כתב להוסיף על זה: ומנהג עיה"ק שלא לפחות אמירתו משלוש פעמים ביום, דלא כמנהג אשכנז שאין אומרים אותו במנוחה כלל, וגם לא פרשת התמיד ומתחילים אשרי יושבי ביתך.

[וכאן המקום להתריע, שרבים מתלמידי הישיבות הספרדים, אחזו בזה אמנותם של בני אשכנז, ומתחילים להתפלל מנוחה מאשרי יושבי ביתך, תוך כדי דלוג סדר פטום הקטרת. והוא מנהג טעות והפסד גדול, ומי שיכול להתריע בענין זה (כמוכן בדרכי נעם) תבוא עליו ברכה, ולשומעים ינעם, ואזכיר מה שכתב בספר "כף החיים" (או"ח סימן רל"ב ס"ק ו) וזו לשונו: 'ואל ישנה מזה הסדר, ואפלו אם היה הזמן דחוק, כי מעשה באחד ירא שמים שהיה פעם אחד הזמן דחוק, ולא אמר למנוח ופרשת התמיד וכו' אלא רק התחיל לומר לשם יחוד וכו' והתפלל שמונה עשרה, ובאותה הלילה הוכיחו אותו בחלום לאמר 'מדוע העולם מתפללים תפלה שלמה, ואתה חסרה' ועל כן כל אדם יש לזהר בזה. עד כאן דבריו. ושמעתי באומרים שהגאון החסיד המחבר - רבי יעקב חיים סופר זצ"ל - הוא בעל המעשה].

מנהג הנמנעים מלאומרו בימות החל

יש הנמנעים מלקרא את סדר פטום הקטרת בימי החל, וזאת מפיון שהצבור ממהרין למלאכתם וחוששין שמא ידלג מלה מענין סדר פטום הקטרת, שנאמר בה 'אם חסר אחת מכל סממניה חייב מיתה', ולכן אינם קוראים סדר זה אלא בשבת ויום טוב שהם ימי מנוחה ואין טרודין בהם. אולם באמת אין לחשש לזה, וחס להם שיפסידו כל כך הרבה טובה גדולה ועצומה כזאת אשר זוכה בה הקורא את פטום הקטרת בכל יום. ועל כן ראוי הוא שיתחזקו ברב עז ותעצומות ויקראו סדר זה של פטום הקטרת בכל יום במתינות ומתוך הכתב, כך שבדאי לא יהיה חשש שמא ידלג

העוסק בפרשת עולה כאלו הקריב עולה, היינו כאלו הקריב בעצמו כן, לכהן אמר בפטום הקטרת שאם חסר אחת מכל סמניה חייב מיתה. אך לפי מה שכתבתי בחבורי ספר החיים (או"ח סי' א סעיף ו) והוכחתי דאין האמירה כהקרה ממש, רק כאלו מסרה לכהן להקריב, וכן מצאתי בתבואות שור (סדר קרבנות אות יב), והוא מכרח דהרי אנו טמאי מתים בודאי וזרים, ולכהן ודאי דאינו חייב מיתה אם מוסר לכהן קטרת חסר אחת מסמניה. ואפשר שזה טעמו של הב"י שכתב דאינו חייב מיתה באמירה, ואפשר שהוא מהאי טעמא. והיינו דמהרש"ק מסכים בזה עם דעת מרן ז"ל, דאין חשש בקפידא זו של מהר"י אבוהב, כיון דלעולם הקורא לא נחשב כהמקריב עצמו אלא כמוסר הקטרת החסרה לכהן להקריב, והמוסר אינו חייב מיתה בכהאי גוונא.

וענין עוד בדברי המג"א (סי' קלב סק"ה) שהביא את דברי הבית יוסף כפשוטם, במה שכתב להשיב על דברי מהר"י אבוהב דאין מיתה אלא בהקטרה ולא באמירה, ועוד דאין מיתה אלא במחסר משמות הסמנים, לכן המדקדקים נהגו לאומרו בכל יום. ומשמע פשוט פגנת דבריו שם שהוא מסכים בזה שיש לאומרו בכל יום ואף בימות החל. וראה גמי בכף החיים (סופר סי' קלב ס"ק כז) שגם כן עולה מדבריו ה"ם דנוקט בדעתו של המג"א דסבירא ליה כהבית יוסף, שיש לומר הקטרת בכל יום. וכן נראה מסתימת לשונו של הגאון חוות יאיר בס' מקור חיים, עין שם. ועל כן בודאי הוא דאין לחוש לענין חשש זה ולהפסיד את כל המעלות הטובות לקורא פטום הקטרת אחר התפלה, אשר כבר נתבאר מזה לעיל בגדל מעלתו.

ומכל מקום, משום האזהרה המזהרת בדברי מהר"י אבוהב שנקט הרמ"א גמי כדבריו, דיש להזהר שלא לדלג מתבות סדר פטום הקטרת - נכון וראוי הוא שיאמר את סדר פטום הקטרת מתוך הכתב, דאז יהיה מבטח

טפי שלא יטעה ח"ו ויחסיר ממלותיה של הקטרת, וכמו שצ"ן זאת מהר"י אבוהב גופיה, וכן הביא גם הרמ"א שמחשש זה שלא ידלג נוהגים לאומרו מתוך הכתב. וכעין זה כתב הגר"ח פלאג"י בס' כף החיים (סימן יז אות יח): הזהיר בספר שכתת הלקט מערכת ב דכשאומר פטום הקטרת יסתכל באותיות, וכן ראיתי שכתב בספר ערוך לחם למוהריק"ש דיקרא מתוך הספר וכו' ואם אומר במרוצה ובעל פה ומכין עצמו דישם לדרך פעמיו לא יהיה לו שום תועלת מאמירה זאת. וענין עוד בשו"ת מהרש"ל (סימן סד) שכתב שם: "ופטום הקטרת לא אמר בחוץ כי אם מתוך הספר, דשמא ידלג תבה אחת, ושם אנו אומרים אם חסר אחת מכל סמניה חייב מיתה, והתפלה היא במקום הקרבן והקטרת".

והגאון רבנו יוסף חיים בס' עוד יוסף חי (פרשת מקץ אות ז) כתב לבאר, דלכן באמת קדם קריאת פטום הקטרת, אנו מקדימים ואומרים הנסח: אתה הוא ה' אלהינו שהקטירו אבותינו וכו' ואין אנו אומרים בפרוש שתהיה קריאתנו במקום ההקטרה, כמו שאנו אומרים בקריאת שאר הקרבנות, ענין כי הדין הוא שאם חסר אחת מכל סמניה חייב מיתה, ולכן אין מזכירין בפרוש שתהיה הקריאה כהקטרה ממש, כי אולי ידלג תבה אחת מפסוק 'קח לך סמים' שבו רמוזים י"א סמני הקטרת, ואז יעמדו המקטרגים לקטרג עליו בזה ח"ו. ולכן אומרים הענין בדרך רמז אתה הוא ה' וכו' וכלפי שמיא גליא שהוא יתברך ויתעלה בוחן לבות וכליות, שהפגנה היא שהקריאה תהיה נחשבת לנו כהקטרה, ומאידך גיסא המקטרגים רח"ל לא ידעו זאת.

על כן יקפיד על כל פנים לומר תמיד את הקטרת מתוך הסודור ובמתניות, ואז יזכה לכל טוב הצפון ומזכר בדברי רבותינו ז"ל לאומר את סדר פטום הקטרת בכונה, וגם ינצל מחשש זה שהזכיר הרמ"א דיש לחשש שמא ידלג.

נָשִׁים בְּאֵמִירַת 'סֵדֶר הַקְטָרֶת'

נָכוֹן וְרֵאוּי הוּא, שְׁגַם הַנָּשִׁים יֹאמְרוּ בְּכָל יוֹם אֶת סֵדְרֵי הַקְּרָבָנוֹת וּבְכֻלָּם גַּם אֶת סֵדֶר פְּטוּם הַקְטָרֶת, וְלָכֵן כְּשֶׁמִתְפַּלְלוֹת יֹאמְרוּ בַתְּפִלַּת שַׁחֲרִית וּבַתְּפִלַּת מִנְחָה אֶת סֵדֶר פְּטוּם הַקְטָרֶת בְּמִקְוֹמוֹת שֶׁהֵם מְסַדְּרִים בְּסֵדֶר הַתְּפִלָּה ג' פְּעָמִים כַּנ"ל.

הֵנָּה מֶרֶן הַקְּדוֹשׁ (או"ח סו"ס מז) הֵבִיא אֶת דְּבָרֵי הָאֲגוּר (סי ב) שֶׁכָּתַב בְּשֵׁם מַהֲר"י מוֹלִינ, דְּנָשִׁים מְבָרְכוֹת בְּרֶכֶת הַתּוֹרָה אַע"פ שֶׁאֵינָן חִיבוֹת בְּתִלְמוּד תּוֹרָה, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁהִמְלִימָד בְּתוֹ תּוֹרָה כְּאֵלוֹ מְלַמְּדָה תְּפִלוֹת, מְכַל מְקוֹם זֶהוּ בַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה אֲבָל לֹא בַתּוֹרָה שֶׁבְּכֶתֶב. וְאֵף עַל פִּי שֶׁלְּשׁוֹן בְּרֶכֶת 'לְעֶסֶק בְּדַבְּרֵי תּוֹרָה' מִשְׁמַע תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה - מְכַל מְקוֹם אֵין לְשִׁנוֹת מְטַבֵּעַ הַבְּרָכוֹת, וְעוֹד כִּי הֵן מְבָרְכוֹת עַל קְרִיאַת הַקְּרָבָנוֹת, וּתְפִלוֹת כְּנֶגֶד קְרָבָנוֹת תְּקוּנוֹם, וְהֵן חִיבוֹת בַּתְּפִלָּה, וְאִם כֵּן חִיבוֹת גַּם כֵּן בְּקְרִיאַת הָעוֹלָה וְהַקְּרָבָנוֹת.

וְחִזְיָנוּ מִדְּבָרָיו אֵלֶּה שֶׁל רַבְּנוּ יַעֲקֹב מוֹלִינ, דָּאֲכֹן הַנָּשִׁים שֶׁפִּיר חִיבוֹת בְּקְרִיאַת פְּרִשְׁת הַקְּרָבָנוֹת, וּמִמֵּילָא בְּכֻלָּל קְרִיאַת פְּרִשְׁת הַקְּרָבָנוֹת הִלְלוּ - הוּא נְמִי פְּרִשְׁת וְסֵדֶר פְּטוּם הַקְטָרֶת שֶׁקוֹרְאִים בְּכָל יוֹם, דְּהַנָּשִׁים צְרִיכוֹת לְקַרְא אֵף סֵדֶר זֶה. וְעַל כֵּן הַנָּשִׁים שֶׁמִתְפַּלְלוֹת שַׁחֲרִית וּמִנְחָה יֹאמְרוּ אֶת סֵדֶר פְּטוּם הַקְטָרֶת בְּמִקְוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לֵאמֹרוּ, דְּהֵינּוּ בְּשַׁחֲרִית קֹדֶם הַתְּפִלָּה בְּסֵדֶר הַקְּרָבָנוֹת, וְכֵן בְּסוּפָה קֹדֶם עֲלִינוּ לְשַׁבַּח, וּבַתְּפִלַּת מִנְחָה קֹדֶם תְּפִלַּת י"ח לְפָנֵי מִזְמוֹר אֲשֶׁרִי.

וּבְאֵמֶת כֵּן הָעֵלָה נְמִי הִמְגִּין אַבְרָהָם (סי מז ס"ק יד) דְּהַנָּשִׁים חִיבוֹת לֹאמֹר אֶת סֵדְרֵי הַקְּרָבָנוֹת, שֶׁכָּתַב לְצִיָּן טַעַם חִיּוּב נָשִׁים בְּבָרְכוֹת הַתּוֹרָה, מִפְּנֵי שְׁגַם חִיבוֹת לֹאמֹר פְּרִשְׁת הַקְּרָבָנוֹת כְּמוֹ שֶׁחִיבוֹת בַּתְּפִלָּה, וְאִם כֵּן הַבְּרָכָה קָאִי עַל זֶה, וּמֵהָאִי טַעְמָא נְמִי אוֹמְרוֹת בְּבְרֶכֶת הַמְּזוֹן וְעַל תּוֹרַתְךָ שֶׁלְּמִדְּתָנוּ, כְּמִבְּאֵר בְּשׁו"ע (סי קפז ס"ג) כִּיּוֹן שֶׁכְּאֵמֹר חִיבוֹת

בְּלִמּוּד הַהֲלָכוֹת שְׁלָהֶם וְכֵן בְּאֵמִירַת פְּרִשְׁת הַקְּרָבָנוֹת. וְכֵן כָּתַב נְמִי הַט"ז שֵׁם (סק"י) דְּהַנָּשִׁים חִיבוֹת לֹאמֹר פְּרִשְׁת הַתְּמִיד שֶׁהוּא בְּמִקְוֹם הַקְּרָבָן, וְעַל כֵּן נְמִי מְבָרְכוֹת בְּרָכוֹת הַתּוֹרָה. וְכֵן הוּא מְבָאֵר כְּבָר בְּלָבוּשׁ (סו"ס מז) וּבַעֲטָרַת צְבִי (שם) דְּהַנָּשִׁים חִיבוֹת בְּאֵמִירַת פְּרִשְׁת הַקְּרָבָנוֹת, וְלָכֵן מְבָרְכוֹת בְּרָכוֹת הַתּוֹרָה, וְהוּא הִדִּין נְמִי לְעִנּוּן פְּרִשְׁת הַקְטָרֶת.

זְמַנִּים שׁוֹנִים בְּאֵמִירַת 'סֵדֶר הַקְטָרֶת'

מוֹצָאֵי שַׁבַּת

יֵשׁ מִן הָרֵאשׁוֹנִים הַאוֹמְרִים שֶׁטוֹב וְנָכוֹן לְקַרְא אֶת סֵדֶר פְּטוּם הַקְטָרֶת בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת קֹדֶם לְאַחַר הַהֲבִדְלָה, וְיֵשׁ בְּזֶה מִשׁוּם סִימְנָא טַבָּא, כִּיּוֹן שֶׁהוּא תַחֲלַת הַשְּׁבוּעָה וְהַקְטָרֶת מַעֲשִׂיר יוֹעִיל שֶׁיִּצְלִיחַ בְּמִשְׁךָ הַשְּׁבוּעָה בְּכָל עֶסְקִיו (אבוֹדְרָהֶם סֵדֶר מוֹצ"ש; אֲרַחוֹת חַיִּים ח"א דף סז, א; סֵדֶר הַיּוֹם). וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ לְהַמְנִיעַ מִזֶּה וְשֶׁלֹּא לֹאמֹר אֶת סֵדֶר פְּטוּם הַקְטָרֶת בְּלִילָה כְּלָל, לֹא בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת וְלֹא בְּלִילוֹת אַחֲרָיִם (חִיד"א בְּמַחֲזִיק בְּרָכָה קִלֵּב סק"ט; חֶסֶד לְאֶלְפִים שֵׁם סע' כב), וְכֵן עָקֵר שֶׁלֹּא לֵאמֹרוּ בְּלִילָה כְּלָל. וּמְכַל מְקוֹם כֹּל שֶׁהוּא אַחַר חֲצוֹת הַלַּיְלָה יָכוֹל לְקַרְא אֶת סֵדֶר פְּטוּם הַקְטָרֶת, וְעַל כֵּן הָעוֹשֶׂה הַבְּדִלָּה בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת אַחַר חֲצוֹת הַלַּיְלָה יָכוֹל לְקַרְא אֶת סֵדֶר פְּטוּם הַקְטָרֶת לְאַחַר הַהֲבִדְלָה.

בְּשַׁעַת סְעוּדָה

יֵשׁ הַנוֹהֲגִים לֹאמֹר אֶת סֵדֶר פְּטוּם הַקְטָרֶת בְּכָל פְּעַם שֶׁסּוֹעֲדִים עַל שְׁלַחָנָם בְּסִיּוּם הַסְּעוּדָה קֹדֶם בְּרֶכֶת הַמְּזוֹן, וְהַנוֹהֲגִים כֵּן לֹא יַעֲשׂוּ סֵדֶר לְלִמּוּד זֶה אֶלָּא רַק בְּסְעוּדַת הַיּוֹם אֲבָל לֹא בְּסְעוּדַת הַלַּיְלָה (שו"ת תּוֹרָה לְשִׁמָּה סי' תעו).

מִגְפָּה אוֹ דְּבַר ר"ל

בְּזִמְנֵי שֵׁישׁ ח"ו דְּבַר אוֹ מִגְפָּה בְּעִיר אוֹ בְּמִדְיָנָה, יִקְפִּידוּ מְאֹד לֹאמֹר אֶת סֵדֶר פְּטוּם הַקְטָרֶת בְּכָל יוֹם בְּעַת הַתְּפִלָּה בְּמִקְוֹמוֹ הָרְאוּי בְּשַׁחֲרִית וּבְמִנְחָה, וּבְנוֹסָף לְכַךָּ יֵשׁ עוֹד סֵדֶר וְתִקּוּן מִיָּחֵד

וכן אומרים אותו גם כן בליל ברית יצחק שהוא קדם יום מילת התינוק (מעבר יבק מאמר ד עתר ענן הקטרת פרק ה), והנכון הוא שלא לעשות כן כיון שאין אומרים את סדר פטום הקטרת בלילה, כנזכר לעיל.

קדם 'שירת הבקשות'

מנהג יחידי סגלה לומר את סדר פטום הקטרת קדם אמירת שירת הבקשות, ויסודו מדברי הזהר הקדוש ותושבחו (ניקהל דף ריט, א) "ובגיני כן עובדא דקטרת אצטריף לאקדמא לצלותא בשירין ותושבחו" [תרגום: ומשום זה צריכים להקדים מעשה הקטרת לתפלה ושירות ותשבחות], ומנהגו של דבר זה יסודתו בהררי קדש, [ואין חשש משום אמירת 'סדר הקטרת' בלילה, שכן זהו לאחר חצות, ושירי כנזכר לעיל].

בכל עת שזקוק לישועה

מלבד זמנים אלה, טוב לומר את 'סדר פטום הקטרת' בכל עת שצריך לו איזה ישועה והצלחה בעניניו. ומסרת בידינו שהצריך לתשועת איזה דבר, יאמר את סדר פטום הקטרת, וישאל בקשתו מה' יתברך בלב גשבר ובלשון הקדש אחר תבת 'לדרתיכם' קדם תבת 'תנו רבנן' ויאמר אחר כך את כל סדר פטום הקטרת בכונה גדולה ובדקדוק תבות, והעת עת רצון שימלא ה' יתברך כל בקשותיו (סדור ישועות ישראל בסדר פטום הקטרת של בקר; ס' עתרת החיים להגר"ח פלאגי"י ס' נב אות יב).

קריאתו מעמד

יש אומרים שכשקורא את פרשת הקרבנות ואת פרשת הקטרת צריך לקוראם מעמד, דהוי כמקריב קרבן (מג"א ר"ס מח), ויש אומרים שאין צריך לעמד בקריאתם (החיד"א במחזיק ברכה ק"א שם סק"ד; ברכ"י א סק"ד), וכן העקר כסברא זו שאין צריך לעמד בעת קריאת סדר הקרבנות והקטרת, ואין חלוק בזה בין כהנים לישראלים,

לעשות לאותה העיר או המדינה ע"י אמירת פטום הקטרת, שיאמרו אותה ארבעים אנשים יראי ה', ויעמדו עשרה מהם בכל רוח של העיר מד' רוחותיה ויאמרו את סדר פטום הקטרת ביחד. ונכון וראוי שיעשו אותו, ושב ורפא להם. וגם עוד יש ענין שיקומו עשרה אנשים יראי ה' בחצות הלילה, ואחר שיאמרו את סדר תקון חצות, יאמרו בכונה ובהבנה את סדר פטום הקטרת. (על פי הנהגתו של רב אהא במגפה שהשתוללה בכפר טרשא, כמספר בזהר [מדרש הנעלם וירא דף קא, א] והבאנו דבריו לעיל).

כשמצוי חולה בבית

ראוי ונכון הוא, שאם יש ח"ו איזה חולה בבית, שיקפידו מאד בני ביתו לומר לידו את סדר פטום הקטרת. ובפרט יקפיד בזה החולה עצמו לומר את סדר פטום הקטרת בכל יום, ושב ורפא לו (מעבר יבק מאמר ד עתר ענן הקטרת ריש פרק ה).

יציאת נשמה

יש הנוהגים לומר את סדר פטום הקטרת בנעימה ובכונה גדולה סמוך לפטירת הנפטר ויציאת הנשמה (קונטרס היחיילי ח"ב בית עולמים פרק טו אות א), והנוהגים כן יש להם על מה שייסמכו.

בית האבל

היו שנהגו שלא לומר את סדר פטום הקטרת בבית האבל, ודלגו אמירה זאת בעת התפלה, אולם אין נכון לעשות כן ואדרבה נכון הוא שיקפידו לאומרו שם כדי שיהיה לצנה ומגן על האבלים ועל בני הבית (מעבר יבק מאמר ד עתר ענן הקטרת ריש פרק ב).

ב' לילות דראש השנה

יש הנוהגים לומר את סדר פטום הקטרת בב' הלילות של ראש השנה יחד עם הפסוקים והתפלות שאומרים לסימנא טבא קדם הקדוש,

וּדְלָא כְּהַאמְרִים (דעת ערוך השלחן סי' א סע' כו) שְׁעַל כָּל פְּנִים כְּהַנִּים צְרִיכִים לַעֲמֵד.

בְּצַבּוֹר שֶׁל עֶשְׂרָה

יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁצָרִיף לְהַקְפִּיד לומר אֵת סֵדֶר פְּטוּם הַקְטָרֶת הַנֶּאֱמָר בְּקִרְבָּנוֹת שֶׁל בֵּקֶר בְּצַבּוֹר שֶׁל עֶשְׂרָה אֲנָשִׁים וְיַחַד עִם הַשְּׁלִיחַ צַבּוֹר, שְׂאֵף הַקְרָבָנוֹת הָיוּ נִקְרָבִים בְּצַבּוֹר (באה"ט סי' מח סק"א בשם הרב דְּרֹךְ חֲכָמָה), וְאוֹלָם הָעֵקֶר לְדִינָא הוּא שְׂאִין צָרִיף לְהַקְפִּיד בְּזֶה כָּלֵל, וּמְכַל מְקוּם טוֹב וְנִכּוֹן הוּא שְׂיֵאמֶר אֵת סֵדֶר פְּטוּם הַקְטָרֶת בְּתוֹף בֵּית הַכְּנֶסֶת, וְכַלְשׁוֹן הַזֶּהר הַקְדוּשׁ: "אָמַר רַבִּי כְרוֹסְפָדַי הָאִי מֵאֵן דְּמִדְכָר בְּפּוֹמִיָּה בְּבֵתִי כְּנִסְיוֹת וּבְבֵתִי מִדְרָשׁוֹת עֲנִינָא דְקִרְבָּנוֹת וְתַקְרוּבָתָא וְיִכּוֹן בְּהוּ בְרִית כְּרוּתָהּ וְכוּ' [תְּרַגוּם: אָדָם שְׁקוּרָא וּמִזְכִּיר בְּפִיו בְּבֵתִי כְּנִסְיוֹת וּמִדְרָשׁוֹת אֵת עֲנִינֵי הַקְרָבָנוֹת, וְיִכּוֹן בְּהֵם, בְּרִית כְּרוּתָהּ וְכוּ'], וְאֵף אִם אֵינָה חוּבָה - טוֹב לַעֲשׂוֹת כֵּן (שע"ת מח סק"א) .

שְׂלֵא יִסְפִּיק - יְדַלֵּג אֵת כָּל סֵדֶר הַקְרָבָנוֹת כְּדִי לְהַסְפִּיק לְהַתְפַּלֵּל עִם הַצַּבּוֹר, וְאַחַר הַתְּפִלָּה יִשְׁלִים אֵת סֵדֶר הַקְרָבָנוֹת (הַלִּיכוֹת עוֹלָם שָׁם). וְכָל זֶה דּוֹקָא כְּשִׁנְתָּא אַחַר לְבוֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת בְּאֶקְרָאִי, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לְהַזְהֵר שְׂלֵא לְשַׁנּוֹת הַסֵּדֶר כָּלֵל וְלוֹמַר הַקְרָבָנוֹת אַחַר הַתְּפִלָּה.

סְפִירַת סְמֻמְנֵי הַקְטָרֶת בְּאַצְבָּעוֹתָיו

כְּשִׁמְזִכִּיר אֵת אֶחָד עֶשֶׂר סְמֻמְנֵי הַקְטָרֶת בְּאֶמִירַת סֵדֶר פְּטוּם הַקְטָרֶת, טוֹב לְמִנּוּתָם בְּאַצְבָּעוֹתָיו. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׂיִמְנֵם כָּלָם בְּאַצְבָּעוֹת יָד יְמִין, מִפְּנֵי שְׂמַעְשָׁה הַיְמִין מִסְּגֻלַּת יוֹתֵר בְּכָל מְקוּם, וְעוֹד דְּהִכְהֵן הַמְקַטִּיר בְּבֵית הַמְקֻדָּשׁ הִיָּה מְקַטִּיר בְּיְמִין (בא"ח מק"ץ אות ח), וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׂיִמְנֵם בְּאַצְבָּעוֹת שְׂתֵי הַיָּדִים, כְּדִי שְׂתַהֲיִינָה שְׂתֵי יָדִים זֹכּוֹת כְּאֶחָת לְהַתְּעַסֵּק בְּמִצְוָה (כ"פ הַחַיִּים פְּלֶאגִי יב, ח).

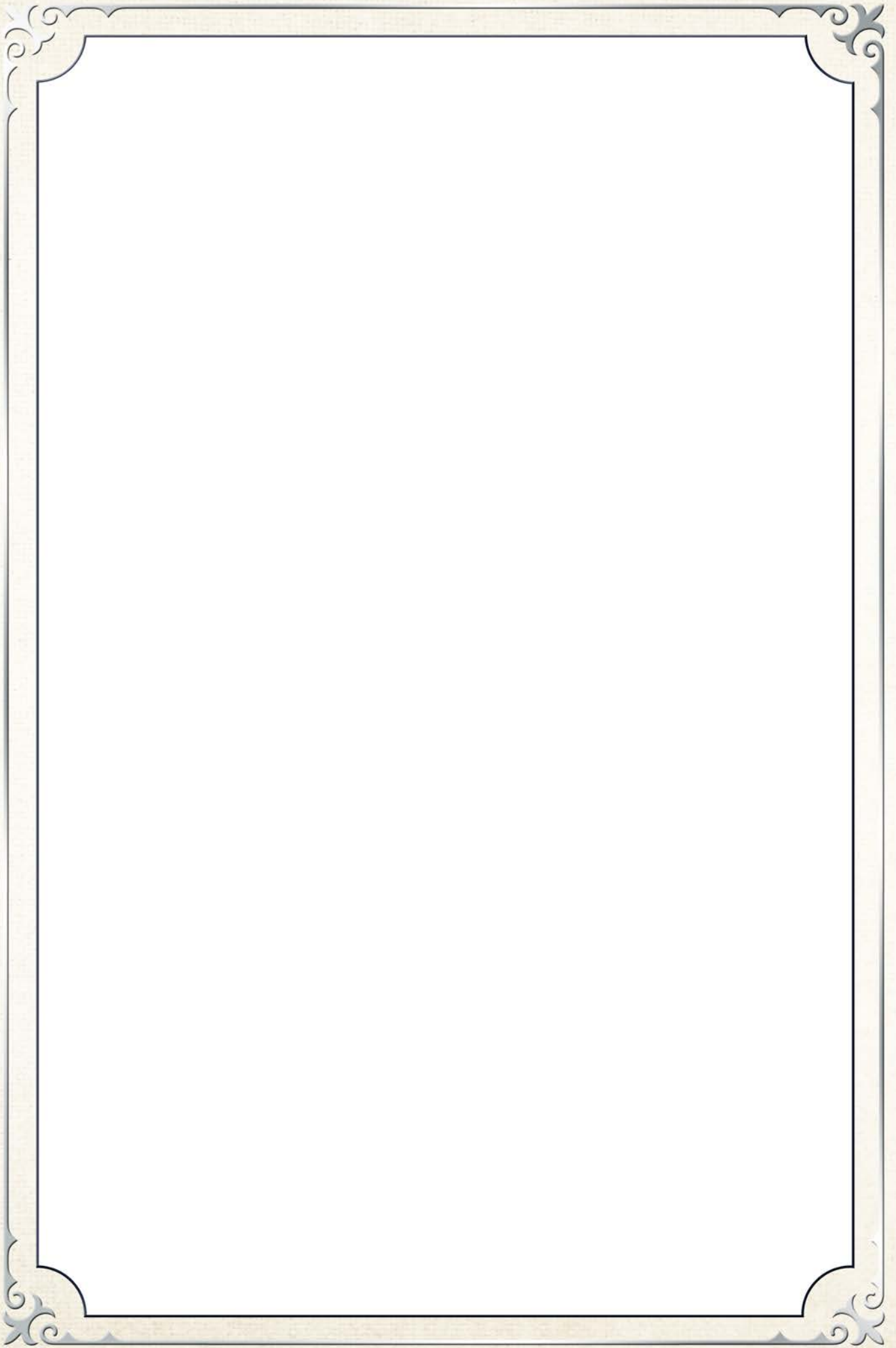
סִיּוּם הַסֵּדֶר

בְּסִיּוּם אֶמִירַת סֵדֶר פְּטוּם הַקְטָרֶת, יֵאמֹר פְּסוּקִים אֱלוֹ בְּלִבְד: ה' צְבָאוֹת עֲמָנוּ מִשְׁגָּב לָנוּ וְגו' ה' צְבָאוֹת אֲשֶׁרֵי אָדָם וְגו' ה' הוֹשִׁיעָה וְגו' וְעֵרְבָה לָהּ מִנְחַת יְהוּדָה וְגו' וְתוֹ לֹא (ע"פ שְׁעַר הַכְּנֻנוֹת עֲנִין גִּסְחִי הַתְּפִלָּה עֲמוּד שִׁכְט).

ה' יִזְכְּנוּ לְהַתְּחַזֵּק בְּאֶמִירַת הַקְטָרֶת כְּרֵאוּי בְּמִתּוֹן וּבְכֻנָּה, וְעַל יָדֵי זֶה יְחוּלוּ עַל רֵאשֵׁנוּ כָּל הַבְּרָכוֹת וְהַשְּׁפָעוֹת הָאֲדִירוֹת שֶׁהַזְּכָרָנוּ לְעֵלִי, וְנִזְכָּה לְהַצְלָה וְיִשׁוּעָה בְּכָל הָעֲנִינִים. וְיֵהִי רְצוֹן מִלְּפָנֵי אֲבִינוּ שְׂבִשְׂמִים אֲב הַרְחֵמֵן שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמְקֻדָּשׁ וְיַחְזִיר הָעֲבוּדָה לְמְקוּמָהּ, וּמְכַלְלָה אֵף עֲבוּדַת הַקְטָרֶת הַטְּמִירָה וְהַנְּשֻׁבָּה - בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, אָמֵן.

הַמְתָּא אַחַר לְבוֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת

מִי שֶׁהִתְאַחַר לְבוֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וּמִצָּא שֶׁהַצַּבּוֹר גִּמְצָאִים כְּבָר בְּפִסּוּקֵי דְזַמְרָה, וְצָרִיף לְדַלֵּג אֵת סֵדֶר הַקְרָבָנוֹת הַנֶּאֱמָר לְפָנֵי הַתְּפִלָּה - יִתְאַמֵּץ מְאֹד לומר לְפָחוֹת אֵת פְּרִשַׁת קְטָרֶת וְהַבְרִייתָא שֶׁל פְּטוּם הַקְטָרֶת עַד 'וְאִם חִסֵּר אֶחָת מִכָּל סְמֻמְנֵי חֵיב מִיָּתָה', וְיִמְשִׁיף אַחַר כֵּף כְּסֵדֶר מֵהוּדוֹ לְה' קָרָאוּ בְּשֵׁמוֹ כְּדִי שְׂיִוְכַל לְהַסְפִּיק לְהַתְּפַלֵּל בְּצַבּוֹר (שו"ת רב פְּעֻלִים ח"ב או"ח סי' ד), וְיֵשׁ שְׂכַתְּבוּ שְׂיֵשׁ לְהַקְפִּיד לומר גַּם כֵּן 'אֲנָא בְּכַח' וְלֹא יְדַלֵּג עַל זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָּבָר הַכְּרָחִי עַל פִּי הַסּוּד (הַלִּיכוֹת עוֹלָם ש"ר פר' מק"ץ הָעֵרָה ג עֲמוּד עַב מִשֵּׁם הַמְקַבֵּל רַבִּי אֶפְרַיִם הַפָּהוּ זצ"ל) וְהֵינּוּ לַעֲמֵד תְּפִלַּת שְׂמוּנָה עֶשְׂרָה בְּיַחַד עִם הַצַּבּוֹר, אֲבָל אִם מִשְׁעַר

סדר 'פטום הקטרת' המבאר

ולקח דף ועט והתחיל לרשם, הבחין בו בבא מאיר זיע"א, והתענגין מה הוא כותב ושאלו על כף, והשיב לו כעת קראנו בתפלה את ברייתא דמעשה הקטרת, ואני יושב ומחשב איך אנו מגיעים לפי הברייתא לחשוב של שלוש מאות וששים ושמונה מנים היו בה... וכששמע ממנו בבא מאיר זיע"א תשובה זו, התפעל מאד ואמר לו, אכן כך צריכים להתפלל...

עוד אציין מהנהגתו של מרן מופת הדור רבנו עובדיה יוסף זיע"א, שפעם נכחתי בעת שירד מרכבו, על מנת להתפלל תפלת מנחה בבית מדרש 'יחנה דעת', נגשתי אליו ונשקתי את ידו, ואני שומע אותו אומר בקול "ולמה אין מערבין בה דבש, מפני שהתורה אמרה, כי כל שאר וכל דבש וכו'... והיה שקוע באמירת פטום הקטרת בנהירו עילאה, לא כממלמל בעלמא, אלא נכר היה מהאפן שאמר, כביכול הוא ממש 'לומד' ברגע זה את מעשה הקטרת.

על כן לזכוי הרבים, ראינו בס"ד לערוך נסח 'פטום הקטרת' משלב בבאור נחוץ קל וקצר^א, למען ירוץ הקורא בו להבין הדברים על מתכונתם, ויהי רצון שנגזקה לעשות בזה נחת רוח לפניו יתברך, אמן כן יהי רצון.

קדם אמירת הקטרת טוב להרהר מאד בתשובה על עון לשון הרע ורכילות. דאמרו חז"ל (זבחים פח). דקטרת מכפרת על לשון הרע בצנעא (עולת תמיד).

הנה בזהר הקדוש (ויקהל דף רית, ב) הכביר עד למאד במעלת העוסק בפרשת הקטרת בהבנה ובכונה ראויה, וזו לשונו [בתרגום ללשה"ק]: דבר זה, גזרה עומדת לפני הקב"ה, שכל מי שמסתכל וקורא בכל יום מעשה הקטרת, ינצל מכל הדברים הרעים והכשפים שבעולם, ומכל פגעים רעים, ומהרהור רע, ומדין רע ומות, ולא ינזק כל היום ההוא, כי אין הסטרא אחרא יכולה לשלט עליו. וצריך שיכון בו. אמר רבי שמעון: אם בני אדם היו יודעים כמה עליון הוא מעשה הקטרת לפני הקב"ה, היו לוקחים כל מלה ומלה ממנו, והיו מעלים אותה עטרה על ראשם, ככתר של זהב. ומי שמשתדל בו, צריך להסתכל בו, במעשה הקטרת. ואם יכון בו בכל יום, יש לו חלק בעולם הזה ובעולם הבא, ויסתלק מיתה ממנו ומן העולם, וינצל מכל דינין שבעולם הזה, ומצדדים רעים, ומדין של גיהנם.

למדנו את חשיבות אמירת פטום הקטרת בהבנה ובכונה כראוי, שעל ידי זה זוכה האומר לשפע של טוב, וחלילה לא כמי שלוחש לחשים ואינו מבין מה הם ומה פרושם, ובודאי יש לכל אחד מאתנו גם כן להשתדל בזה, וכך נזכה לשפע ברכה וישועה בכל הענינים.

ואזכיר מעשה ששמעתי משאר בשרנו הרה"ג רבי שמעון שטרית שליט"א, שספר אודות אביו רבי יחיאל שטרית זצ"ל, שהיה משמש במרוקו כחזן אצל בבא מאיר זיע"א, ואחר שסים את התפלה ישב במקומו,

א. על פי המובא בסדר פטום הקטרת' מתוך הספר היקר והנפלא 'מזהב ומפז' לגאון רבי פנחס זביחי שליט"א, בהשמטת אריכות הדברים.

תהיה נחשבת לנו כהקטרה, ומאיך גיסא המקטרגים רח"ל לא ידעו זאת.

"ויאמר ה' אל משה קח לך סמים נטף ושחלת וחלבנה סמים ולבנה ופה בר כבד יהיה: ועשית אתה קטרת רקח מעשה רוקח ממלח טהור קדש: ושחקת ממנה חרדק ונתתה ממנה לפני העדת באהל מועד אשר אועד לך שמה קדש קדשים תהיה לכם".

קח לך - בזהר הקדוש (ניקהל דף ריט, א) באר מאמר הקב"ה למשה 'קח לך' - הינו להנאתך ולתועלתך, שכביכול המרויח ביותר מענין הקטרת, זהו האדם, כי זוכה על ידה לדברים הרבה בכל הענינים, ברוחניות ובגשמיות, שכן אין לתאר ואין לשער עצם מעלת כח הקטרת, שהוא כביר ועצום לאין שעור.

סמים - הם סממני הקטרת אשר יתבארו לקמן בשמותיהם, שבתערבת כלם יחד נפיק ריח טוב ומיחד בשעת הקטרתם. ואמרו חז"ל (יומא לט, ב) שריחה הטוב של הקטרת היה חזק ואף מגיע למרחקים, והינו משום מתכנתה המיוחדת שצותה עליה התורה.

נטף - הוא הנקרא בברייתא לקמן (שמקורה הוא מהגמ' מסכת פרייתות ו, ב) 'צרי', ונקרא בלשון התורה 'נטף' כיון שבשם זה הוא נוטף מן העץ, והוא עץ האפרסמון. ויש אומרים שלוקח את השרף הנוטף מן העץ, שעושים חריץ בעץ ונוטף ממנו בשם זה, ויש אומרים שהיה לוקח את העץ עצמו שהוא בעל ריח טוב, ויבארו בע"ה לקמן בדברי הברייתא.

ושחלת - הוא הצפרן המזכר בברייתא לקמן, וראה שם מהי הסבה שנקרא כך.

אתה הוא ה' אלהינו שהקטירו אבותינו לפניך את קטרת הסמים בזמן שבית המקדש היה קים באשר צוית אתם על יד משה נביאך ככתוב בתורתך:

נשאל בשו"ת גודע ביהודה (מהדו"ק חאו"ח סי' י) מדוע נשתנה סדר פטום הקטרת, שקדם אמירתו אומרים אתה הוא ה' אלקינו וכו', מה שלא מצינו באמירת הקרבנות בפרשיות התמיד העולה והחטאת וכו', שאין אומרים הקדמה זו. וכתב להשיב כיון שקדם לכן אומר 'אין כאלקינו וכו' אתה הוא אלקינו וכו', עד 'אתה הוא מושיענו' לכן במה דמסיים פותח: אתה הוא ה' אלקינו שהקטירו וכו' שהזכיר 'אתה' וממשיך ב'אתה'.

ומה שנהגו לומר חרוזים הללו קדם לכן, הינו משום שהקטרת מעשרת כמו שאמרו חז"ל במסכת יומא (כו ע"א) ולכן אומרים 'אין כאלקינו', שלא נאמר 'כחי ועצם ידי עשה לי את החיל' רק הכל מאת ה' יתברך נתן לנו, ולו נאה לברך על העשר.

והגאון רבנו יוסף חיים בס' עוד יוסף חי (פרשת מקץ אות ז) כתב לבאר, דלכן קדם קריאת פטום הקטרת, אנו מקדימים ואומרים הנסח: אתה הוא ה' אלהינו שהקטירו אבותינו וכו', ואין אנו אומרים בפרוש שתהיה קריאתנו במקום ההקטרה, כמו שאנו אומרים בקריאת שאר הקרבנות, יען כי הדין הוא שאם חסר אחת מכל סממניה חייב מיתה, ולכן אין מזכירן בפרוש שתהיה הקריאה כהקטרה ממש, כי אולי ידלג תבה אחת מפסוק 'קח לך סמים' שבו רמוזים י"א סממני הקטרת, ואז יעמדו המקטרגים לקטרג עליו בזה ח"ו. ולכן אומרים הענין בדרך רמז אתה הוא ה' וכו' וכלפי שמיא גליא שהוא יתברך ויתעלה בוחן לבות וכליות, שהפונה היא שהקריאה

וּחִלְבָּנָה - הוא שָׂרֵף כְּמוֹ דָבֵשׁ שְׂחֹר הַנוּטֵף מֵאֵילָן הַגָּדֹל בְּעָרֵי יוֹן וְרִיחוֹ רָע, וַיִּבְאֵר לְקַמֵּן מִדּוּעַ מְעַרְבִים אוֹתוֹ בְּקִטְרֹת.

סַמִּים - עוד סַמִּים אַחֲרֵים נֹסֵף עַל הָרֵאשׁוֹנִים הַמְזֻכָּרִים כָּבֵד, כִּי סֵף סַמְמָנֵי הַקִּטְרֹת הוּא אֶחָד עֶשֶׂר סַמְמָנִים, וְאֵף עַל פִּי שְׁבִתוֹרָה כָּאֵן מְזֻכָּרִים רַק שְׁמוֹת ד' סַמְמָנִים עִם לְבוֹנָה זָכָה, בְּכֹל זֹאת לְמַדּוֹ חֻכְמִים בְּגִמְרָא (פְּרִיטוֹת ו, ב) לְפִי כָּלְלֵי הַדְּרָשׁוֹת הַמְסוּרִים לָהֶם, שֶׁסֵּף הַכֹּל הוּא אֶחָד עֶשֶׂר סַמְמָנִים בְּקִטְרֹת, וּמִבְּאֵרֵת הַגִּמְרָא דְּמִכָּף שֶׁנֶּאֱמַר בְּפִסּוּק שָׁם: וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה קַח לָךְ סַמִּים נֹטֵף וּשְׁחַלֵּת וּחִלְבָּנָה סַמִּים וּלְבֹנָה זָכָה, וְדָרְשׁוּ קַח לָךְ סַמִּים - מֵעוּט רַבִּים שָׁנִים, וְעוֹד: **נֹטֵף וּשְׁחַלֵּת וּחִלְבָּנָה** הַמְזֻכָּרִים בְּפִסּוּק, יַחַד חֲמִשָּׁה. וְשׁוֹב נֶאֱמַר **סַמִּים** - וּבֹא לֹמַר עוֹד סַמִּים כְּמִנְיֵן הַסַּמִּים שֶׁהָיוּ לָנוּ עַד עַתָּה, דִּהְיָנוּ שֶׁהָיוּ חֲמִשָּׁה נֹסְפִים, וְאִם כֵּן אֵיכָא עֲשֶׂרָה, וְעִם לְבוֹנָה זָכָה, סֵף הַכֹּל אֶחָד עֶשֶׂר סַמְמָנִים.

וּלְבָנָה זָכָה - הוא שָׂרֵף הַנוּטֵף מֵעֲצִים מְסִימִים שְׂרִיחוֹ טוֹב, וְעַל יְדֵי שְׁעוּשִׁים חֲרִיץ בְּעֵץ - הַשָּׂרֵף נוּטֵף וְנוֹזֵל מִמֶּנּוּ. וְהַדְּגִישָׁה הַתּוֹרָה 'וּלְבָנָה זָכָה', כִּיֹּן שֵׁישׁ ב' דְּרָכִים לְקַלֵּט אֶת הַשָּׂרֵף, הָאֶחָד שֶׁהוּא נוּטֵף עַל הָאֲדָמָה, וְאֵז מֵעַט עֶפֶר מִתְעַרֵּב בְּלְבוֹנָה, וְהִיא כָּבֵד אֵינָה מְזַכֶּכֶת אֶלָּא עֲכוּרָה מֵעַט מִן הָעֶפֶר וְצַבְעָה כְּהָה. וְדָרְךְ נֹסֶפֶת הִיא שְׁפוֹרְסִים מְחֻצְלָאוֹת תַּחַת הָעֵץ, הַשָּׂרֵף נוּטֵף עֲלֵיהֶם וּמְלַקְטִים אוֹתוֹ, וּבְדָרְךְ זֹו נִשְׁאֲרֵת הַלְּבוֹנָה הַזֹּאת זָכָה וְנִקְיָה, וְלָכֵן צִוְּתָה הַתּוֹרָה לְקַחַת 'לְבָנָה זָכָה', דִּהְיָנוּ שֶׁתְּהִיָה נוּטֶפֶת בְּדָרְךְ זֹו לְלֹא תַעֲרַבֵת עֶפֶר, וְנִשְׁאֲרֵת צְלוּלָה וְזָכָה.

בֶּד בְּבֵד יְהִיָה - כְּלוֹמַר אַרְבַּעַת הַסַּמְמָנִים הָאֵלֶּה הַמְּפָרְשִׁים בַּתּוֹרָה צָרִיךְ שִׁיְהִיָה

מִשְׁקָלָם שְׁוֶה בְּשׁוֹה, זֶה כְּמוֹ זֶה וְזֶה, וְכֹונֵת אוֹמְרוֹ 'בֵּד בְּבֵד יְהִיָה' - כְּלוֹמַר כְּמִשְׁקָלוֹ שֶׁל הָאֶחָד יְהִיָה גַם כֵּן מִשְׁקָלָם שֶׁל כָּל ד' סַמְמָנִים אֵלוֹ [הֵינּוּ שְׁמַעְרָבִים בְּיַחַס שְׁוֶה] וְהוּא שְׁאוּמְרֵת הַבְּרִיָּתָא לְקַמֵּן, שְׁמִשְׁקָלָם שֶׁל הַנֹּטֵף הַשְּׁחַלֵּת הַחִלְבָּנָה וְהַלְּבוֹנָה הִיָה שְׁוֶה, שְׁמִכָּל אֶחָד הִיָה לוֹקַח כְּמוֹת וּמִשְׁקָל שֶׁל שְׁבָעִים מָנָה.

וְעֲשִׂיתָ אֹתָהּ קִטְרֹת רַקַח מַעֲשֵׂה רוֹקַח - שֶׁתְּהִיָה הַקִּטְרֹת הַזֹּאת מְרַקַחַת וְנַעֲשִׂיתָ בְּמַעֲשֵׂה רוֹקַח', כְּלוֹמַר מְלֹאכֶת אֲמֵנוֹת הַרוֹקַחִים, וְהֵינּוּ שֶׁהָאֲמֵנִים הִלְלוּ הָיוּ מְמַחִים בְּעֲשׂוֹת הַכְּתִישָׁה יְפָה וְאַחֲרֵיהָ, שֶׁלֹּא יְהִיָה סַמְמָן אֶחָד נִכְתָּשׁ דַּק וְאֶחָד עָבֵה, וְגַם שִׁידְעוּ לְנִקּוֹת כָּל סַמְמָן וְסַמְמָן לְפָנֵי שְׁכוֹתִישִׁים אוֹתוֹ, כְּדָרְךְ הַרוֹקַחִים הַיּוֹדְעִים אֶת מְלֹאכֶת הַבְּשָׂמִים לְנִקּוֹתָם וְלִהְיֵנָם הֵיטֵב לְפָנֵי כְּתִישָׁתָם, וְגַם לְכַתְּשָׁם וְלַעֲרַבָם לְאַחַר מְכוֹן.

מִמְלַח - כְּלוֹמַר **מַעֲרַב** הֵיטֵב, שִׁיעֲרַב סַמְמָנִים אֵלוֹ בְּיַחַד [וְלָכֵן נִקְרָאִים הָאֲנָשִׁים הַמְּשִׁיטִים אֶת הַסְּפִינָה 'מְלַחִים' (יחזקאל כז, כט: יוֹנָה א, ה) מְלִשׁוֹן שֶׁהֵם מְהַפְּכִים וּמְעַרְבִים אֶת הַמַּיִם בְּמִשׁוּטִים בְּשַׁעָה שֶׁמְנַהִיגִים אֶת הַסְּפִינָה]. וַיֵּשׁ מְפָרְשִׁים אוֹמְרוֹ מִמְלַח - שֵׁישׁ לְעַרֵב מְלַח בְּקִטְרֹת כְּדָרְךְ שְׁמוּלְחִים אֶת שְׂאֵר הַקְּרָבָנוֹת, וְכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם 'עַל כָּל קְרָבָנְךָ תִּקְרִיב מְלַח', וּמִטַּעַם זֶה הוֹסִיפוּ בְּבְרִיָּתָא לְקַמֵּן לְסַמְמָנֵי הַקִּטְרֹת 'מְלַח סְדוּמִית - רַבַּע'.

טְהוֹר קֹדֶשׁ - צִוְּתָה הַתּוֹרָה שֵׁישׁ לַעֲשׂוֹת אֶת הַקִּטְרֹת בְּטְהוֹרָה מְפֻלְגָּת, שֶׁלֹּא יְהִיָה בָּהּ שׁוּם שְׁמֵץ טְמֵאָה, וְכֵן שֵׁישׁ לַעֲשׂוֹתָהּ בְּמִמּוֹן שֶׁל הַקֹּדֶשׁ. וְזֶה שְׁאוּמַר 'טְהוֹר' - שֶׁתְּהִיָה טְהוֹרָה, 'קֹדֶשׁ' - שִׁיעֲשׂוּהָ בְּמִמּוֹן שֶׁל הַקֹּדֶשׁ. וְאִם הִיָה בָּהּ שְׁמֵץ טְמֵאָה, אוֹ שֶׁלֹּא בָּאָה מִמִּמּוֹן הַקֹּדֶשׁ אֶלָּא שֶׁל חֲלִין,

הָאָרוֹן. וְהַשְּׂנִית בְּאֵהָל מוֹעֵד - היא קטרת שמקטירים בכל יום על מזבח הזהב, ששכן באהל מועד.

קדש קדשים תהיה לכם - הקטרת אשר תכינו ותעשו אותה כראוי, קדש קדשים היא, והיא כשרה וראויה להקריבה על מזבח הזהב בכל יום, ולהביאה לקדש הקדשים ביום הכפורים, [ומאיך המשתמש בה לחולין - ח"ו ח"ב כרת, כמבאר בהמשך הפסוקים (ל, לו) 'והקטרת אשר תעשה במתכנתה לא תעשו לכם'] אבל אם אינה עשויה במתכנתה כראוי, הרי היא פסולה, ודינה כקטרת זרה.

ונאמר: "והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה: ובהעלת אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה קטרת תמיד לפני ה' לדורתכם" (שמות פרק ל, ז-ח).

ונאמר - ועוד נאמר בתורה בענין הקטרת, ומעתה פסוקים אלה הם ממקום אחר, בפְּרֻשֵׁת תְּצַוֶּה (שמות ל, ז-ח).

והקטיר עליו אהרן קטרת סמים - שם מדבר בענין מזבח הזהב שהיה באהל מועד, ועל זה אומרת התורה שהיה אהרן הכהן מקטיר עליו את קטרת הסמים בכל יום.

בבקר בבקר - שהיו מקטירים את הקטרת על מזבח הזהב פעמים ביום, אחד בבקר ואחד בין הערבים, וכמו שיתבאר לקמן בבְּרִיתָא שֶׁמֶקְטִיר מְנַה בְּכָל יוֹם מִחֲצִיתוֹ בְּבֹקֶר וּמִחֲצִיתוֹ בְּעֶרֶב, ומצוה התורה בפסוק זה על הקטרת שצריך להקטיר בבקר. והא דאמר ב' פעמים 'בבקר בבקר' - נדרש בגמרא (יומא לג, ב) חלקוהו לב' בקרים, כלומר שלא היה מטיב את כל שבעת גרות המנוחה בְּרֻצָּף אֶחָד,

הרי היא פסולה. וכן צריך גם לעשותה במקום קדוש, והיו עושים אותה בעזרה ובכלים של קדש, ואף זה נלמד ממה שנאמר 'קדש' - שיהיו כל מעשיה בקדשה במקום קדוש ובכלים קדושים.

[כתב הגר"ח פלאג"י בס' כף החיים (סי"ב אות ז): "כשאומר בפטום הקטרת ממלח טהור קדש, יכון בשם הקדוש היוצא מסופי התבות דהוא רח"ש, דיש בו כח לגרש החיצונים ויועיל לזכירה", וכן הביאו המקבילים משם ספר 'שערי גן עדן' (שער האותיות אות ל' פתח ג) להמקבל רבי יעקב קאפיל ממעזריטש זיע"א].

ושחקה ממנה הרק - הוא כמבאר לעיל, שיש לשחק הקטרת ולעשותה דקה מאד באמנות הרוקחים, וצוה התורה שיש לשחק את הקטרת ככל אשר יוכל שתהיה דקה וכתושה מאד.

ונתתה ממנה לפני העדת באהל מועד אשר אועד לה שמה - והינו שאת הקטרת הזו יקטירו בכל יום על מזבח הזהב הנמצא באהל מועד, שהוא לפני ארון העדות שבקדש הקדשים, אשר אועד לה שמה' כלומר שאהל מועד נקרא בשם זה, כיון שכל מועדי הדבור שבקש הקב"ה לדבר עם משה, היה קובעם שם לאותו מקום, והיה מתועד ומתיחד עמו במקום זה.

והרמב"ן (שם) כתב שבאומרו "לפני העדות באהל מועד" בא לרמז על שני סוגי ההקטרות שהיו מקטירים במהלך השנה, האחת שבכל יום על מזבח הזהב, והשנית של יום הכפורים המקטרת בקדש הקדשים. וזהו שאמר: 'לפני העדות' - היא קטרת שמקטירים ביום הכפורים בקדש הקדשים לפני ארון העדות, ומניחה בין ב' ידי

מזבח הזהב שבאהל מועד פעמים ביום - יש להקטירה תמיד בכל יום בלי הפסק.

לדרתיכם - יש לבאר בזה בדרך רמז, שבאה התורה לומר שהקטרת היא דבר שישאר קים לדורות עולם, וגם לאחר חרבן בית המקדש שכבר אי אפשר להקטיר הקטרת, קריאת מעשה הקטרת נחשבת כאלו הקטירה ממש. וכענין שאמרו (תענית כז, ב): "אמר אברהם: רבוננו של עולם! שמא ישראל חוטאין לפניך אתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה? אמר ליה: לאו. אמר לפניו: רבוננו של עולם, הודיעני, במה אירשנה? אמר ליה: קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת וגו'. אמר לפניו: רבוננו של עולם, תינח בזמן שבית המקדש קים, בזמן שאין בית המקדש קים מה תהא עליהם? - אמר לו: כבר תקנתי להם סדר קרבנות, בזמן שקוראין בהן לפני - מעלה אני עליהם כאלו הקריבום לפני, ואני מוחל להם על כל עונותיהם". וכן במדרש (ויקרא רבה פ"ז): אמר רבי אחא בשם רבי חנינא בר פפא, שלא יהיו ישראל אומרים: לשעבר כשבית המקדש היה קים היינו מקריבים הקרבנות ומתכפרים בהם, ועכשו שאין הקרבנות להתעסק בהם במה אנו מתכפרים? אמר הקב"ה: הואיל ואתם מתעסקים בלמודם מעלה אני עליכם כאלו אתם מקריבים אותם לפני. וזהו שאמרה התורה כאן שקטרת זו היא תמיד לפני ה' לדרתיכם, מצויה וקיימת לדורות עולם, מפני שאף לאחר חרבן על ידי הקריאה תהא נחשבת כאלו הקטירה.

תנו רבנן: פטוים הקטרת ביצר? שלש מאות וששים ושמונה מנים היו בה. שלש מאות וששים וחמשה כמנין ימות החמה. מנה בכל יום, מחציתו בבקר ומחציתו בערב. ושלשה מנים יתרים שמהם מכניס

אלא היה מטיב חמשה גרות ומקטיר הקטרת, ושוב חוזר ומטיב את ב' הגרות הנותרים. וילפינן זאת משום שנאמר כאן 'בבקר בבקר' ב' פעמים, ללמד לחלק את הדלקת המנורה לב' פעמים והקטרת הקטרת ביניהם.

בהיטיבו את הנרות וקמירנה - שהיה הכהן מטיב את גרות המנורה בבקר ובין הערבים, וצותה תורה שבאותה שעה היה מקטיר את הקטרת. והנה כולי עלמא מודים שהטבת גרות של בין הערבים - הפונה להדלקת המנורה, אבל בהטבה של בקר נחלקו הראשונים, לדעת הרשב"א בתשובתיו (ח"א סי' ט) ורש"י (שבת כב ע"ב) ועוד, הטבת גרות של בקר היא תקון והכנת הנרות שמניחים בהם את השמן והפתילות להדלקה של בין הערבים, ואז הכהן מנקה אותם מהפתילות השרופות ומאפר וממותר השמן של ההדלקה של הלילה, ונותן לתוכם שמן ופתילות, ומכין אותם להדלקת בין הערבים. ואולם לדעת הרמב"ם (תמידין ומוספין פ"ג הי"ב) אין דשון המנורה נקרא הטבת הנרות, אלא הדלקת הנרות היא הטבתם, וסובר שמצות הדלקת הנרות היא בבקר ובערב, וכמבאר בדבריו (שם הלכה י').

ובהעלת אהרן את הנרות בין הערבים וקמירנה - היא ההקטרה השניה של בין הערבים, שהיה מקטיר את המחצית השניה של המנה בעת שהיה מדליק את המנורה בין הערבים.

קטרת תמיד לפני ה' - כלומר שקטרת זו יש להקטירה ולהקריבה תמיד, בכל יום, אפלו ביום שבת, ואפלו ביום הכפורים שמקטירים בו קטרת בקדש הקדשים, בכל זאת קטרת זו שמקטירים על גבי

מחציתו בכקר ומחציתו בערב - מנה זה שהוא מיעד לכל יום, היו מחלקים אותו לשנים, חצי מקטירים בבקר והחצי השני בערב, דהינו בין הערבים.

ושלשה מנים יתרים - אחר שמפחיתים מתוך 368 המנים את 365 המנים שבכל יום, נשארים 3 מנים יתרים שלא מקטירים אותם בכל יום, אלא נועדו למטרה אחרת, וכמו שמפרש:

שמם מכנים כהן גדול, ונוטל מהם מלא חפניו ביום הכפורים - ג' מנים נותרים אלו, מייעדים לקטרת שכהן גדול מקטיר ביום הכפורים בקדש הקדשים, שהיא קטרת מיחדת שמקטירים אותה אך ורק ביום הכפורים בקדש קדשים. ואולם לא היה מקטיר את כל ג' מנים אלו ביום הכפורים, אלא רק היו מביאים לפני הכהן הגדול ביום הכפורים ג' מנים אלו, בבזך שהוא כמין קערה, וכהן גדול חופן מהם בחפניו ומה שיעלה בחפני כפות ידיו - את זה מקטיר בלבד.

ומחזירן למכתשת בערב יום הכפורים - את ג' מנים יתרים אלו שנשארים, וצריך כהן גדול לחפן מהם ולהקטיר ביום הכפורים בקדש קדשים כאמור לעיל, היה חוזר וכותש אותם שוב בערב יום הכפורים, על אף שהם כבר כתושים.

כרי לקנים מצות דקה מן הדקה - כלומר זו הסבה שצריך לחזר ולכתש את ג' מנים אלו, כיון שנאמר בקטרת של יום הכפורים 'ומלא חפניו קטרת סמים דקה' (ויקרא טז, לב), והרי כבר נאמר בקטרת בפרשת כי תשא (שמות ל, לד) ושחקת ממנה הדק, אלא למדו מזה חכמים (יומא מה ע"א; כריתות ו ע"ב) שהקטרת של יום הכפורים צריכה להיות דקה מן הדקה, ולכן היו חוזרים

כהן גדול ונוטל מהם מלא חפניו ביום הכפורים, ומחזירן למכתשת בערב יום הכפורים כרי לקנים מצות דקה מן הדקה. ואחר עשר סמנים היו בה, ואלו הן: הצרי, והצפורן, והחלבנה, והלבונה, משקל שבעים שבעים מנה, מור, וקציעה, ושבולת נרד, וכרבוט, משקל ששה עשר ששה עשר מנה, קושט שנים עשר, קלופה שלשה, קנמון תשעה, בודית ברשינא תשעה קבין, יין קפריסין סאין תלת וקבין תלתא, ואם לא מצא יין קפריסין מביא חמר חיוור עתיק, מלח סדומית רובע, מעלה עשן כל שהוא; רבי נתן הכבלי אומר: אף כפת תירדן כל שהיא. אם נתן בה דבש - פסלה. ואם חסר אחת מכל סממניה - חיב מיתה.

תנו רבנן: פטום הקטרת ביצד? - שנו רבותינו, כתישת הסממנים והכנת הקטרת, כיצד היתה נעשית?

שלש מאות וששים ושמונה מנים היו בה - כל מנה שווה ערך ל-480 גרם, וסך הכל הוא 368 מנים, כפול 480 גרם, שווה ל-176.64 ק"ג, וכך הוא הלכה למשה מסיני, שצריך להכין את הקטרת כל שנה בשעור כזה של מנים.

שלש מאות וששים וחמשה כמנין ימות החמה. מנה בכל יום - מבארת הברייתא כיצד היו משתמשים בשעור הנ"ל של 368 מנים של הקטרת: 365 מנים היה משתמש בהם למשך ימי השנה, מנה בכל יום. ואע"פ שבשנה רגילה יש בערך 355 יום, כמנין שנה בגמטריה, מכל מקום הלא בשנה מעברת יש 384 ימים, ושנה מעברת מופיעה בערך כל ג' שנים, שעור הפרש זה של 10 מנים הנשאר בכל שנה היה מצטבר למשך החדש הזה, שמתוסף בכל ג' שנים, והיה החשבון מתאזן.

הקטף וכו' כלומר שלא כדעת חכמים שהוא העץ עצמו, ובא רשב"ג לומר שלא כן הוא, אלא שהיה לוקח את הנוטף מעץ זה.

והצפרן - פֶּרֶשׁ רַש"י (שמות ל, לד) שהוא שֶׁרֶשׁ בְּשֵׁם חֶלֶק ומצֵהיר, וְלָכֵן נִקְרָא כֶּף בְּשֵׁם צֶפְרֹן עַל שֵׁם שֶׁהוּא חֶלֶק ומצֵהיר כְּצֶפְרֹן שֶׁבִיד הָאָדָם, וְקִרְאָתוֹ הַתּוֹרָה 'שְׁחַלֵּת', וְתַרְגָּם אוֹנְקֵלוֹס 'טוֹפְרָא'. וְאוֹלָם הָרַב שְׁלֵטִי הַגְּבוּרִים (לְרַבֵּי אֲבָרָהם הַרּוֹפֵא מִשְׁעַר-אַרְיָה, פֶּרֶק עֵט דִּף פַּג ע"ג) הֵבִיא מִפְּרוֹשׁ דִּוֵן יִצְחָק אֲבָרְבָאֵל שֶׁהִכְנִיחַ לְכֶסוּי עוֹרוֹ שֶׁל שְׂרָץ אֶחָד הַשּׁוֹכֵן בֵּינָם, וְהָיוּ לוֹקְחִים עוֹר זֶה שֵׁישׁ בּוֹ רֵיחַ טוֹב וְהוּא הַצֶּפְרֹן הַמְזֻכָּר כָּאוֹ, וְנִקְרָא 'צֶפְרֹן' כִּיּוֹן שֶׁהוּא כֶּסוּי הַשְּׂרָץ הַזֶּה, וְדוֹמָה לְצֶפְרֹן שֶׁמְכַסֶּה אֶת הַיָּד. וּבִלְשׁוֹן הַתּוֹרָה נִקְרָא 'שְׁחַלֵּת' מִלְּשׁוֹן 'כִּי מִן הַמַּיִם מְשִׁיתָהוּ' (שמות ב, י) וְתַרְגָּם אוֹנְקֵלוֹס 'אַרִי מִן מֵיָא שְׁחַלְתִּיה', כְּלוֹמַר שֶׁשּׁוֹלִים וּמוֹצִיאִים אוֹתוֹ מִן הַיָּם. וְרָאָה גַם בְּדַבְרֵי הַרְמַב"ן (עה"ת שְׁמוֹת ל, לד) שֶׁכָּתַב: וְאַלְהָה הַשְּׁלֵשָׁה אֲשֶׁר הַזְכִּיר אֵינָם סְמִים, כִּי הַנּוֹטֵף וְהַחֲלִבָּנָה שְׂרָפִים, וְהַשְּׁחַלֵּת צֶפְרֹן יוֹצֵא מִן הַיָּם. וְאֶפְשֶׁר שֶׁגַּם כֵּן כּוֹנְתוֹ שֶׁלוֹקְחִים אֶת הַכֶּסוּי שֶׁל הַשְּׂרָץ הַזֶּה שְׂבִיָּם. [וְעַיֵן בְּהַעֲרוֹת עַל סֵפֶר שְׁלֵטִי הַגְּבוּרִים] הוֹצֵאת מ.י, שֶׁזֶהוּ אֶת הַשְּׂרָץ (עַל פִּי הָאֵפוֹ שֶׁכָּתַב הַמַּחְבֵּר בְּלִטְיָנִית) עִם חֲלִזוֹן 'הָאֲרָגְמוֹן הָרִיחָנִי', אֲשֶׁר מְמַכְסֶה הַקּוֹנִכְיָה שֶׁלּוֹ הַפִּיקוֹ אֶת הַבֶּשֶׂם הַנִּלְ]. וּבִסְפֵר 'שְׁלֵטִי הַגְּבוּרִים' דָּן כִּיצַד נִתָּן לִזְמַר שֶׁהַכֶּשֶׁר מִיֵּן טָמֵא לְמִלְאֲכַת שְׁמִים, עַיֵן שֵׁם מֵה שֶׁתִּרְץ.

והחלבנה - בְּשֵׁם שְׂרִיחוֹ רַע, וְהוּא שְׂרָף הַנוֹטֵף מֵאֵילָנוֹת מְסִימִים הַגְּדֹלִים בְּעָרֵי יוֹן, וְדוֹמָה לְדָבֵשׁ שְׁחוֹר וְרִיחוֹ קָשָׁה (רַמְבַּ"ם כְּלִי מִקְדָּשׁ ב, ד). וְהַטַּעַם שֶׁהָיוּ מְצַרְפִּים וְלוֹקְחִים בְּשֵׁם זֶה שְׂרִיחוֹ רַע לְקַטְרֵת,

וְכוֹתְשִׁים אוֹתָהּ בְּעֶרְבַּ יוֹם הַכַּפּוּרִים חֲזוֹר וְכוֹתוֹשׁ, כְּדִי לְהַכִּינָה כַּנִּל.

ואחד עשר סמנים היו בה - כְּבָר בְּאֲרָנוֹ לְמַעַלָּה כִּיצַד לְמַדּוֹ מִסֵּדֶר הַפְּסוּקִים שְׂצִרִיף לְהִיּוֹת בְּקַטְרֵת אֶחָד עֶשֶׂר סְמָמָנִים, שֶׁהָרִי בַתּוֹרָה מְזַכְרִים רַק אַרְבַּעַה סְמָמָנִים, נֹטֵף שְׁחַלֵּת חֲלִבָּנָה וְלִבְנָה זָכָה, יַעֲיֵן שֵׁם.

ואחד עשר הסמנים מרכיבים את 368 המנים שבקטרת, באפן הזה, וכפי שיבאר להלן בהמשך הברייתא:

צרי, צפרן, חלבנה, לבונה - כָּל אֶחָד מֵהֶם 70 מְנָה (33.6 ק"ג), סָךְ הַכֹּל 280 מְנָה (134.4 ק"ג).

מזר, קציעה, שבלת נרד, פרסום - כָּל אֶחָד מֵהֶם 16 מְנָה (7.68), סָךְ הַכֹּל 64 מְנָה (30.72 ק"ג).

קושט 12 מנה (5.76 ק"ג).

קלופה 3 מנים (1.44 ק"ג).

קנמון 9 מנים (4.32 ק"ג).

סך הכל: 368 מנה (176.64 ק"ג),

הצרי - נִקְרָא בְּלְשׁוֹן הַתּוֹרָה 'נֹטֵף', כִּיּוֹן שֶׁבְּשֵׁם זֶה נוֹטֵף מִן הָעֵץ, וְהוּא עֵץ הָאֶפְרָסִמוֹן. דַּעַת הַרְמַב"ן (עה"ת שְׁמוֹת ל, לד) שֶׁלוֹקַח אֶת הַשְּׂרָף הַנוֹטֵף מִן הָעֵץ, שְׁעוֹשִׂים חֲרִיץ בְּעֵץ וְנוֹטֵף מִמֶּנּוּ בְּשֵׁם זֶה, אוֹלָם הֵבִיא שֵׁם דַּעַת הַרְמַב"ם שֶׁהָיוּ לוֹקְחִים אֶת הָעֵץ עֲצָמוֹ שֶׁהוּא בַּעַל רֵיחַ טוֹב, וְנִקְרָא עוֹד בְּלֵאס"ן. בְּאֵר הַרְמַב"ן שֵׁם שֶׁזֶהוּ מִחֲלֻקַּת חֲכָמִים וְרַשְׁב"ג, חֲכָמִים סוֹבְרִים שֶׁהָיוּ לוֹקְחִים לְקַטְרֵת אֶת הָעֵץ עֲצָמוֹ, וְרַשְׁב"ג סוֹבֵר שֶׁהָיוּ לוֹקְחִים אֶת הַנּוֹטֵף שֶׁנוֹטֵף מִעֵץ זֶה, וְזֶהוּ שְׂאוֹמֶרֶת הַבְּרִיתָא לְקַמּוֹ: רַבּוֹן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר הַצְּרִי אֵינּוּ אֵלָּא שְׂרָף הַנוֹטֵף מִעֵצֵי

עליו וכתב דכיצד אפשר לומר כן שיקחו לקטרת דם חיה טמאה וכו' וכן הקשה פיוצא בזה גם הראב"ד על הרמב"ם שם [אכן נראה דכונת הרמב"ם על 'איל המסק', ואם כן לא ברירה דהוי חיה טמאה, וכן העיר הרדב"ז שם על דברי הראב"ד, וע"ן עוד שו"ת דברי דוד טהרני ח"ד יו"ד סי' ד] ולכן באר הרמב"ן שהמור הוא מין צמח שיש בו קוצים וריחו טוב.

וקציעה - שרש עשב שריחו נודף כשנשרף, וכן אמרו בגמרא (בבא בתרא טז ע"ב) בבנות איוב: ושם השנית קציעה, למה נקרא שמה קציעה? שהיה ריחה נודף כקציעה. ופרש"י: כקציעה - מין בשם הוא. וכתב ב"ס מעם לויעז (עמ' תתרפט) שהוא שרש עשב הדומה ממש לרודה, הנקרא סבנג' בלשון פרס כידוע.

ושבלת נרד - הוא בשם הנקרא 'נרד', ומפני שדומה לשבלת של חטה קראוהו 'שבלת נרד', ויש אומרים מפני שהוא דק מאד כשער של שבלת קראוהו 'שבלת נרד', וכן כתב האבודרקהם (סדר שחרית של חל עמוד קכה): ונקרא שמו שבלת נרד מפני שהוא דק כשער שבלת.

וכרכום - עשב הזעפרן, שהוא עשב מזהב והוא יקר מאד.

משקל ששה עשר ששה עשר מנה - כלומר מארבעה סממנים אלו, הצרי הצפרן החלבנה והלבונה, היו לוקחים מכל אחד ואחד שבעים מנה, דהינו שמד' סממנים אלו לוקח מכל אחד סך 16 מנה, ונמצא שבסך הכל מכל ד' סממנים אלו היה לוקח 64 מנה (16*4=64), נמצא שד' סממנים ראשונים היו 280 מנה, ד' סממנים הבאים אחריהם היו 64 מנה.

וראה בשיטה מקבצת (כריתות ו ע"א) שהביא את דברי הרא"ש בתוספותיו, שכתב בשם

בארו חז"ל בגמרא (כריתות ו ע"ב) ללמד שכל תענית צבור שאין בה מפושעי ישראל אינה תענית, שהרי חלבנה ריחה רע ומנאה הכתוב עם סממני הקטרת.

ועמק הענין נתבאר בספר 'סדר היום' סדר תפלת מנחה: "ואדרבה תקנתו קלקלתו, כמו שאמרו 'כל תפלה שאין בה מפושעי ישראל אינה תפלה' וכחלבנה בקטרת, והטעם הוא מפני שאין האור נכר אלא מתוך החשך, ובסדר היום שם (סדר חג סוכות) באר יותר: "וזה שאמרו להביא חלבנה עם הקטרת, ואף על פי שריחה רע, אפלו הכי בהתחברה עם הסממנים האחרים ריחה הרע מסתלק ממנה ואדרבא מוספת ריח טוב לסממנים האחרים, כי אין האור נכר אלא מתוך החשך, וכן צונו חז"ל כל תפלה שאין בה מפושעי ישראל אינה תפלה, והוא רמז לענין זה שאמרנו".

והלבונה - הוא מין בשם שזב ונוטף מעצים מסוימים, הגדלים במקום החם. והיו מכים בעץ ועושים בו חתכים, וזב ממנו קצף דשן ושמן, ומניחים מחצלאות על גבי האדמה והוא זב עליהם, או שהיה זב על האדמה, ובאפן הראשון לבונה זו היא זכה ובהירה, ובאפן השני היא כהה, ולכן צותה התורה לקחת לבונה זכה שהיא המבחרת ביותר, וכמו שבארנו כבר לעיל.

משקל שבעים שבעים מנה - כלומר מארבעה סממנים אלו, הצרי הצפרן החלבנה והלבונה, היו לוקחים מכל אחד ואחד שבעים מנה, דהינו שמד' סממנים אלו לוקחים בסה"כ 280 מנה (70*4=280), שהם מכלל 368 מנה שהיה בכל הקטרת.

מור - הרמב"ם (פלי המקדש א, ג) באר שהמור הוא דם צרור של חיה הגדלה בהודו, ויש בו ריח טוב שמתבשמין ממנו בני אדם. אולם הרמב"ן בפרושו (שמות ל, כג) חלק

והביא לציון שגם הרמ"ע מפאנו בספר כנפי יונה (ח"ב סימן יט) כתב לומר קשט בשי"ן שמאלית.

ובשו"ת יביע אמר (חלק ח חאו"ח סימן יא ד"ה ו) שעמד על דברי ב"ח הללו, וכתב שיש סיוע לדבריו מדברי הרמב"ם בפרוש המשנה בעקצין (פ"ג מ"ה) שפרש הקושט בלשון ערבי אל קסטו, ובפרוש הר"ש והרא"ש כתבו שהוא הקושט שנמנה בסממני הקטרת, וכן כתב גם האבודרהם (דף לה ע"א): הקושט בלשון ערבי קוסט. גם הרב המקבל הרש"ש כתב בסדורו קסט בסמך, ושהוא בגימטריא שלש שמות ע"ב מ"ה ב"ו, ובמחזור 'אהלי יעקב' לראש השנה (דף עג ע"א) כתב שאין קבלה מכרעת אם צריך לומר בשין ימנית או בשין שמאלית, והוסיף: וראיתי כתוב בשם גדול אחד שיאמר קשט בשין ימנית, כי הכי הוי סוגיאן דעלמא, ובלחש יאמר קשט בשין שמאלית, והמחמיר תבוא עליו ברכה, וכן כתב בהערה בסדור אוצר התפלות דף עז ע"א. עד כאן דברי מרן מופת הדור בשו"ת 'יביע אמר'.

וכתב הגר"פ זביחי שליט"א, דהא דהביא מרן דברי הרב אהלי יעקב בשם גדול אחד, שיאמר בשי"ן ימנית בקול ויחזור לומר בשקט בשי"ן שמאלית - נראה שיש יכול לעשות כן אף להפך, שיאמר בקול בשי"ן שמאלית כדעת הב"ח ורמ"ע מפאנו ויחזור לומר בשקט בשי"ן ימנית. ועל כל פנים, לרב חשיבות אמירת פטום הקטרת, נכון וראוי לעשות כן, להיות מדקדק ולומר אחד בקול ואחד בשקט לצאת ידי חובת כלם, ותבוא עליו הברכה.

קלופה שלשה - סממן זה הוא קלפה של עץ בשם, ויש בקלפה זו ריח טוב, ולכן נקרא קלופה מלשון קלפה, ומכיון

דורשי רשומות דמהפסוק (שיר השירים ד, ג): 'שלחף פרדס רמונים', יש רמז לסף הכללי של סממני הקטרת, כי שלחף עולה בגמטריה ס"ח כמנין מנים שהיו בקטרת, ומהמלה פרדס עוד רמז יש כאן: פ"ר - 280 מנה של ד' סממנים ראשונים, (ד' פעמים ע' מנה), ד"ס - 64 מנה של ד' סממנים הבאים אחריהם (ד' פעמים ט"ז מנה).

ובספר 'סודי חמש' לתלמידי רבי יהודה החסיד (שה"ש שם) הוסיפו דאף חשבון שאר סממני הקטרת (המשלים לש"ח) רמוז כאן, שכן קושט 12 מנה, קלופה 3 מנים, קנמון 9 מנים, עולה יחד 24 מנים. בפסוק זה והבא לאחריו: שלחף פרדס רמונים עם פרי מגדים כפרים עם נרדים: נרד וכרכם קנה וקנמון עם כל עצי לבונה מר ואהלות עם כל ראשי בשמים, ישנן כ"ג מלים, ועם הקריאה כ"ד מלים, נמצא שנרמז כל החשבון כלו.

עוד הוסיפו שם רמז נוסף לד' פעמים ע' מנה דד' סממנים ראשונים, דאיכא בפסוקים אלו ד' פעמים תבת 'עם': ... עם פרי מגדים... עם נרדים... עם כל עצי לבונה... עם כל ראשי בשמים, ראשי תבות ע' מנה, וכיון דאיכא ד' תבות כנ"ל - עולה פ"ר מנים.

קשט שנים עשר - כתב בספר 'מעם לועז' (פר' כי תשא עמ' תתרט) שהוא שרש עשב שצבעו לבן וריחו משבח ביותר הנודף למרחוק, וכן פרש כיו"ב גם בפרוש עץ יוסף בסדור אוצר התפלות (תפלת שחרית דף עד ע"ב) שכתב שם: קשט הוא שרש לבן רטב ע"ש. ובפרוש עיון תפלה בסדור הנז' (תפלת מוסף של שבת) כתב שהוא קלפת עץ ריחני הנקרא קנמון לבן.

ודעת הב"ח (סי' קלג) שיש לומר בסדר פטום הקטרת' קשט בשי"ן שמאלית,

שקלפתו חשובה מכל קלפות העצים לכן נקרא בשם זה.

קנמון תשעה - הוא כעין קלפות עץ הקנמון שיש לנו, אולם קנמון זה שהיה בזמנם באותם ימים היה ריחו משבח ביותר.

בורית כרשינא - סבון הבא מהעיר הנקראת כרשינא, ויש אומרים שהוא מין עשב המנקה יותר מן הסבון. וראה באבודרהם (סדר שחרית של חל עמוד קכה) שכתב: בורית, עשב שמכבסין בו ויקרא אהלא, ותרגום הפסוק (איוב ט, ל) והזכותי בבר כפי, הוא ודכיתי באהלא כפי, וקורין לו בערבי סאבון, עד כאן. ולקמן יבאר לשם מה היו צריכים סבון זה, לא שהיו מערבים אותו בקטרת, אלא שהיו מצחצחים ומנקים בו את הצפרן קדם שחיקתה וערוכה בקטרת.

תשעה קבין - השעור שהיו צריכים מסבון זה הוא תשעה קבין, קב שעורו 0.925 ק"ג, ויוצא סך הכל ט' קבין 8.325 ק"ג.

יין קפריסין - עוד היה מביא לצרף תקון סממני הקטרת יין קפריסין, והוא יין חזק, ולקמן יבאר לעגן מה היו צריכים יין זה - לא שהיו מערבים אותו בקטרת, אלא שהיה בא לשרות בו את הצפרן שתהיה עזה, והינו שיהיה לה ריח חזק ונודף. ובאור המנח 'יין קפריסין', פרש רש"י (פריתות ו ע"א) שהוא יין הבא ממקום הנקרא קפרס, אולם דעת תוספות (ביצה כה, ב) שהוא יין שהיו שורין בו את הקפריסין מצמח הצלף כדי שיהיה עז, ובו שורין את הצפרן.

סאין תלת וקבין תלתא - היו לוקחים מיין זה שעור של 'סאין תלת וקבין תלתא', כלומר סך של שלש סאין וחצי, כיון שכל

סאה היא ששה קבין, ושלושה קבין הוא חצי סאה. ובחשוב למשקלות ימינו מדבר על 19.43 ק"ג לערך, כ-28 ליטר.

אם לא מצא יין קפריסין - אם לא היה מוצא להביא את יין קפריסין הנזכר.

מביא חמר חינור עתיק - היה מביא במקום יין קפריסין יין לבן ישן חזק ביותר שסגלתו כמו יין קפריסין, לשרות בו את הצפרן, כן הוא ברמב"ם כלי המקדש (ב, ה) שכתב שהוא יין לבן ישן. אולם באבודרהם באר ד' חמר חינור' הינו לאפוקי שלא יהיה צבעו עז, שאסור שיהיה לבן ביותר או אדם, אלא לא אדם ולא לבן.

מלח סדומית - היה מביא לקטרת גם מלח סדומית, והוא מלח הבא מים-המלח הקרוב לסדום, וחזק במליחותו הרבה. והצריך להביא מלח סדומית זה - כבר הבאנו לבאר לעיל [בבאור תבת 'ממלח'] שמדברי הרמב"ם (כלי המקדש ב, ג) מבאר שהוא כדי לערבו בקטרת, משום שנאמר (ויקרא ב, יג) על כל קרבנה תקריב מלח. אולם עין בתוס' ישנים (ו ע"א ד"ה מלח סדומית רבע) שכתבו בשם רבי משה כהן, כלומר דאם אין לו יין קפריסין מביא במקומו חמר חינורין ומלח סדומית כדי לשרות בהן את הצפרן. אבל לא שיערב מלח בקטרת, למאן דאמר דקטרת לא בעיא מלח, ואפלו למאן דאמר דבעי מלח - הינו דוקא בשעת הקטרה דומיא דכל העולין על המזבח דטעוגין מלח. ומבאר לפי דברי התוספות ישנים, שהם מבארים דעגן מלח סדומית הוא המשך לנאמר לעיל, שאם לא מצא יין קפריסין כדי לשרות בו את הצפרן מביא במקומו חמר חינור עתיק יחד עם מלח סדומית ושורה בו את הצפרן, או שהכונה דאם לא מצא יין קפריסין מביא חמר חינור עתיק ושורה

שאומרת הבריתא לקמן: יין קפריסין למה הוא בא וכו', כמו כן גם כפת הירדן הזאת מטרתה היא להתערב עם הצפרן ולחזק את ריחה.

ועוד פרש בס' מעם לועז (שם) שיש מפרשים שכפת הירדן הוא קצף שנמצא על מי הירדן, וסגלתו שהיו מורחים את המכתשת בקצף הזה כדי שלא ידבקו בה מסממני הקטרת ויפחתו מן הסממנים. ואכן אחד הפרושים בענין צווי התורה בקטרת 'טהור' - שצריך שתשאיר בשלמותה, ולא יפחת ממנה משעור שס"ח מנה אפלו כל שהוא, ועל כן יש לומר שהקפידו בענין זה למרח הקצף במכתשת, שסגלתו היא שלא ידבק ולא יפחת משעורה כלום. ועין בגמרא (יומא ג ע"א) דדריש 'וכסה ענן הקטרת' - הקטרת שלמה ולא חסרה, עין שם.

אם נתן בה דבש פסלה - אם ערב בקטרת דבש אפלו כל שהוא פסל אותה, שהרי נאמר בפסוק (ויקרא ב, יא): כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה, וביארו בתורת כהנים (ויקרא שם): וכל דבש, אפלו כל שהוא פסלה.

ואם חסר אחת מכל סממניה חיב מיתה - אם חסר אפלו סממן אחד מסממני הקטרת הללו חיב מיתה, ובטעם הדבר שאסור לחסר כלום מסממני הקטרת, עי' רש"י (יומא כג ע"א) שבאר דהוא משום שנאמר (ויקרא טז, יג) "וכסה ענן הקטרת", הקטרת - שלמה ולא חסרה.

ובעקר ענין זה דאמרינן שאם חסר מסממניה חיב מיתה, נחלקו רש"י והרמב"ם באיזה קטרת מירי, דעת רש"י דענין זה אינו אלא רק בקטרת של יום הכפורים שהיה להן גדול מכניס לקדש הקדשים, ושם יש אסור של ביאה ריקנית להכניס ללא קטרת, דכתיב: ואל יבא בכל עת אל

בו את הצפרן, ואם לא מצא חמר חיוור עתיק מביא במקומו מלח סדומית ושורה בו את הצפרן. וכן עולה נמי מדברי הרב מעם לועז (פר' כי תשא עמ' תתצ) דאז או קתני, שאם לא מצא חמר חיוור עתיק יביא במקומו מלח סדומית.

רבע - לוקח ממלח סדומית שעור של רבע הקב, וכן כתב נמי רבנו האר"י ז"ל בס' שער הפונות (דרושי עלינו לשבח ונסח התפלה דרוש א) דהגרסא כאן היא 'מלח סדומית רבע' ולא 'רבע הקב', כי סתם רבע האמור במשנה ובבריתא הוא רבע הקב. ושעור רבע הקב הוא 231.25 גרם.

מעלה עשן כל שהוא - עוד היה מערב בסממני הקטרת מין עשב הנקרא מעלה עשן, ועשב זה לא בא לתת ריח בקטרת, אלא היתה בו סגלה מיחדת כגורם שבעת שפניחים את סממני הקטרת על הגחלים שלא ידלקו וישרפו מיד כשתעלה מהם השלהבת בבת אחת, אלא תתעכב שרפתם לאט לאט ויעלה מהם עשן. ועוד גורם עשב זה שהעשן המתמר מהקטרת יעלה למעלה זקוף כמקל ולא יתפזר ברוח. ומעשב זה היה לוקח 'כל שהוא', כלומר מדה קטנה ומועטת, והיה מספיק במדה קטנה זו להשיג את המטרה הנזכרת.

רבי נתן הבבלי אומר: אף כפת הירדן כל שהיא - רבי נתן מוסיף ואומר, כשם שהיה מביא מעשב המעלה עשן כל שהוא כן היה מביא גם מכפת הירדן כל שהיא.

ועין בס' מעם לועז (פר' כי תשא עמוד תתצ) שפרש דכפת הירדן הוא עשב הגדל על שפת הירדן וריחו טוב מאד, והוא בא ג"כ לחזק ריחו של הצפרן, ונראה כונתו לומר שכשם שהזכיר לפני כן שהיה מביא יין קפריסין אשר מטרתו כמבאר לקמן בבריתא לחזק את ריח הצפרן, וכמו

שהיא אינה אלא סבון בעלמא. ועל זה משיב ואומר: כדי לשרות וכו'.

כדי לשפות בה את הצפורן, כדי שתהא נאה - כלומר כיון ששרש עשב זה של הצפרן שלוקח לקטרת הוא שחר, שמוציאין אותו מן האדמה, לכן היה לוקח את בורית זו שהיא סבון לנקות ולהלבין אותה משחרוריתה, שעל ידי כך שתהיה צחה ונקיה ויהיה ריחה חזק וטוב יותר [ולשיטות דלעיל שהוא סוג של קנכיה ימית, כפי הנראה שגם היא היתה צריכה נקוי].

יין קפריסין למה הוא בא - עתה שואל לשם מה היו צריכים לקחת את יין קפריסין המזכר לעיל, שלוקחים ממנו סאין תלת וקבין תלתא, שהרי בודאי גם אותו לא היו מערבין בקטרת. ועל זה משיב כדי לשרות וכו'.

כדי לשרות בו את הצפורן, כדי שתהא עזה - כלומר שאחר שהיו מנקים את הצפרן בבורית הנ"ל, היו שורין את הצפרן ביין קפריסין הנזכר, משום שעל ידי זה נהיית הצפרן עזה, כלומר שבכך יהיה ריחה חזק ונודף יותר מכפי רגילותה.

והלא מי רגלים יפין לה - דהינו אף על פי שלצרך מטרה זו, לחזק את ריח הצפרן שיהיה נודף ומתפשט, היה עדיף לשרותו במי רגלים, שהם חריפים יותר, והיו גורמים לצפרן שתהא עזה ביתר שאת, בכל זאת אין שורין אותה במי רגלים, והטעם הוא כמו שמבאר:

אלא שאין מכניסין מי רגלים במקדש מפני הכבוד - כלומר הסבה שאין שורין את הצפרן במי רגלים מפני שאין זה כבודו של המקדש להכניס בו מי רגלים, שהרי כל מעשיה של הקטרת הכנתה

הקדש וכו', וממילא אם חסר אחד מסממניה של הקטרת נחשב שלא הביא קטרת כלל, ולכן חייב מיתה משום ביאה ריקנית. וכאמור ענין זה שיק רק ביום הכפורים בקדש הקדשים. אולם דעת הרמב"ם אינו כן, דכתב (פלי המקדש ב, ח): חסר אחד מסממניה חייב מיתה, שהרי נעשית קטרת זרה. ומפשט דבריו נראה דסבירא ליה דענין זה הוא בכל השנה, דכל שאין הקטרת נעשית כמתכנתה המלאה חייב מיתה. וראה בזה עוד במשנה למלך שם.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: הצרי אינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף, בורית ברשינא למה היא באה? כדי לשפות בה את הצפורן, כדי שתהא נאה. יין קפריסין למה הוא בא? כדי לשרות בו את הצפורן, כדי שתהא עזה. והלא מי רגלים יפין לה, אלא שאין מכניסין מי רגלים במקדש מפני הכבוד.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: הצרי אינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף - כבר בארנו לעיל בשם הרמב"ן, דרשב"ג אתא לפלוגי על חכמים, שחכמים סוברים שהיו לוקחים לקטרת את עץ ה'צרי' עצמו, ורשב"ג סובר שהיו לוקחים את הנוטף שנוטף מעץ זה, וזו פגנת הברייתא: רבן שמעון בן גמליאל אומר הצרי אינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף וכו' כלומר שלא כדעת חכמים שהוא העץ עצמו, ובא רשב"ג לומר שלא כן הוא, אלא שהיה לוקח את הנוטף מעץ זה.

בורית ברשינא למה היא באה - בורית ברשינא שהזכר לעיל שהיה לוקח לקטרת, לשם מה הוא צריך לה? שהרי בודאי שלא היו מערבין אותה עם הקטרת, כיון

והכנת סממניה וכתישתם היו בתוך בית המקדש, וכדאמרין בגמ' (כריתות ו ע"א): קדש היא קדש תהיה לכם, כל מעשיה לא יהיו אלא בקדש, ולכן אי אפשר להוציא את הצפרן מבית המקדש ולעשות זאת. כן פרש הפלבו (סי' לח).

עוד הביא הפלבו (שם) בשם יש מפרשים, שמה שאמרו כאן 'והלא מי רגלים יפין לה' - אין הפונה לשרות הצפרן במי רגלים ממש, שחלילה לומר כן, דלא עלה על לב אדם לשרות בהן סממני הקטרת, אלא הפונה היא שיש מעין ששמו 'רגלים' אשר מימיו מיוחדים וחרפים, והיה עדיף לשרות במימיו את הצפרן כדי שתהיה עזה יותר מאשר לשרותה ביין קפריסין. [ונקראים מי מעין זה כך בשם 'מי רגלים', כיון שריח מימיו אינו טוב והם סרוחים כריח מי רגלים, או יש אומרים שנקרא כך כיון שמעין זה מקלח את מימיו בקלוח דק כמי רגלים היוצאים מהאדם]. ולפי באור זה, הטעם שלא היו מביאים ממי מעין זה לשרות בו את הצפרן, הוא גם כן 'מפני הפבוד', כלומר שאין זה מכבוד המקדש להכניס בו מים שיש להם כנוי מגנה, ועל כן לא שרו את הצפרן במימיו של מעין זה.

תניא. רבי נתן אומר כשהוא שוחק אומר הדק היטב היטב הדק, מפני שהקול יפה לבשמים. פטמה לחצאין כשרה, לשליש ולרביע לא שמענו. אומר רבי יהודה זה הכלל, אם במדתה כשרה חצאין, ואם חסר אחת מכל סממניה חייב מיתה.

תניא. רבי נתן אומר כשהוא שוחק אומר הדק היטב היטב הדק - רבי נתן מוסיף ואומר בברייתא זו, שבעת שחיקת הסממנים - היה השוחק אומר 'הדק היטב היטב הדק'.

מפני שהקול יפה לבשמים - שכן יש סגולה לבשמים, שאם מדבר בעת ששוחק אותם הוא טוב להם, והם נותנים על ידי כך ריח יותר טוב. הוא מבאר נמי בגמרא (כריתות ו ע"ב) דאמר רבי יוחנן: כשם שהדבור רע ליין כן הדבור יפה לבשמים.

פטמה לחצאין כשרה - מוסיף רבי נתן ומבאר, שאם פטם את הקטרת, כלומר הכין אותה להקטרה לחצאין, הינו חצי מהשעור שעושים כל שנה, שבכל שנה מכינים שס"ח מנים כאמור לעיל, והוא לא הכין אלא רק חצי משעור זה, שהוא קפ"ד מנים, שלקח מכל אחד מהסממנים רק חצי שעורו וכתשם וערבם, אפלו הכי הקטרת הזו כשרה.

לשליש ולרביע לא שמענו - דכל מאי דאמרין דהקטרת כשרה, הוא דוקא שהכין חצי מהשעור הנזכר, והוא קפ"ד מנים, אבל אם הכין רק שליש ממדתה, והינו שעור של קכ"ב מנים בקרוב, או רביע - שעור צ"ב מנים, זה לא שמענו, כלומר לא נודע לנו מה ההלכה בזה אם קטרת זו היא כשרה או פסולה.

ויש לבאר הענין על פי דברי הערוך לגר (כריתות שם) שכתב שהלכה זו 'פטמה לחצאין כשרה' לא ילפינו מקרא, ובהכרח היא הלכה למשה מסיני, עין שם. ומעתה אומרת הברייתא: לשליש ולרביע - לא שמענו שנאמרה הלכה בזה, ואין אנו יודעים מה הדין.

אמר רבי יהודה זה הכלל, אם במדתה כשרה לחצאין, ואם חסר אחת מכל סממניה חייב מיתה - רבי יהודה מתניחס להלכה הקודמת שהזכיר רבי נתן 'לשליש ולרביע לא שמענו', ודעתו שכל עוד נשמר היחס הנכון בין המרכיבים, דהינו שפטמה לחצאין באפן שמד' סממנים ראשונים

קטרת, היו מוסיפים אותם שירים משנה שעברה ומערבים אותם בקטרת החדשה, וכך היו עושים כל שנה ושנה. וכשהיה מצטבר במשך השנים מכל המותרות האלה שעור של קפ"ד מנים, שהוא מחצית שעור הקטרת שס"ח מנים, לא היו עושים באותה שנה את כל שעור הקטרת הרגיל אלא עושים רק מחציתו, ומצרפים אותו לשעור שהצטבר מהשירים שהוא קפ"ד מנים, נמצא שיש בדינו שס"ח מנים.

ומה שאמר 'לששים או לשבעים שנה', מפני שעור זה תלוי בחפניו של כהן גדול, שכל כהן היו לו חפנים אחרים, וכגון ישמעאל בן הקמחית כהן גדול שהיו ידיו גדולות מאד מכל הכהנים הגדולים, והיה חופן מתוך ג' מנים אלו ארבעה קבין, וכן גמלא ידיו יכלו להחזיק רק ב' זיתים, כדאיתא בגמרא (יומא מז ע"א). ולכן אם היו חפניו גדולים א"כ היה מצטבר שעור זה של מותר הקטרת רק לאחר שבעים שנה, ואם היו חפניו קטנים - שעור זה הצטבר אחת לששים שנה.

ועוד תני בר קפרא - ועוד היה שונה ואומר בר קפרא בענינים אלו של הקטרת

אלו היה נותן בה קרמז של דבש אין אדם יכול לעמד מפני ריחה - בארו בירושלמי (יומא פ"ד ה"ה) שהפטמים שבירושלים היו אומרים, שאם היה מערב בקטרת מעט דבש, היה ריחה הטוב נודף באפן עצום, שאף אדם לא היה יכול לעמד בריח הטוב והנעים הזה, עד כדי שיכלה נשמתו לפרח מרב שהוא ערב וטוב.

ולמה אין מערבין בה דבש - אם כן הוא שהדבש היה מחזק את ריח הקטרת כל כן, מדוע לא מערבין בקטרת דבש? ועל זה משיב:

נתן ל"ה מנה (חצי מע' מנה), ומד' הבאים אחריהם ח' מנים (חצי מט"ז מנה), וכן הלאה. או פטמה לשליש באפן שנתן מד' סממנים ראשונים כ"ב מנים ושליש (שליש מע' מנה), ומד' הבאים אחרים ה' מנים ושליש (שליש מט"ז מנה), וכן הלאה - אזי היא כשרה. אולם אם חסר אחת מכל סממניה' דהינו שלא נשמר היחס הנכון, ואפלו שפטמה לחצאין באפן שרקח קפ"ד מנים, אבל נתן מסממן אחד יותר מהיחס הראוי לו במכלול - הרי הקטרת זרה וחיב מיתה.

תני בר קפרא. אחת לששים או לשבעים שנה היתה באה של שירים לחצאין. ועוד תני בר קפרא, אלו היה נותן בה קרמז של דבש אין אדם יכול לעמד מפני ריחה, ולמה אין מערבין בה דבש? מפני שחתורה אמרה כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו מפניו אשה לה'.

תני בר קפרא. אחת לששים או לשבעים שנה היתה באה של שירים לחצאין - כלומר שהרי בכל שנה היו עושים סך שס"ח מנים, שמהם היו נשארים בסוף השנה שלשה מנים שכהן גדול היה לוקח מהם מלא חפניו להקטיר בקדש הקדשים, ובגמרא (יומא מז ע"א) אמרו שאפלו ישמעאל בן הקמחית כהן גדול, שהיו ידיו גדולות מאד מכל הכהנים הגדולים, לא היה חופן מתוך ג' מנים אלו, אלא רק ארבעה קבין בלבד. וכתב היעב"ץ בסדורו עזרת ישראל (פרשת הקטרת עמוד קנ דפו"ח) שכהן רגיל היה חופן מג' מנים הללו רק כזית או כשני זיתים, וכן אמרו בגמ' יומא שם שכן היה שעורו של בן גמלא להחזיק ב' זיתים, שהוא היה כהן בעל ידים רגילות. ואם כן היה נשאר שירים מג' מנים אלו לאחר חפינת כהן גדול ביום הכפורים, ולשנה הבאה שהיו מכינים ועושים שוב שס"ח מנים של

והורידו לאיש מנחה מעט צרי ומעט דבש נכאת ולט בַּטְנִים וּשְׁקָדִים].

ה' צבאות עֲמָנוּ מִשְׁגֵּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֵלָה: ה' צבאות אֲשֶׁרֵי אָדָם בִּטַח בְּךָ: ה' הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קִרְאָנוּ. [הַשִּׁיבֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ וְנִשׁוּבָה תִּדְרֹשׁ יָמֵינוּ בְּקִדְמוֹת]. וְעֲרֹבָה לָהּ מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קִדְמֹנִיּוֹת.

כתב מהרח"ו ז"ל בְּשֵׁם רַבְּנוּ הָאָר"י ז"ל בַּס' שַׁעַר הַכּוֹנֵנוֹת (ענין נסחי התפלה עמוד שכת): "וְכָאן יֵאמֵר ג' פְּסוּקִים ה' צבאות עֲמָנוּ מִשְׁגֵּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֵלָה, ה' צבאות אֲשֶׁרֵי אָדָם בִּטַח בְּךָ, ה' הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קִרְאָנוּ, וְעֲרֹבָה לָהּ מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קִדְמֹנִיּוֹת. וְלֹא יֵאמֵר שׁוּם פְּסוּק אַחֵר כִּלְכָּל וְלֹא שׁוּם תְּפִלָּה וְכֹי' וְאֶפְלוּ בְזִמְנֵי שִׁיחָהּ מִגַּפְהָ רַח"ל לֹא יֵאמֵר וְכֹי' וְלֹא שׁוּם פְּסוּק אַחֵר מֵאוֹתָם שֶׁנִּהְיָ לְאֵמֶר אַחֵר פְּטוּם הַקְּטָרֶת, כְּגוֹן וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם וְכֹי' וְכִיּוֹצֵא". כִּי אָנוּ נוֹהֲגִים, וְכֵן הוּא נִמְי בְּסִדּוּרֵי שֶׁלְפָנֵינוּ שֶׁאַחֵר אֲמִירַת פְּטוּם הַקְּטָרֶת אָנוּ אוֹמְרִים רַק פְּסוּקִים אֵלוּ ה' צבאות וגו' בלבד.

אֲמָנָם, צָרִיךְ עֵינֵינוּ, שֶׁכֵּן מֵהֶרַח"ו גּוֹפִיָה כְּתֹב שֶׁם קִדְמוֹת לְכֹן (דְּרוֹשֵׁי תְּפִלַּת הַשַּׁחַר עֲמוּד צא): גַּם יֵאמֵר בְּכָל יוֹם אַחֵר פְּטוּם הַקְּטָרֶת קִדְמוֹת פְּסוּק ה' צבאות וְכֹי', פְּסוּק "וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם כֵּן אֶפֹּא זֹאת עָשׂוּ קָחוּ מִזְמֶרֶת הָאָרֶץ בְּכַלִּיכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְחָה מִעֵט צָרִי וּמִעֵט דְּבִשׁ נְכָאת וְלֹט בְּטָנִים וּשְׁקָדִים", וְתַכְוֵן תְּחִלָּה לְשֵׁם נְעוּרֵינוּ (הַנְּרָמָז בְּאוֹתֵינוּ) "כֵּן אֶפֹּא זֹאת עָשׂוּ קָחוּ מִזְמֶרֶת הָאָרֶץ בְּכַלִּיכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְחָה", עוֹד תַּכְוֵן בְּשֵׁם רוֹט"א (הַנְּרָמָז בְּאוֹתֵינוּ) "מִעֵט צָרִי וּמִעֵט דְּבִשׁ נְכָאת", גַּם תַּכְוֵן כִּי הַשֵּׁם הַנִּזְכָּר עוֹלָה בְּגַמְטָרְיָה

מִפְּנֵי שֶׁתְּתוֹרָה אָמְרָה 'כִּי כָל שָׂאֵר וְכָל דְּבִשׁ לֹא תִקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לָהּ" - כְּלוּמַר אַע"פ שֶׁהַדְּבִשׁ הֵיךְ מִשְׁבִּיחַ אֶת רֵיחַ הַקְּטָרֶת מְאֹד מְאֹד כְּאִמּוֹר לְעֵיל, בְּכָל זֹאת לֹא הָיוּ מְעַרְבִּין בְּקְטָרֶת דְּבִשׁ, כִּי הַתּוֹרָה צִוְּתָהּ בְּפִרְשֵׁת וַיִּקְרָא (ב, יא) לֹא לְהַקְטִיר לָהּ שָׂאֵר הוּא חֲמֵץ וְדְבִשׁ בְּקִרְבָּנוֹת, וְכִמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם: כִּי כָל שָׂאֵר וְכָל דְּבִשׁ לֹא תִקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לָהּ.

וּבְטַעַם הַרְחַקַת הַדְּבִשׁ, כְּתֹב בְּסִפְרֵי הַחֲנוּךְ (מִצְוָה קיז): "וּבְעֵינַי הַרְחַקַת הַדְּבִשׁ, נֶאֱמַר אֶל הַיְלָדִים רַכִּים כְּדֵי לִיָּסְרָם, שֶׁהוּא סִבָּה לְדַמְיוֹן שִׁמְעֵט הָאָדָם מִלְרָדֶף אַחֵר הַמֵּאֲכָלִים הַמְתוֹקִים לְחַכּוֹ כְּמִנְהַג הַזּוֹלָלִים וְהַסּוֹבָאִים יִמְשְׁכוּ לְעוֹלָם אַחֵר כָּל מִתְקָה, וְלֹא יִתֵּן לְבוֹ כִּי אִם אֶל הַמֵּאֲכָלִים הַמְזוּעִילִים לְגוֹפּוֹ וְצָרִיכִים לְמַחֲתוֹ וְשׁוֹמְרִים בְּרִיאֹת אִיבְרִיו. וְלִזְהָ רְאוּי לְכָל בַּעַל שְׂכָל לְכוֹן בְּמִזְוֵנוֹ וְשִׁתְּנוֹ, לֹא לְכוֹנֵת הַנָּאֵת מִשׁוּשׁ הַגְּרוֹן. וְלוֹ חֲכָמוֹ בְּנֵי אָדָם יִשְׁכִּילוּ זֹאת, כִּי כָּל עֵינַי חוֹשׁ הַמְשׁוּשׁ חֲרָפָה הִיא לָהֶם, כָּל שֶׁכֵּן שָׂאֵין רְאוּי לָהֶם לְכוֹן אֵלָיו וְלִהְיוֹת בוֹ, רַק הַצָּרִיךְ אֶל הַטֵּבַע בְּהִכָּרַת. וּמֵאֲנָשֵׁי הַחֲכָמָה כְּתִבוּ חוֹשׁ הַמְשׁוּשׁ אֲשֶׁר הוּא חֲרָפָה לָנוּ. וְעוֹד שֶׁמִּעֲתֵי טַעַם בְּאִסּוּר שָׂאֵר וְדְבִשׁ לְפִי שֶׁהַשָּׂאֵר מִגְּבִיָּה עֲצָמוֹ, וְכֵן הַדְּבִשׁ מֵעֵלָה רְתִיחָתוֹ הַרְבֵּה, וְלָכֵן נִתְרַחֲקוּ, לְרַמֵּז כִּי תוֹעֵבֶת ה' כָּל גְּבִיָּה לֵב. וְעוֹד רְאוּתִי בְּפִרוּשׁ הַרְמַב"ן זְכָרוֹנוֹ לְבִרְכָה שֶׁכְּתֹב כֵּן, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, וּבַעֲבוּר שֶׁהַקְּרָבָנוֹת לְרִצּוֹן הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד לֹא יִבֹּאוּ מִן הַדְּבָרִים אֲשֶׁר לָהֶם הֵיךְ הַחֲזָקָה לְשִׁנוֹת הַטֵּבָעִים, וְכֵן לֹא יִבֹּאוּ מִן הַדְּבָרִים הַמְתוֹקִים לְגַמְרֵי כְּמוֹ הַדְּבִשׁ, רַק מִן הַמְזוּגִים. כְּאֲשֶׁר אָמְרוּ זְכָרוֹנָם לְבִרְכָה בְּבְרִיאַת עוֹלָם שֶׁתֵּף מִדַּת רַחֲמִים בְּמִדַּת הַדִּין וּבְרָאוּ, עַד כָּאן".

[וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם כֵּן אֶפֹּא זֹאת עָשׂוּ קָחוּ מִזְמֶרֶת הָאָרֶץ בְּכַלִּיכֶם

של אדם כדי שיקבע בלבו את האמונה בה' בכל עת.

ומעתה דמבאר דפסוקים אלו דה' צבאות וגו' הם פסוקי אמונה ובטחון, אם כן יש לומר דלכן נקבעו לאמרם אחרי אמירת פטום הקטרת, דהוא כעין שכתב הנודע ביהודה (מהדו"ק חאו"ח סי' י הנ"ל) בטעם אמירת אתה הוא ה' אלקינו שהקטירו אבותינו לפניך וכו' קדם אמירת פטום הקטרת, דהוא כדי להודיע לאדם שאע"פ שהקטרת מעשרת, ועכשו שאמרה סופו להעשיר, שלא יחשב שהגיע לעשר הזה בכחו ועצם ידו אלא הכל הוא בגזרת עליון קונה שמים וארץ. ועל דרך זה יש לומר שהוא נמי הטעם באמירת פסוקי האמונה הללו אחר אמירת הקטרת, להראות ולקבע בלבבות שהכל הוא בגזרת מאמרו יתברך שהוא המוריש ומעשיר המשפיל ומרים ובידו הכל, וישים את כל מבטחו בו יתברך בלבד, כי לה' המלוכה ומשל בכל, והוא יתברך ויתעלה הנותן לנו כח לעשות חיל למען שמו באהבה.

והנה יש נוהגים לומר בסיום אמירת פסוקים אלו, פסוק (איכה ה, כא): השיבנו ה' אליך ונשובה חדש מינו כקדם, וכאשר הביא פיוצא בזה גם בס' סדר היום (סדר נפילת אפים). ויש לומר שהוא על דרך תפלה ובקשה, שישב אותנו הקב"ה כבתחלה כימי קדם אשר בית המקדש היה עומד על מכוננו ונוכל להקריב הקרבנות ולהקטיר הקטרת כאשר היה.

ומסמיים: וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים וכו', שיהי רצון שתעלה אמירת מעשה הקטרת, כאלו הקרבנוה בפעל, ונזכה לביאת גואל צדק ולשיבת העבודה למקומה, במהרה בימינו, אמן.

רי"ו כמנן גבורה, גם תכונן בשם **צדנלב"ש** (והוא יוצא מר"ת צרי דבש נכאת ולט בטנים ושקדים), ודע כי כל אשר תוכל לכוון בכל רגע תמיד בשם נעורירו"ן הנזכר יועיל מאד ולכן יהיה תמיד נגד עיניך, עד כאן דבריו. ואם כן חזינו הכא דנקט דאכן יש לומר פסוק זה של ויאמר אלהם ישראל אביהם וגו' קדם הפסוקים ה' צבאות עמנו וגו', ואם כן סותר לדברים הנ"ל שכתב שאין לומר פסוקים אחרים כלל מלבד ה' צבאות, וצריך עיון. וכן ריש גלותא דבבל הרי"ח טוב זיע"א, הביא להלכה (עו"ח מקץ ד) לומר פסוק זה כדברי מהרח"ו הנ"ל. וכן נדפס פסוק זה בתוך גסח 'פטום הקטרת' בסדור 'עוד יוסף חי' לרי"ח מזרחי שליט"א.

עוד כתב רבנו החיד"א בסוף ספר קשר גודל (בהנהגות אות כא) שיש לומר פסוקים אלו ה' צבאות עמנו וגו' **ג' פעמים** וינצל מכל צרה, וכן כתב נמי בס' נגיד ומצוה הנ"ל שיש לומר פסוקים אלו **ג' פעמים**. וראה נמי בס' פף החיים להגר"ח פלאג"י (סי' יז אות יח) שכתב נמי: ומה טוב דיאמר **שלוש פעמים** השלשה פסוקים ה' צבאות וכו' עד כאן דבריו. אוכלם לא ראינו לגדולינו שנהגו כן.

ובבאור מדוע דוקא נאמרים פסוקים אלו לאחר פטום הקטרת, יש לבאר על פי דברי הירושלמי (ברכות פ"ה ה"א): "רבי חזקיה רבי יעקב בר אחא רבי יסא בשם רבי יוחנן: לעולם אל יהא הפסוק הזה זז מתוך פיך, ה' צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה. רבי יוסי בי רבי אבון רבי אבהו בשם רבי יוחנן וחבריא ה' צבאות אשרי אדם בוטח בך". מבאר בדברי הירושלמי הללו דפסוקים אלו עקרום הוא לחזק האמונה והבטחון בהשי"ת, והוא שאמר ר' יוחנן שלא יזוזו פסוקים אלו מתוך פיו

לה"ו בינ"ו עמ"י עש"ו

בשזורה טובה לאותבי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם סדרת הספרים

"אשיחה בהקיד"

על פרשיות השבוע באגדה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בהקיד באגדה ובהלכה

מהרב אורן נזרית שליט"א

הספרים מעוטרים בהסכמת גדולי הדור שליט"א
מלאים בהלכות בקניני תורה ובדרכים לעבודת ה' יתברך
משולבים בסיפורים על גדולי ישראל ודרך עבודתם

וכעת מבקשים לזכות את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף

להשלים את סדרת הספרים בהלכה לזיכוי הרבים
וזכות לימוד התורה וזיכוי הרבים תגן בעדכם
ניתן להקדיש פרשיות
לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב

א.ש. אשדוד 7627127-052

לקבלת גיליונות אלו חינם
יש לשלוח בקשה למייל:
toraoren@gmail.com

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

בשורה טובה לאוהבי התורה ולומדיה

לה"ד בי"ד עמ"י עש"ד

בסיעתא דשמיא בקרוב רוצים להדפיס
את סדרת הספרים החדשה

"אשיחה בחוקיך בהלכה"

חמשה כרכים
לסדר פרשיות השבוע

מהרב אורן נזרית שליט"א

נדבך נוסף חשוב מאוד לסדרות הספרים
"שיחות חיזוק", "אשיחה בחוקיך" ועוד מהמחבר

וכעת מבקשים לזכות
את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף
בהדפסת סדרת הספרים
"אשיחה בחוקיך בהלכה"
ניתן לזכות בהוצאת הסדרה
או בפרשיות
ולהקדישן לברכה הצלחה
ולעילוי נשמת וכיו"ב

הספרים מעוטרים
בהסכמת גהולי ההוד שליט"א
והתקלו כס"ד באהבה רבה
בהילי התורה

